

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 3.

Tisdagen den 13 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 6 och den 9 innevarande månad.

Upplästes två från andra kammaren ankomna protokollsutdrag, nr 21 och 22, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att tredje särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 13, med förslag till förordning om viss tillämpning i fråga om älgkött av lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus, m. m., samt att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 14, angående förflyttning av viss stationsutrustning vid telegrafverket, m. m.

Vid sedermera skedd föredragning av berörda kungl. propositioner hänvisades desamma, nr 13 till tredje särskilda utskottet och nr 14 till andra särskilda utskottet.

Föredrogos och hänvisades till första särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 1, av herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m.; och
nr 2, av herr *Roos* m. fl., i samma ämne.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 3, av friherre *Beck-Friis* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjäl, m. m.; och
nr 4, av herr *Herlitz* m. fl., i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 14 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

*Ang. viss
motions
remitterande
till utskott.*

Föredrogs den av friherre *Beck-Friis* m. fl. väckta motionen, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp, m. m.

Herr talmannen: I denna motion hemställa motionärerna, att riksdagen ville vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 5 anhålla om en omedelbar utredning angående de ytterligare organisatoriska förändringar, som kunna vara påkallade i gällande lagstiftning om hjälp vid havandeskap och barnsbörd, främst frågan om sammanslagning av moderskapshjälp och moderskapspenning, och att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Enär förevarande motion innefattar förslag, som ej står i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr Wistrand: Herr talman! Det lagrum, som herr talmannen har åberopat, finnes kommenterat i riksdagens historia, tionde delen, av professor Reuterskiöld, varvid framhålles, att »med 'oskiljaktigt sammanhang' bör principiellt förstås, att den väckta frågan icke blott, såsom eljes är beträffande motioner efter motionstidens utgång stadgat i RO § 55, 'föranledes av kunglig proposition', utan tillika att den är av sådan innebörd, att ett avgörande av det 'ärende', varmed den förbindes, icke är möjligt utan att samma frågas prövning prejudiceras i ena eller andra riktningen».

Här föreligger en motion som är väckt i anledning av en kungl. proposition och syftar helt till ärenden som samtliga äro berörda i den kungl. propositionen, låt vara att de icke ha föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Det förefaller mig, som om det vid detta förhållande vore ganska uppenbart, att dessa frågor stå i ett oskiljaktigt sammanhang med propositionen. Det är nämligen alldeles tydligt, att ett avgörande av propositionen, utan att dessa möjligheter, som äro berörda i motionen, skulle komma inför riksdagens prövning, skulle klart prejudicera frågan i en bestämd riktning. Det skulle också enligt min mening vara ganska ödesdigert för en saklig behandling av frågor, om man icke i liknande fall som detta skulle ha möjlighet att väcka motion i riksdagen i anledning av en proposition.

Vid sådant förhållande, herr talman, och i syfte att bevara åt riksdagen möjligheten att få fram synpunkter, som stå i det samband med den proposition, som här är fråga om, yrkar jag, att ärendet måtte remitteras till tredje särskilda utskottet.

Med anledning av herr Wistrands yrkande, att proposition skulle framställas på remiss till utskott av ifrågavarande motion, tillsporde herr talmannen nu kammaren, huruvida densamma godkände herr talmannens propo-

Ang. viss motions remitterande till utskott. (Forts.)

sitionsvägran; och förklarade herr talmannen sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner herr talmannens vägran att framställa proposition på remiss till utskott av friherre Beck-Friis m. fl. motion, nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren proposition på motionens remitterande till utskott.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedan överläggningen härefter förklarats slutad, lades den förevarande motionen till handlingarna.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet den av herr *Herlitz* m. fl. väckta motionen, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjäl, m. m.

Herr *Lindhagen* väckte nedannämnda motioner:

nr 5, om svenskt initiativ i den mellanfolkliga utrikespolitiken till ett nytt universellt Folkförbund uppbyggt på mobilisering av de gamla sanningarna samt med Sveriges självvakivering samtidigt från ruinerna av Versailles-segerfredens folkförbund;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41;

nr 7, om mobilisering;

nr 8, om lappars frikallande från krigstjänstövningar; samt

nr 9, om en generalplan jämte anslag för ofullständiga små jordbruks, särskilt i rikets norra delar, fullständigande med odlingsmark och skog från det hemman, varifrån det oriktigt utbrutits.

Motionerna blevo på begäran bordlagda.

Anmälades och bordlades första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8.09 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 16 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herrar *Caap* och *Frändén* anmälde, att de infunnit sig vid riksdagen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 15, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

*Ang. Sveriges
utrikespoli-
tiska läge.*

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther** erhöll ordet och anförde: Herr talman! I det trontal, varmed denna urtima riksdag öppnades, förekom icke det traditionella uttalandet, att rikets förhållande till främmande makter är gott. Det är i och för sig välmotiverat att icke i nuvarande läge begagna ett uttryckssätt, som pekar hän på fredliga och stabila förhållanden. Men lyckligtvis kan det konstateras, och bör det här strax konstateras, att vi icke gentemot någon främmande makt befinna oss i ett läge, som icke med fog kan betecknas såsom ett gott och vänskapligt förhållande. Misstämningar och ett antal mer eller mindre oroande kontroverser hava i en så upprörd tid som den nuvarande helt naturligt icke kunnat alldeles undvikas. De hava dock övervunnits och kunnat biläggas på ett i det väsentliga tillfredsställande sätt, och för närvarande råder utrikespolitiskt sett ett relativt lugn för Sveriges vidkommande. I omedelbart sammanhang härmed bör det emellertid framhållas, att det nuvarande allmänna läget är till ytterlighet labilt och, även sådant det just nu ter sig, innefattar moment, som för vår del giva anledning till bekymmer. Allvarliga komplikationer, vilka kunna medföra risker för livsviktiga svenska intressen, i varje fall på indirekt väg, få sålunda på intet sätt anses uteslutna, varför fortsatt stark försvarsberedskap ännu är av nöden. Riksdagen kommer därjämte säkerligen att under sitt fortsatta arbete få erfaras, hurusom vårt aktuella läge med avspärning av sjöförbindelserna västerut öppnar bekymmersamma ekonomiska perspektiv och ställer oss inför nya problem, som kräva att lösas.

Jag skall nu, herr talman, övergå till att i korthet redogöra för några ärenden, som under de senaste veckorna varit under behandling inom utrikesförvaltningen.

Det har tidigare meddelats riksdagen, att en tysk framställning angående transitering genom Sverige av krigsmateriel och personer tillhörande tyska krigsmakten besvarats i princip tillmötesgående, varvid dock tillagts, att förhandlingar borde upptagas angående transporterernas genomförande. Man hade därvid i tankarna att söka göra transportererna så litet betungande som möjligt ävensom att överenskomma om lämpliga vägar, fördelning av transportererna i avseende på tiden, o. s. v.

Dessa förhandlingar upptogs i Stockholm mellan utrikesdepartementet och härvarande tyska beskickning. Från svensk sida var man angelägen om att erhålla en noggrann precisering av transporterernas omfattning, och den 8 juli

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

nåddes enighet om en dylik överenskommelse. Enligt denna överenskommelse medges transitering av varor av alla slag på de svenska järnvägarna mellan Tyskland och Norge och vice versa. I den mån det är fråga om varor, för vilka enligt svenska bestämmelser särskilt tillstånd fordras, d. v. s. krigsmateriel, skall sådant tillstånd i vanlig ordning begäras. Vidare skola tyska soldater få på de svenska järnvägarna resa från Norge till Tyskland för åtnjutande av permission och därefter återvända till Norge. Dessa resor skola företagas i särskilt anvisade tåg, varjämte de tillåtna soldaternas vapen skola kvarlämnas i Norge. Slutligen medgavs enligt överenskommelsen rätt att med anlitande av svenska järnvägar överföra materiel och i begränsad omfattning manskap från en ort i Norge till en annan ort därstädes. De sålunda överenskomna permittenttransporterna — överenskommelsen avser även antalet — pågå i fastställd utsträckning. Några ansökningar om transiteringstillstånd för krigsmateriel från Tyskland till Norge hava däremot icke ingivits.

I anledning av denna överenskommelse avgav brittiska regeringen den 20 juli en formlig protest mot det brott mot neutraliteten, som den ansåg här föreligga för Sveriges del. På denna protest har svar avgivits. Även norska regeringen har protesterat och erhållit svar härför.

Ett par engelska tidningar behandlade saken som om här föreläge en definitiv förändring av svensk politik därhän, att Sverige icke längre kunde betraktas såsom en neutral makt. Denna uppfattning synes dock numera, sedan närmare kännedom i ämnet vunnits, hava allmänt övergivits i England. Med beklagande får jag konstatera, att de engelska tidningarna kunnat stödja och synas hava byggt sin första ståndpunkt på ansvarslösa uttalanden i svensk press, i det att några svenska tidningar, vilka förfäktat en annan mening än regeringens i själva principfrågan, icke dragit sig för att lämna överdrivna och i viktiga punkter direkt missvisande framställningar av innebörden i de gjorda medgivandena.

En annan händelse, som icke kunnat undgå att väcka uppmärksamhet i landet, är det brittiska beslagtagandet av de fyra jagare, som inköpts i Italien, då dessa den 20 juni befunno sig vid Färöarna på väg till Sverige. Den militära sidan av vad som därvid förekommit är som bekant under utredning inför domstol och skall icke här av mig beröras. Beträffande den diplomatiska aktionen utsändes på sin tid ett meddelande till allmänheten. Mycket är icke att tillägga till vad sålunda meddelats. Så fort underrättelse om fartygens kvarhållande ingått, avgavs en synnerligen kraftig protest från vår sida i London. Den diskussion i ämnet, som härigenom uppkom, resulterade i att brittiska regeringen förklarade sig beredd att återlämna fartygen. Nya komplikationer tillstötte därigenom, att jagarna under tiden dels förflyttats från Färöarna till en brittisk hamn, dels åsamkats ganska betydande skador. Även dessa svårigheter löstes emellertid, varvid det må framhållas, att brittiska regeringen förbundet sig att ersätta de skador, som uppkommit till följd av de brittiska myndigheternas åtgärder. Då flottiljen därefter slutligen avgått, närmast till en punkt utanför norska kusten, utsattes den för ett bombangrepp från en brittisk flygmaskin, dock utan att någon skada anställdes. Brittiska regeringen har framfört sitt djupa beklagande i anledning av denna sistnämnda händelse och samtidigt förklarat, att angreppet skedde på grund av ett misstag och mot uttryckligen givna order.

Såväl brittiska som tyska vederbörande myndigheter hava hela tiden hållits noggrant underrättade om fartygens färd. De hava, bortsett från nu omnämnda övergrepp, vilket, om det vidhållits, skulle varit av allvarligaste natur, visat stort tillmötesgående. Sedan skadestandsfrågan reglerats, vilket

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

kan förväntas ske i fullt samförstånd, vill svenska regeringen betrakta saken såsom slutgiltigt utagerad ur utrikespolitisk synpunkt. Från tyska marinens sida underlättades genom särskilda åtgärder såväl besättningarnas färd från Färöarna till den brittiska hamnen i och för jagarnas avhämtande som även flottiljens hemfärd genom de på grund av minspärningar farliga passagera i Nordsjön.

Det är allmänt bekant i vilket tillstånd Nationernas förbund befinner sig. Av de fyrtioåtta stater, som alltjämt äro bokförda såsom medlemmar av förbundet, hava fem förklarat sig vilja lämna förbundet. Elva förbundsmedlemmar hava helt eller delvis ockuperats av eller införlivats med andra stater. Om man bortser från dessa jämte de åtta, som äro krigförande eller allierade med krigförande stater, återstår tjugofyra medlemmar, däribland endast åtta europeiska stater. Sedan december 1939 hava några sammanträden med församlingen och rådet icke ägt rum. Förbundets verksamhet på de ekonomiska och sociala områdena har fortsatt endast i starkt begränsad omfattning. Förbundets politiska verksamhet har helt upphört. I telegram till förbundsmedlemmarnas regeringar den 25 juli har generalsekreteraren Avenol framhållit att, då församlingen och rådet ävensom förbundets kommissioner för närvarande icke kunna samlas, generalsekreterarens befogenheter i huvudsak tillsvidare upphävs. Under hänvisning därtill har herr Avenol anmält sitt snart förestående tillbakaträdande.

Vad Sveriges ställning till förbundet beträffar vill jag meddela, att en-voyén Beck-Friis, som intill juni 1940 var sändebud i Bern och tillika Sveriges ständiga ombud vid förbundet, nyligen förflyttats till Rom. Något nytt ombud vid förbundet har icke utsetts. För gäldande av Sveriges andel i kostnaderna för förbundet under år 1940 har riksdagen i sedvanlig ordning anslagit medel. Under rådande förhållanden har Kungl. Maj:t emellertid ej funnit skäl att utbetala beloppet. Det måste nämligen i nuvarande stund konstateras, att Nationernas förbund på sätt framgår av vad jag nyss sagt upphört att fungera.

Vår utrikesrepresentation har som en följd av den senaste tidens händelser undergått åtskilliga förändringar. I slutet av juni hemställde tyska regeringen, att svenska regeringen ville senast den 15 juli draga tillbaka sina diplomatiska representationer från Oslo, Haag, Bryssel och Luxemburg. Det tillades, att tyska regeringen tillsvidare intet hade att erinra mot att de konsulära representationerna kvarbleve och de facto fortsatte att utöva sina dit-tillsvarande funktioner. Motsvarande framställningar riktades till andra makter med diplomatisk representation i de ifrågakvarande länderna. Från mitten av juli hava i enlighet härmed de svenska beskickningarna i Bryssel, Haag och Oslo tillsvidare upphört att fungera, under det att konsulär representation upprätthålles i full omfattning. Efter det att beslut fattats rörande Estlands, Lettlands och Litauens införlivande med Sovjetunionen, har frågan om tillbakadragande av vår diplomatiska representation i Tallinn, Riga och Kaunas aktualiserats. Den 11 augusti har sovjetregeringen uttalat sin förväntan, att legationerna i Kaunas, Riga och Tallinn upphöra med sin verksamhet från den 25 augusti. Konsulernas exequatur upphör att gälla samma dag. De tre baltiska staternas legationer i Stockholm hava i dagarna upphört med sin verksamhet.

I ett interpellationssvar av den 13 juni har jag redogjort för de åtgärder, som då vidtagits för att evakuera den svenskspråkiga befolkningen på Rågö och Odinsholm till andra delar av Estland. Sedan dess hava även de på Nargö utanför Tallinn bosatta Estlandssvenskarna måst flytta från sina hem och därmed uppgår för närvarande antalet evakuerade av svensk stam till omkring

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

500 personer. Oaktat man från estnisk sida sökt lösa bosättningsfrågan på ett tillfredsställande sätt, har i samband med evakueringen det ej kunnat undgås, att våra stamfränder hittills ej kunnat beredas önskvärda utkomstmöjligheter. 110 Rågösvenskar hava redan hemställt att få komma till Sverige. Beskickningarna i Tallinn och Moskva hava erhållit instruktion att understödja deras utreseansökningar, och inresetillstånd till Sverige meddelas, så snart de fått tillstånd att utresa. I samband härmed har beskickningen i Moskva anmodats hos sovjetryska vederbörande söka inhämta, vilka avsikter man har i avseende å Estlandssvenskarnas bosättning, och, därest en bortflyttning av nämnda folkgrupper planeras, söka få tillstånd det uppskov, som är betingat av svårigheterna att på en gång till Sverige överföra något större antal personer.

I Sverige är man beredd att mottaga evakuerade Estlandssvenskar efter den prövning, som kan vara nödvändig, bl. a. med hänsyn till deras förmåga att genom arbete försörja sig. Det kan emellertid icke ställas i utsikt att här bereda dem en ställning som fria företagare inom jordbruk, fiske eller annan näring. De måste räkna med att få vistas i särskilt inrättade läger, till dess de efter hand kunna erhålla för dem lämpligt arbete inom områden, där behov av arbetskraft förefinnes, i första hand såsom arbetare i jordbruket.

Jag vill slutligen understryka, att regeringen givetvis liksom hittills kommer att ägna frågan all uppmärksamhet och är, såsom redan nämnts, beredd att i mån av behov och möjligheter bistå dessa våra stamfränder.

När jag nu övergår till att säga några ord om den sida av svensk utrikespolitik, som avser Sveriges utrikeshandel, är att konstatera, att även på detta område händelserna i Norden under april ställt oss inför ett nytt läge. Sedan fyra månader äro vi avskurna från sjöfarten västerut. Vad detta betyder för svenskt näringsliv får icke underskattas. Jag behöver blott erinra därom, att under normala förhållanden över hälften av Sveriges utrikeshandel äger rum över de farvatten, som nu spärras av de krigförandes blockadkedjor. Därtill kommer, att genom krigshändelserna under de senaste månaderna marknader, representerande ytterligare åtminstone en åttondel av den normala svenska utrikeshandeln, tillsvidare fallit bort.

I denna för Sveriges näringsliv synnerligen allvarliga situation har svensk handelspolitik ställts inför två huvuduppgifter, nämligen å ena sidan att undersöka möjligheterna för ett återupptagande av trafiken västerut och å den andra att söka utbygga handelsutbytet med länderna innanför blockadspärren.

Alltsedan april hava förhandlingar ägt rum angående återupptagandet av sjöfarten västerut. Därvid har från svensk sida understrukits, att det för svenskt näringsliv och för upprätthållandet av svenska folkets köpkraft är av avgörande betydelse, att Sverige äger tillträde till de transoceaniska marknaderna. Det borde vara ett väsentligt intresse icke endast ur svensk utan även ur allmän synpunkt att förhindra, att Sveriges näringsliv försvagas, så att det icke kan fullt ut fylla sin uppgift i det kommande europeiska återuppbyggnadsarbetet. Det är alltså regeringens allvarliga förhoppning, att genom fortsatta förhandlingar förutsättningar skola kunna skapas för ett återupptagande åtminstone i viss utsträckning av denna för svensk folkhushållning livsviktiga del av vår utrikeshandel.

Samtidigt härmed har regeringen bemödat sig om att genom förhandlingar utvidga och intensifiera den svenska utrikeshandeln innanför blockadspärren. Med våra nordiska grannstater Danmark och Norge hava avtal träffats, som torde komma att under andra halvåret 1940 möjliggöra ett upprätthållande i avsevärd utsträckning av den normala svenska exporten. Med Finland pågå förhandlingar i liknande syfte. Det är givetvis av särskild betydelse, att

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

även under nuvarande förhållanden handeln mellan de nordiska länderna upprätthålles i all möjlig omfattning.

Sedan någon tid pågå förhandlingar angående handeln med Sovjetunionen. Svenska regeringen anser det vara en angelägen uppgift att utvidga och för framtiden befästa handelsförbindelserna med den stora ryska marknaden. Svenskt näringsliv är lika intresserat av ökad införsel av sovjetryska produkter som av ökad utförsel av de i Sovjetunionen sedan gammalt välkända svenska exportartiklarna. Det är vår förhoppning, att de alltjämt pågående förhandlingarna i Moskva snart skola leda till positiva och för de båda ländernas näringsliv gynnsamma resultat.

I svensk Östersjöhandel intager sedan gammalt varuutbytet med Tyskland det första rummet. Den ekonomiska världskrisen under 1930-talets första år hade visserligen medfört en allvarlig nedskärning av den svensk-tyska handeln; värdet av den svenska exporten till Tyskland var år 1932 endast 90 miljoner kronor. Under de därefter följande åtta åren har emellertid varuutbytet år från år ökat i värde, och genom periodvis återkommande förhandlingar har man inom ramen för 1934 års clearingavtal kunnat utbygga och differentiera såväl import som export. År 1939 uppgick värdet av exporten till Tyskland till 362 miljoner kronor, en fyrdubbling alltså under den relativt korta perioden av detta år. Även om ett gynnsammare år än 1932 tages såsom basår, är en synnerligen betydande ökning att anteckna. Sedan det efter krigsutbrottet och i all synnerhet efter april 1940 blivit förenat med allt större svårigheter att upprätthålla den hittillsvarande importen västerifrån av sådana för det svenska folkhushållet livsviktiga varor som kol och koks, kemiska produkter m. m., har under vinterns och vårens förhandlingar Tyskland medgivit ökad utförsel av dessa produkter till Sverige. Den ökade importen, särskilt av kol och koks, har i sin tur medfört ett större utrymme inom clearingen för vår export till Tyskland, och vid de senaste svensk-tyska underhandlingarna har överenskommelse kunnat träffas om en planmässig utvidgning av de svenska försäljningarna till Tyskland, särskilt av pappersmassa och papper. Det är med tillfredsställelse som jag konstaterar, att vårt handelsutbyte inom Östersjöområdet utbyggs och befästs genom den senaste svensk-tyska handelsuppörelsen.

Även med länderna bortom Östersjön föras underhandlingar om utvidgning av den svenska handeln. Med Ungern har nyligen avtal träffats innebärande en väsentlig utökning av den svenska exporten. De förhandlingar, som inletts med Italien, avse likaledes en undersökning av förutsättningarna för en intensifiering av handelsförbindelserna under nästa år.

Det är emellertid självfallet, att även ett minutiöst utnyttjande av möjligheterna till handel innanför blockadspärrarna icke är tillräckligt för att bereda svenskt näringsliv ersättning för handeln västerut. En förutsättning för att Sverige skall kunna fylla sin uppgift i det kommande återuppbyggnadsarbetet i Europa är i själva verket, att den svenska köpkraften kan upprätthållas genom handel även med de utomeuropeiska marknaderna.

Av den redogörelse, som jag nu lämnat, torde utan särskilda utläggningar framgå, att ingen principiell förändring i avseende på vår utrikespolitik ägt rum. Den är, såsom i trontalet utsagts, oförändrad. Detta innebär i första hand, att Sveriges neutralitet i stormaktskriget bevarats, och det är regeringens föresats att även i fortsättningen fasthålla härvid. De båda närmast ifrågakommande krigförande makterna, Tyskland och Storbritannien, hava också var för sig redan tidigare förklarat sig vilja respektera vår neutralitet.

Emellertid täcker formeln fortsatt neutralitet naturligtvis icke alla de ut-

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

rikespolitiska spørsmål, som kunna uppkomma. Den svenska neutraliteten har heller aldrig betytt likgiltighet och avskildhet. Det har i stället varit vår strävan att utan partitagande i pågående konflikter upprätthålla våra förbindelser och vårt vänskapliga samarbete med andra nationer. Dessa strävanden vilja vi fortsätta. Vi äro medvetna om att det ingalunda är genom att avbryta kontakten med världen i övrigt som ett litet land i Sveriges ställning lyckas bevara sina intressen och bevara sin självständighet. Det finns hos vårt folk ingen önskan om en framtid i splendid isolation, utanför och oberoende av den allmänna utvecklingen. Ett sådant betraktelsesätt har aldrig varit vårt, och vi äro fullt på det klara med att en politik, grundad på detta beraktelsesätt, icke är möjlig. Europa befinner sig utan tvivel i stöpsleven och det vore orimligt att förutsätta, att vårt land skulle bliva oberört av vad som sker. Det gäller för oss att vaksamt följa processen och att göra vår naturliga insats i denna under bevarande åt oss själva av det avgörande inflytandet på gestaltningen av vårt fortsatta liv som fri nation.

Tillsvidare befinna vi oss emellertid i en period av väntan. Det är icke möjligt att på nuvarande tidpunkt gå närmare in på de kommande uppgifternas räckvidd och innebörd. Jag vill emellertid taga tillfället i akt för ett understrykande av att nu liksom tidigare är det av yttersta intresse för vårt land, hur Norden och följaktligen också hur våra nordiska grannländers öden komma att te sig. Svenska folket har hittills visat, att det anser sig ha en uppgift och en plikt att fylla i gestaltningen av livet i Norden. Jag utgår från att vårt folk alltjämt håller fast härvid och att det alltså råder enighet om att det svenska strävandet även härutinnan är oförändrat. Icke heller i detta avseende veta vi dock, vilka uppgifter som möta och vilka möjligheter att motsvara dem, som vi komma att få räkna med. Men vi kunna göra oss beredda, och till denna beredskap räknar jag främst omsorgen om Sveriges möjligheter till en självständig insats under ett objektivt, realistiskt och vaksamt aktgivande på den allmänna politiska utvecklingen. Det vore till lycka för vårt land om även pressen ville mera allmänt än nu sker taga denna sistnämnda regel till rättesnöre.

Det har stundom klagats över att vad som förekommer inom utrikespolitiken icke tillräckligt snabbt och fullständigt bringas till allmänhetens kännedom. Härtill vill jag säga, att något onödigt hemlighetsmakeri förekommer icke. Det är icke för att dölja för den svenska allmänheten vad som sker utan för att undvika landsskadliga följder som vissa åtgärder och händelser undanhållas offentligheten. Man bör också komma ihåg, att de flesta utrikespolitiska ärenden angå även främmande makter och våra förbindelser med dem. I varje fall är givetvis huvudsaken, att det icke i hemlighet bedrivs en politik efter andra grundsatser än dem, som öppet deklarerats och av statsmakterna fastställts. På den punkten kan jag avgiva fullt betryggande försäkringar. Det har nog gått över landet vissa rykten, som om de vore sanna skulle betyda, att regeringens förklaringar om sin utrikespolitik vore falska. Verkliga förhållandet är att det är sådana rykten, som alltid äro falska. Ingen bör tro på dem, och ingen bör sprida dem vidare. Det föres icke och kommer icke att föras någon politik bakom ryggen på svenska folket.

En återblick på det sistförflutna halvåret visar i själva verket, att det rätt allmän enighet i landet om de utrikespolitiska riktlinjerna, all kritik mot regeringen till trots. Jag slutar, herr talman, med att uttrycka den förhoppningen, att det även i fortsättningen skall lyckas vårt folk att i endräkt och samling finna sin väg genom de faror och svårigheter, som utan tvivel ännu vänta oss.

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

Herr **Undén**: Herr talman! Jag tror att kammaren är utrikesministern och regeringen tacksam för att regeringen har velat bereda oss tillfälle att få en jämförelsevis fyllig redogörelse för det utrikespolitiska läget. Det är alldeles klart att en redogörelse inför offentligheten nödvändigtvis måste präglas av en viss återhållsamhet, men att utrikesministerns meddelande i alla fall har blivit så fylligt, som det är, det uppskatta vi alla.

Utrikesministern ansåg sig kunna konstatera, att vi befinna oss i ett vänskapligt förhållande till alla främmande makter och att det råder ett relativt lugn på Sveriges utrikespolitiska front. Samtidigt tillade han, att läget är synnerligen labilt, att allvarliga komplikationer icke äro uteslutna och att fortsatt stark försvarsberedskap är av nöden.

Jag är övertygad om att ingen här i kammaren vill jäva detta konstaterande när det gäller det nuvarande läget och att vi alla äro eniga om att, hur önskvärt det än vore att kunna lätta på försvarsberedskapen på ett mera avgörande sätt, detta för närvarande är fullkomligt uteslutet.

Utrikesministern konstaterade också att ingen principiell förändring har skett av vår utrikespolitik, att regeringen vaksamt följer vad som sker i världen och är fast besluten att söka bevara åt oss själva avgörandet av vår fortsatta existens som fri nation. Även den förklaringen tror jag mottages med den livligaste tillfredsställelse. Den är ju för övrigt självfallen och motsvarar fullständigt stämningen i landet.

Beträffande de särskilda punkter, som utrikesministern omnämnde i sitt tal, rörde han något vid Nationernas förbund. Det förefaller mig vara riktigt, såsom han konstaterade, att förbundet för närvarande faktiskt upphört att fungera genom att det sedan länge har inställt all politisk verksamhet och genom att dess verksamhet på andra områden är i varje fall i högsta grad försvårad, då en stor del av personalen redan befinner sig i förskingringen. Jag menar därför att det kan vara riktigt att betrakta Nationernas förbund såsom temporärt försatt ur funktion och att därför också innehålla den årsavgift, som riksdagen redan har anvisat.

Det är naturligt att de händelser, som inträffat i Östersjöområdet, på ett alldeles särskilt sätt berört oss här i Sverige. Tre förut självständiga stater ha likviderats på några dagar. Den skenbara frivilligheten kan inte bedraga någon iakttagare. Vi veta numera alltför väl hur en sådan yttre frivillighet skapas. Det är en alldeles egenartad statskonst, som härvid utvecklats sig, och den är lätt att identifiera.

Den framstöt, som gjordes i höstas mot deras oberoende och territoriella integritet, var alltså bara första steget och det följande skulle komma snabbt nog. När den slutliga stöten sattes in, hade dessa länder inga möjligheter att över huvud göra motstånd. Jag vet inte om de hade byggt upp sitt försvarsväsen med tanke på att använda det till försvar även mot en stormakt, men det är väl sannolikt att de hade den tanken, eftersom något hot från annat håll än stormakter knappast kunde ifrågakomma. De återstående småstater i Europa, som ännu äro fria, ha fått en ny lärorik åskådningslektion genom att bevittna den taktik, som använts mot de baltiska staterna.

När en hotfullt beskyddande stormakt kommer med sina verkligt farliga krav på en mindre stat, finns det stundom en viss mottaglighet i det mindre landet för den tankegången, att även mycket stora eftergifter äro bättre än krig. Men om eftergifterna innebära, att det mindre landet frivilligt och motståndslöst ger ett fotfäste inom sina gränser åt den mäktige beskyddaren, då har det mindre landet funnit sig i den trojanska hästens politik i förgrovd form. Det nästa skedet i händelseförloppet kommer att utspelas på ett sätt, som berövar den lilla nationen till och med möjligheten att gå till strid

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

för sin frihet. Försvaret kan inte komma i gång, den militära apparaten råkar i olag, folket blir paralyserat. Det kan visst hända att det slutliga resultatet blir detsamma, ifall motståndets väg från början väljes. Men då har nationen i alla fall räddat sin själ. Och framtida generationer ha fått ett förpliktande arv att förvalta.

Här i Sverige frågar man sig nu med oro och spänning om händelserna i Balticum skola fortplanta sig till nya områden här uppe. Kommer också Finland att utsättas för nya krav, som syfta till ett upphävande eller undergrävande av dess så dyrt och kraftigt försvarade självständighet? De kommunistiska uppträderna äro ogynnsamma tecken och de äro inte de enda. Men ändå vilja vi här i landet knappast tänka oss möjligheten av att den ryska politiken skulle syfta till ett nytt krig i Norden. Vi hade i mars månad det intrycket, att ett visst mått av klok begränsning medverkade till den ryske självhärskarens beslut att göra fred. Både Finland och Sverige hoppas på en framtid med intensivare ekonomiska förbindelser med Sovjetunionen, varom konkreta vittnesbörd finnas. Vi inbilla oss verkligen att en fredlig utveckling i Norden skulle bäst främja alla parterns intressen. Ett nytt krig efter dem, som redan ha utspelats här, skulle förutom andra, kanske alldeles obäräkneliga följder ha ett ekonomiskt kaos till resultat, till gagn för ingen och till skada för alla direkt eller indirekt berörda.

Jag tror dessutom, herr talman, att man kan säga om alla de fyra nordiska länderna, att de såsom underkuvade skulle koncentrera sin energi på att bli hårdsmälta och besvärande för sina förtryckare, medan de såsom fria nationer ha visat att de kunna göra och vilja göra en fullvärdig insats inom alla områden av mänsklig odling.

Herr Lindhagen: Herr talman! Vi få tacka utrikesministern för hans upplysande och saktmodiga utläggningar av den utrikespolitiska situationen.

Till en början må framföras Rågöbornas erkänsla att i anledning av min interpellation för dem nu ytterligare utlovats, att svenska regeringen även i fortsättningen vill följa Rågöbornas sak med intresse. Det förefaller mig emellertid, som om det funnes en tveksam punkt i framställningen. Det syntes som om det nu skulle gälla endast omkring 500 Rågöbor. Men de må vara få eller många, så är det väl i varje fall grundläggande för deras vidare framtida öden, att de själva först få säga ifrån huru de helst vilja ha det. Sedan blir det Sveriges uppgift att se till, i vad mån deras önskemål kunna förverkligas.

Vad som förmodligen är deras viktigaste önskemål är att de fortfarande få ha ett eget hem och få syssla med fiske och jordbruk, som sedan urminnes tider varit deras och deras fäders bärgning. Emellertid nämnde utrikesministern, att om de komma hit till landet, kunna de inte tillförsäkras möjlighet att få utöva sina gamla näringar. Det kunde inträffa, om jag förstod ministern rätt, att de eventuellt finge underkasta sig att bli anställda som arbetare inom andra svenska näringar än dem, inom vilka de förut varit verksamma. Jag ber att få framhålla, att detta för dem säkerligen är den utväg, som de betrakta som den sista som är möjlig för dem att antaga.

Och vidare bör först utredas, huruvida de kunna få sina önskemål uppfylla i det land där de för närvarande bo, om de vilja stanna kvar bland den övriga svenska befolkningen i Estland, eller om de hellre vilja komma till Sverige. *Ett rådgörande således först med Rågöborna själva. Till skillnad alltså från de förhandlingar, som nu äga rum exempelvis på Balkan, där man inte synes fråga efter vad folken själva önska. Man vet inte vad det blir för nationsgränser, som komma att dragas, om det sker efter språkområdena och andra rele-*

*Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)
vanta ting, eller om det blir i enlighet med en diktamenspolitik utan hänsyn till nationaliteternas självbestämmningsrätt med sådd följaktligen till nya krig.*

Nu framhöll ministern, att vår främsta uppgift vore att samla Norden om förnuftiga ändamål till betryggande av sin egen frihet och oberoende. Enligt min uppfattning och historiens berättelser är det icke nog, så söndersplittrad som världen nu är, att ställa målet på så kort sikt. Det gäller först och sist världsfreden. Denna ruvar också i Europa, Asien, Afrika, Amerika och Australien. Man kan inte komma till något förnuftigt mål i dessa tider och efter allt vad som inträffat, om vi inskränka oss allenast till ett småsyslande med Norden, även om denna är vår närmaste intressesfär. Våra vyer att kunna varaktigt nå frihet och oberoende för Sverige måste vara, att problemet höjes till vad det är eller ett världsproblem.

Herr utrikesministern började sitt anförande med ett uttalande, till vilket jag för min del måste sätta ett frågetecken; jag tror inte han menade vad han sade. Han började med att i sakernas nuvarande läge är det inte lämpligt att inlåta sig på talet om ett gott förhållande till främmande makter. Så plågat som Sverige nu blir och kommer att bli i fortsättningarna av stormakternas blodskamp i Europa och deras inbördes avund om imperier i Asien och Afrika — är det väl ändå på sin plats att Sverige giver tillkänna sin önskan att det må bli slut på detta tillstånd genom en världsordning.

Det var särdeles intressant att också få höra framställningen om *Nationernas förbund* och vår ställning till detsamma. Därav framgick att Sverige faktiskt har dragit sig ifrån Nationernas förbund, då regeringen inte ens utlämnat riksdagens anslag till förbundet för 1940.

Detta är väl dock en åtgärd, som bort underställas riksdagens godkännande. Denna regeringens intagna position bör väl ock föranleda att regeringen rådgör redan, ja i all synnerhet just vid denna urtima riksdag om även Sveriges utträde ur Versaillessegerfredens folkförbund och dess propagerande för ett nytt folkförbund. Jag har tillåtit mig att bland fem motioner, som väcktes före motionstidens utgång i förrgår, såsom första motion framlägga en vädjan om svenskt initiativ i den mellanfolkliga utrikespolitiken till dels ett nytt universellt folkförbund, uppbyggt på mobilisering av fredens idé och de gamla sanningarna, samt dels Sveriges självvakuering samtidigt från ruinerna av Versaillessegerfredens folkförbund.

Det hade viskats att man skulle ha att vänta någon framställning i sådant syfte från regeringen. Nu ha vi fått den. Den visar inte att man nu ämnar inlåta sig på några sådana saker, utan man skall vänta på ödet. Men det är ju inte nyttigt för Sverige att vänta på det öde som krigförande stormakter vilja lägga över oss, utan det är väl ännu tryggare och säkrare att vi på förhand göra uttalanden om hur vi vilja ha det i den kommande världsordningen och därmed också få den saken i god tid under debatt.

Vi ha inte, om ej möjligen Undén, fått del av utrikesministerns deklaration på förhand, och jag är därför inte beredd att i vidare mån än som nu skett ingå på densamma. Emellertid må det tillåtas mig erinra om att första kammaren under förra riksdagen har beviljat åtskilliga interpellationer av mig i utrikespolitiska frågor. Utrikesministern har lovat att besvara dem i sinom tid. Jag skulle vilja fråga, om det ej kunde låta sig göra vid denna urtima riksdag utan att de behöva upprepas.

I Ålandsfrågan skulle vi gärna vilja omsider få något uppriktigt besked och särskilt dels hur det nu ställer sig med avseende på Sveriges gamla förfäktanden att Åland omsider bör få komma hem, dels om de nya av Finland påbörjade befästningarna skett med svenska regeringens begivande men nu lära slopats på Sovjets hemställan, vilket rätteligen väl bort ske på Sveriges regerings och

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

riksdags anmodan och *dels* hur det förhåller sig med det spridda ryktet att Sovjet har inrättat ett konsulat i Mariehamn och beställt trettio två rum för ändamålet. Det sista är väl en sådan där tidningsanka, som enligt vad utrikesministern nämnde så ofta förekommer.

Nu lär det emellertid förhålla sig så, att min motion om ett nytt folkförbund, grundat på en framlagd konstruktiv plan för en världsordning, icke kommer att av talmannen remitteras till utskott, därför att den frågan icke anses höra till urtima riksdagens arbetsuppgift enligt grundlagens formella lydelse. Fredsaktivismen i Sverige, även kallad den sjunde kolonnen, har en annan uppfattning. Det kommer att bli en liten diskussion från min sida, när vi nu strax övergå till just den saken. Det återgavs för åtskillig tid sedan i svensk press ett yttrande av en engelsk politiker, att man fick gå till Madagaskar för att påträffa en i sak så indolent utrikespolitik som den svenska. Tyvärr, kunna vi hålla oss borta från livets allt överskuggande realiteter med formella undanflykter, så stannar väl vårt nit i första hand helst vid sådana bemödanden.

Herr Linderot: Herr talman! När svenska riksdagen först vid sin tredje session under det stora europeiska kriget har företagit sig att ta upp en allmän debatt om den svenska utrikespolitiken, hade man väntat sig att mera principiella, grundläggande synpunkter skulle framföras från regeringen än vad som här har skett i utrikesministerns exposé.

Herr utrikesministern gjorde en reservation rörande möjligheterna att genom neutralitetsproklamationer begränsa sig i utrikespolitiken. Jag tror att denna reservation var värdefull, och det torde vara givet att samtliga ledamöter av riksdagen såväl som svenska folket i allmänhet under det senast gångna året kommit till klarhet om hur oerhört svårt det är att fastställa, vad som i vissa avseenden är en faktisk eller, såsom landets statsminister ofta brukar uttrycka sig, en strikt neutralitet. Jag tror inte att det har lyckats för svenska regeringen under det gångna krigsåret att fixera denna strikta neutralitet. Den neutralitet som svensk utrikespolitik påstods iakttaga i finsk-ryska kriget erkändes av flera talare under Finlanddebatterna här vid lagtima i verkligheten icke ha varit någon neutralitet. Jag skulle i det sammanhanget vilja understryka vad herr Lindhagen nyss har sagt i Ålandsfrågan, nämligen att det vore lämpligt att i dag från regeringens sida en utvidgad förklaring kunde ges utöver vad som hittills har meddelats om Sveriges ställning i fråga om Åland. I följd försvann Ålandsfrågan ifrån riksdagens bord, ungefär som genom en fallucka som öppnade sig, och sedan dess har egentligen ingenting sagts eller gjorts med avseende på den frågan. Det påstås att från svensk sida faktiskt rätt starka engagemang under hela tiden ha varit för handen i fråga om Ålands befästningar, och jag tror att det vore mycket angeläget att det från regeringens sida lämnades en förklaring att svenska regeringen icke har haft med fästningsbyggena på Åland att skaffa.

Jag vill göra en liten anmärkning till, innan jag går in på några konkreta frågor. Varför ha vi haft så svårt att få en debatt om utrikespolitiken? Jag kan inte tänka mig att det kan vara så, som en ledamot av denna kammare behagade säga en gång under förra vintern, att den svenska riksdagens ledamöter icke äro mogna för att diskutera utrikespolitik. Herr Rickard Lindströms nedsättande omdöme om riksdagen i detta avseende tror jag är oriktigt, och jag delar icke hans uppfattning. Jag tror för det första att vi måste betrakta de valda representanterna för Sveriges folk som mogna att diskutera utrikespolitik, och för det andra tror jag att riksdagen borde vara angelägen om att se till, att svenska folket självt diskuterade utrikespolitik. Varför är detta icke fallet? Ja, det är på grund av vissa vanföreställningar.

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

Man föreställer sig gärna att utrikespolitik är detsamma som diplomati, och diplomati är hemlig diplomati. Utrikespolitik skulle alltså vara något hemligt, något mystiskt, som menige man överhuvud taget icke bör befatta sig med och som endast i särskilda undantagsfall någon riksdagsman bör befatta sig med. Man skulle överlåta den till regeringen och helst till utrikesministern eller utrikesnämnden. Detta missförstånd borde väl röjas ur vägen. Svenska folkets försvarsberedskap skulle bli bättre genom att det skapades en större klarhet om vad Sveriges läge utrikespolitiskt fordrar av det svenska folket.

Man föreställer sig vidare ofta utrikespolitiken såsom grundad på ideologisk samstämmighet med vissa andra stater. Det är ett missförstånd som borde undanröjas, även detta, att en svenska utrikespolitik måste förankras hos andra stater med liknande styrelseform, alltså demokratiska stater. Man borde erinra sig, huru vid det europeiska krigets början för ett år sedan en väldig kampanj fördes, speciellt i den socialdemokratiska pressen, för att den svenska utrikespolitiken skulle inriktas på en förankring hos de s. k. västmakterna, av vilka i dag bara England kvarstår. Man ansåg det vara fråga om ett krig mot fascismen, som bjöd det svenska folket och därmed den svenska regeringen att intaga en viss bestämd ståndpunkt. Gentemot detta tillät jag mig för ett år sedan vid urtima 1939 ensam hävda, att detta var en högst oneutral ståndpunkt och att det skulle bli mycket olycksaligt för svenska folket, om den vann burskap inom svensk utrikespolitik. Det är alltså icke ideologierna inom vederbörande stater, det är icke vad statsmännen anse, det är icke frågan, om demokrati eller diktatur är rådande i det ena eller andra landet, som avgör den svenska utrikespolitiken. Fasthåller man vid det, blir det också lättare att komma till ett positivt resultat av diskussionen.

Vad är det då som avgör utrikespolitiken, objektivt sett? Jo, naturligtvis frågan om handelsvägarna, frågan om införsel och utförsel av de varor som Sverige behöver utföra respektive införa. Frågan om den statliga och nationella oavhängighetens bevarande sammanhänger intimt med ekonomiska och materiella förhållanden. Därmed är jag framme vid frågan om Sveriges handelspolitik. Det var verkligen överraskande och glädjande att herr utrikesministern ägnade så stor uppmärksamhet åt den sida av svensk utrikespolitik som heter handelspolitik, såsom han uttryckte sig. Det var verkligen en riktig beteckning, ty handelspolitiken är ju en integrerande del och en bestämmande del av utrikespolitiken.

Under de exceptionella förhållanden som nu råda, då vi, som här redan anförts från regeringen, äro avstängda från handeln västerut, kunna vi icke resonera i största allmänhet och i luften om hur man skulle önska sig att det vore, utan man måste utgå från detta faktiska förhållande. Att tidigare en så stor del av den svenska opinionen kunde bindas vid den engelska linjen i utrikespolitiken berodde bl. a. på att Sverige hade en aktiv handelsbalans med England. Under 1938 hade vi ett exportöverskott på nära 80 miljoner kronor i handeln med England, under det att vi i handeln med Tyskland samma år hade ett underskott på 163 miljoner kronor. Sedan nu England fallit bort, se vi hur man försöker koppla fast den svenska utrikespolitiken vid Tyskland. Jag säger icke att regeringen försöker det, ty det torde icke vara såsom resultat av ett initiativ från den svenska regeringen, som trupptransporterna genom Sverige få lov att försiggå. Initiativet torde säkerligen ha tagits av den tyska regeringen, och förhållanden, som svenska regeringen ansett sig böra taga hänsyn till, ha medfört att den svenska regeringen godkänt den framställning, som gjorts från Tyskland. Vi kunna säga vad vi vilja om detta, men neutralitetspolitik är det avgjort icke. Det är icke neutralt att tillåta ett krigförande land att transportera trupper genom Sverige; det kan man faktiskt icke påstå, och

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

det hjälper inte att herr utrikesministern i sin exposé i dag har sagt, att det till synes är en allmän mening i England, att Sverige iakttar en neutral hållning. En sådan formulering, som här användes, är otillfredsställande, när den kommer från regeringen och framför allt från herr utrikesministern, ty det avgörande är naturligtvis vad de engelska statsmakterna, vad den engelska regeringen anser, och icke vad som »till synes» kan vara »en allmän mening i England». Jag tror inte att det är skadligt för Sverige att fastställa, att dessa trupptransporter äro något som Sverige påtvingats av Tyskland och som medför att Sverige därvidlag har frångått den s. k. strikta neutralitetslinjen. Jag tror att det skulle vara felaktigt att här sticka huvudet i busken och låtsas som om ingenting inträffat. Det kan nämligen medföra mycket farliga konsekvenser, om vi föreställa oss att detta är en neutralitetspolitik.

I det sammanhanget beklagade utrikesministern, att den svenska pressen genom i vissa fall missvisande artiklar har skadat Sveriges anseende i utlandet. Ja, jag tror att det förekommit mycket missvisande artiklar, och jag skulle vilja fråga, om herr utrikesministern i det fallet korresponderar med sin regeringskollega justitieministern, ty herr Westman såsom justitieminister var inte sen att gripa in mot pressen, när man genomförde transportförbud emot våra tidningar på grund av att vi avtryckte officiella aktstycken ifrån andra länder. När man ville skydda Sveriges intressen genom detta mycket extrema ingripande, undrar jag, varför justitieministern är så pass fin, när det gäller andra för Sverige kanske betydligt mycket farligare saker än som då var fallet. Jag undrar varför herr utrikesministern skall behöva inför riksdagen påtala missförhållanden, som borde ligga under herr justiteministerns departement och som borde beivras av justitieministern.

Nu är det ju klart, att det nödvändiga för den svenska regeringens utrikespolitik framför allt är att försöka undvika komplikationer med stormakterna. Herr Undén har i sitt anförande i dag gått in på en sida av detta problem, och han har uttalat mycket starka ord, varnande ord, gent emot den stormakt i öster, som nu är Sveriges största granne i Östersjöområdet. Jag vet inte varför herr Undén har tagit till orda i den form han här gjort. Det blir väl uppenbart i sinom tid. Men jag måste uttrycka min förvåning över att då herr Undén i sitt anförande faktiskt sökte uppmåla en fara från öster för Sverige, herr Undén för det första icke anförde några som helst bevis för att en sådan fara för Sverige skulle föreligga och för det andra fullständigt glömde den fara för Sverige som hotar från söder. Herr Undéns anförande var det sämsta tänkbara i fråga om neutralitet som kunde ha hållits här i riksdagen, och att på grundval av det anförandet förklara att Sverige söker iaktta en strikt neutralitet åt alla håll, torde väl bli tämligen misslyckat. Jag tror det är nyttigt att också här säga öppet, såsom det gjordes redan i remissdebatten vid denna riksdag, att det finns starka krafter inom landet, som sträva efter att inlemma Sverige i det nya stortyska livsrummet, som håller på att skapas.

Vad skola vi göra i en sådan situation, som vi nu befinna oss i? Jag tror vi måste försöka att finna medel och metoder för att hindra att Sverige inlemmas i detta stortyska livsrum. Jag tror att detta skall ske genom en korrekt politik gent emot Tyskland. Jag tror inte alls på något slags hotfulla åtbörder eller något försök att med vapenskrammel gent emot Berlin åstadkomma något resultat. Jag tror inte att det är den vägen, som regeringen i sin utrikespolitik har att följa. Jag tror däremot att regeringen i sin utrikespolitik har att följa den väg som skaffar Sverige stöd för bevarandet av den nationella oavhängigheten utöver vad som Sverige självt av egen kraft kan prestera. Och vilket skydd kan det vara? Såvitt jag förstår kan det i nuvarande situation icke vara något annat stöd än att Sverige genom en vänskaplig politik med Sovjetunionen

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

skapar sådana förbindelser med denna den största kontinentala makten i Europa, att andra makter, för den händelse vederbörande vilja angripa Sverige, känna med sig, att de i Sverige kollidera med större och starkare intressen än vad Sverige i och för sig genom sin specifika vikt representerar.

Det har sagts, att regeringen strävar efter att uppnå en balans för Sveriges vidkommande mellan å ena sidan Tyskland, å andra sidan Sovjetunionen, så att Sverige kan balansera utan att stöta sig åt söder och utan att stöta sig åt öster. Därigenom skulle Sverige kunna bevara fred och oavhängighet och gå så litet tilltygat som möjligt ur den nuvarande situationen och till bättre tider. Om detta är riktigt, så vill jag ansluta mig till en sådan tanke. Sverige borde därför av handelspolitiska och alla andra skäl, av omtanke om den svenska nationella oavhängigheten, av omtanke om fredens bevarande söka att få sådana avtal och sådana förbindelser med Sovjetunionen, att Sverige där kunde få en viss motvikt till andra stormakters intressen. Varför skall ideologien här vara avgörande? Det svenska folkets stora massa är antinazistisk. Den är demokratiskt inställd. Men om regeringen för den skull försökte bedriva vapenskrammelpolitik gent emot Tyskland, vore det en galen utrikespolitik. Om nu svenska folkets majoritet är motståndare till bolsjevismen, till de teorier som äro grundläggande för Sovjetunionen, så får detta icke avgöra Sveriges utrikespolitik. Att därvidlag taga en ideologisk ståndpunkt och i ett annat fall taga en saklig ståndpunkt, grundad på sakförhållanden, materiella, ekonomiska o. s. v., vore ju galet.

Jag tog upp detta därför att jag när herr Undén talade kände på mig, att man var inne på att skapa en ideologisk plattform för en utrikespolitik som riktar sig gent emot den största stormakten på den europeiska kontinenten, Sovjet-Unionen, och det tror jag vore för Sverige och det svenska folket ytterligt skadligt. Det är därför enligt min tro med stor oro, som man har att notera vad herr Undén i det fallet sökt proklamera i denna debatt. Herr Undén är här ingen privatman; han är en av de mera väl hörda talesmännen för svensk utrikespolitik. När herr Undén talar som han gör, kan det alltså inte få gå opåttalt förbi.

Herr talman! Jag har sökt angiva några synpunkter på den utrikespolitik, som Sverige har att föra. Den måste taga sikte på att skaffa oss vad vi behöva för folkförsörjningen. Det kan Sverige i mycket hög grad göra på den ryska marknaden. Men jag vill också samtidigt varna för vissa illusioner, som jag har märkt både här och där, som säkerligen icke ha någon politisk grundval utan endast grundas på bristande kunskap om det verkliga förhållandet. Det är de illusionerna, att om Sverige träffar ett handelsavtal med Sovjetunionen, äro vi fria från alla bekymmer för vår folkförsörjning. Det tror jag verkligen är felaktigt. Genom handelsavtal med Sovjet-Unionen tror man att det blir bensin i varje dunk, att det blir slut på all brist och överhuvud taget på alla svårigheter i fråga om folkförsörjningen. Det är ju klart att det inte är så, icke kan vara så. Jag tror att den svenska industrien kan få åtskillig sysselsättning för Sovjetunionen. Jag tror att det svenska jordbruket i dag har ett mycket stort intresse av goda handelsförbindelser för att få konstgödsel och även för export från Sverige av vissa jordbruksprodukter. Sverige skulle ha stora fördelar av ett avtal med Sovjetunionen, men att tro att detta skulle vara ett sesam, öppna dig, och att Sverige med en gång skulle bli fritt från sina svårigheter i allmänhet, är en illusion, som man givetvis bör varna för. Om man däremot ställer sådan den i verkligheten är, kan man inte nog understryka, att den svenska regeringen bör söka undanröja de hinder, som i dag ännu synas föreligga för att få ett för Sverige gynnsamt avtal med Sovjetunionen.

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)

Jag har tidigare tillåtit mig säga i riksdagen, att det är ett intresse av första ordningen för Sverige att få ett sådant avtal och att det för Sovjetunionen säkert är ett intresse av mycket underordnad karaktär, ty vi behöva i dag dessa förbindelser med Sovjetunionen, under det att Sovjetunionen självklart icke i samma grad är i behov av sådana förbindelser med Sverige. Det är — jag upprepar vad jag sade i remissdebatten vid denna riksdag — ur svenska folkets egna intressesynpunkter, som jag här talar för dessa förbindelser med Sovjetunionen, och jag bortser från den ideologi som jag representerar. Avsikten med att jag uppträder här i dag är inte att hålla ett kommunistiskt agitationstal utan att sakligt framlägga vad som för svenska folket i allmänhet i dag är förmånligt. Det som för svenska folket är förmånligt, det är nämligen förmånligt också för svenska kommunister, och det som för svenska folket i allmänhet är glädjande, är glädjande också för oss kommunister. När jag därför talar för det svenska folkets intressen, talar jag inte i motsättning till vad jag skulle säga som kommunist.

Herr talman, jag vill sluta mina anmärkningar till denna diskussion med att instämma i vad herr Lindhagen sade i fråga om Sveriges insatser för att söka skapa fred. Man är benägen för att alltid betrakta herr Lindhagen såsom en man som talar mera om himmelsblåa önskningar, som inte ha med verkligheten att skaffa, men jag tycker inte att man bör så där ovillkorligt fasthålla vid det, då enligt min mening herr Lindhagen åtskilliga gånger här i kammaren framfört högst reella och synnerligen goda synpunkter på aktuella frågor. Jag tror också att det fanns ett litet löfte i utrikesministerns exposé om att den svenska regeringen skulle söka göra någonting annat än bara söka skydda Sverige och se på Sverige, att den svenska regeringen också skulle göra någonting för att skydda mänskligheten, göra någonting positivt för att komma ur dessa krigsförhållanden och skapa fred återigen i Europa. Jag tror att regeringen inte har någonting emot att ifrån riksdagen få så att säga en fullmakt — regeringen är ju inte främmande för att få fullmakter ifrån riksdagen — att sådana framstötter, som positivt sikta till att skapa fred i Europa och i världen, kommer regeringen att få godkända inte bara av riksdagen utan av hela svenska folket. Det är ändå till syvende och sist så, att vi svenskar och Sverige icke leva isolerade och icke komma att leva isolerade. I det nya Europa, som framgår ur det nuvarande, kommer Sverige säkerligen icke att, som många tro, spela mindre roll än tidigare, utan Sverige kommer kanske att spela en betydligt större roll än Sverige spelat i det Europa som varit hittills.

Huvudfrågan i dag är emellertid att bevara oavhängigheten och freden, och jag vill sammanfatta vad jag sagt om medlen att nå detta mål och att därmed också kunna bättre trygga vår folkförsörjning i följande önskemål: att förbindelserna med Tyskland upprätthållas på sådant sätt, att icke den svenska neutraliteten prisgives till den grad, att den kommer att anses ha upphört, att korrekta förbindelser med Tyskland alldeles oavsett ideologiska synpunkter måtte upprätthållas så långt som man till förmån för Sverige kan upprätthålla dem och att oavsett ideologier korrekta och vänskapliga förbindelser upprätthållas med Sovjetunionen, så att största möjliga förmåner för Sverige kunna utvinnas av den ömsesidiga politik, som föres mellan Sverige och Sovjetunionen. Om regeringen följer ungefär denna linje i dagens situation, så kan Sverige kanske klara sig ur den nuvarande situationen utan att ha förlorat freden och kommit med i kriget och utan att ha förlorat sin nationella och statliga oavhängighet; men förutsättningen därför tror jag är att regeringen icke följer den undénska utrikespolitiken och framför allt icke börjar snegla åt den tidigare sandlerska utan i stället följer en utrikespolitik efter nyare, fastare och klarare linjer med korrekt uppträdande och strävan efter vänskapliga

Ang. Sveriges utrikespolitiska läge. (Forts.)
förbindelser speciellt åt det håll, där Sverige kan vinna stöd för strävandena att bevara freden och friheten.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Jag får hemställa, herr talman, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts i dag avlämnade proposition nr 15, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

*Ang. remiss
av motionen
I: 5.*

Föredrogs herr Lindhagens motion, nr 5, om svenskt initiativ i den mellanfolkliga utrikespolitiken till ett nytt universellt Folkförbund uppbyggt på mobilisering av de gamla sanningarna samt med Sveriges självevakering samtidigt från ruinerna av Versaillessegerfredens folkförbund.

Herr talmannen: I denna motion hemställer motionären, att riksdagen i anslutning till tidslägets krav och som komplement till nu ytterligare framlagda propositioner om upprustningsanslag och av krigskonjunkturerna påkallad beskattning allt för värnande även av Sveriges frihet och oberoende ville hos Kungl. Maj:t äska, för det första svenskt initiativ i den mellanfolkliga utrikespolitiken för ett nytt universellt folkförbund, uppbyggt på fredens idé och mobilisering av de gamla sanningarna, för det andra Sveriges självevakering samtidigt från ruinerna av Versaillessegerfredens folkförbund.

Enär förevarande motion innefattar förslag, som ej stå i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr Lindhagen: Då motionstiden till den urtima riksdagen i förrgår utlöpte, förvånade det ju även pressen, att jag var ensam motionär med fem motioner. Ingen annan ledamot vare sig av denna kammare eller av andra kammaren väckte då någon motion. Nu ha dessa mina motioner blivit föremål för övervägande av talmannen, sekreteraren, senator Björkman. Jag blev inkallad, och det förklarades, att fyra av mina motioner, den första och de tre sista, enligt talmannens uppfattning icke kunde remitteras, därför att detta icke var tillåtet enligt de av honom angivna grundlagsbestämmelserna. Det hemställdes, om jag ville återtaga motionerna. Men då jag finner motiven för vägran av remiss sakligt grundlösa, skall jag be att få yttra några ord till förmån för en remiss till vederbörande utskott, vilket jag härmed påyrkar.

Som kammaren bör veta, står det i de två åberopade paragraferna, § 49 regeringsformen och § 2 riksdagsordningen: »*Hos urtima riksdag må endast förekomma ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen*

Ang. remiss av motionen I: 5. (Forts.)

eljest för densamma framlägges, så ock vad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.» Under de överväganden, som jag sedan inlett med herr talmannen, har det återopats, att urtima riksdag endast får behandla ärenden som stå i oskiljaktigt sammanhang med anledningen till riksdagens sammankallande. Men då glömmar man bort, att det står att hos urtima riksdag — jag upprepar det — »må endast förekomma ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen *eljest*» — där kommer en hänvisning om propositionerna — »för densamma framlägges, så ock vad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang».

Vad är det som föranlett riksdagens sammankallande? Det står i kungörelsen därom: »Då Vi med *hänsyn till nu rådande politiska läge* finna det nödvändigt att utan dröjsmål förelägga riksdagen åtskilliga förslag, kalla Vi härmed» riksdagens ledamöter till ett urtima riksmöte. Vad det är fråga om är således det rådande politiska läget. Det är det som skall bedömas, och alla ärenden, som röra det, höra även under riksdagens behandling.

I trontalet säges det på följande sätt: »*I den utomordentliga situation, som det europeiska kriget skapat, är oförminskad omsorg om vår yttre och inre beredskap av nöden.*» Där är det precis samma tal blott ännu tydligare. Det är det europeiska kriget, den utomordentliga situationen, som är huvudärendet.

Nu står det ju visserligen också i grundlagen att den skall tolkas efter sin ordalydelse, och denna ordalydelse har jag nu i detta fall återgivit. Jag vill då också fästa uppmärksamheten på att, när man skall tolka grundlagarna efter ordalydelsen, det icke får föranleda till bristande utsyn över själva ämnet. Det fordras också att man hävdar och bevakar riksdagens rätt att betyda någonting och inte att sammankallas blott för att utgöra »en boskaps-skötsel» under regeringens ledning, så att ingenting annat än det som berör precis formellt taget de ärenden, som sedan propositionsvis framläggas, få förekomma. Det har också flera gånger framkommit olika meningar om den här tolkningen.

Vid urtima riksdagen t. ex. 1919 förklarade talmannen i två fall, att väckta motioner inte kunde upptagas på samma grunder som vår talman nu har anfört. Det blev skiljaktiga meningar inom kammaren, och i båda fallen förklarade kammarens majoritet, som var ganska stor, att motionerna skulle remitteras emot talmannens uppfattning. De skickades sedan till konstitutionsutskottet. Vad inträffade där? Jo, där biföll utskottet talmannens uppfattning i ett fall och kammarens uppfattning i det andra fallet. I det fall, där kammarens uppfattning bifölls, reserverade sig högern i utskottet, och i det fall, där det blev bifall till talmannens uppfattning, reserverade sig vänstern i utskottet.

Det behövs i sanning ett grundlagsförtydligande i detta fall. *Bokstaven har även ett andligt underlag*, liksom i domarceden befallas att »döma efter Guds och Sveriges lag» med den andliga lagen ställd i täten. Och för övrigt: Hur är det beskaffat med talmännens iakttagande av ordalydelsen av grundlagarna och dessas helgd, när det gäller urtima riksdagar? Jo, för interpellationer, enkla frågor och ålderspresidentstal har enligt konstitutionell praxis och utan att det finns någon sådan formell ordalydelse för dem dock genomförts en sådan praxis. Men beträffande motioner kan jag erinra om att det under den förra urtima riksdagen avgavs ett viktigt utskottsutlåtande med anledning av en proposition före motionstidens utgång, så att vi, som ämnat motionera, blevo överraskade och icke fingo tillfälle att utöva vår motionsrätt. Hur gick det då, herr talman, med den s. k. stränga ordalydelsen av grundlagen, som kräver, att man har motionsrätt en viss tid? Det gjorde icke blott utskottet utan till och med talmannen en konst uti. Frågan avgjordes

Ang. remiss av motionen I:5. (Forts.)
utan att motionsrätten iaktogs, vilket jag därför i kammaren kallade »ett
laglöst avgörande».

Hur går det inte nu med det ärende, som står sist på föredragningslistan i dag, om krigskonjunkturskatten? Det ligger nu på bordet färdigt från utskottet. När jag väckte mina fem motioner, som stå upptagna på dagens föredragningslista, utan att angiva ordalagen i motionernas yrkanden, framställdes det från tre olika håll ängsliga frågor till mig: Det är väl ingen motion, som rör krigskonjunkturbeskattningen? »Nej», sade jag, och då försvunno de frågande med en viss lättnad över svaret. Men det betyder i alla fall, att utskottet företagit ärendet till definitivt avgörande utan att beakta motionsrätten. Vad säger talmannen med sin stränga uppfattning om grundlagens ordalydelse då om ett sådant förfarande vid en urtima riksdag? Förfaringssättet kan försvaras med att allting under en urtima riksdag är så komplicerat att man inte hinner iakttaga ordalydelsen, men då det gäller krigskonjunkturskattepropositionen är det sannerligen inte så förfärligt stor fara på taket att man inte hade kunnat vänta ytterligare den korta tid, som grundlagen fordrar att man skall vänta.

I den första av mina på föredragningslistan upptagna motioner, som till innehållet är ganska omfattande och som avfattats även med ganska mycken omtanke, gäller det en konstruktiv plan för hela världens fred enligt de förutsättningar därför, som uppenbart och ostridigt anmäla sig. Om vi då nu, när vi befinna oss i ett farligt — utomordentligt farligt säga de flesta — utrikespolitiskt läge, som är grundvalen för inkallandet av denna urtima riksdag, inte skulle få komplettera de oavlätliga upprustningarna även med det andra medlet för att skydda vår frihet och självständighet, nämligen att åberopa de internationella grundsatserna för en sådan, äro vi alldeles på efterkälken. Man bör få ta ett initiativ till genomförande av de internationella grundsatserna för fred på samma gång och tillåta, att man vid en urtima riksdag, där det är fara å färde, skall få tala om fredens idé, vilken utrikesministern på sätt och vis ville vifta bort, men som fredsaktivismen rimligtvis inte kan göra så med. Vad är det för slags småsysslandets politik, défaitism, som man kallar det! Det är oerhört, herr talman, att det nu, då Sverige skall värna sig utåt, värna sin fred och frihet mot det brutala våldets faror, mot *Tyskland* och *Ryssland* — ty det är väl dem och endast dem man fruktar, med tillägg kanske även av *engelska imperiet* med hänsyn till dess behandling av Danmark 1805 och av Norge inlednings- och avslutningsvis nu — icke under en sådan tid skall få höras röster i riksdagen och även av riksdagen att vi vilja protestera emot den ofärd, som stormakterna ställa till. Vi vilja ha en internationell rättsordning, vi äro ett gammalt fritt kärnfolk, som inte tänker gå bröstgänges till väga med orätten, utan bara rakryggat med sanningens makt. Vi kräva därför att det nu i världen vid sidan av vapenlarmet skall hos oss själva få diskuteras, och framför allt i riksdagen, om fredens idé och sanningens och förutsättningarna för en internationell rättsordning. *Detta hänger väl mer oskiljaktigt än något annat ihop med det ändamål, för vilket denna urtima riksdag är inkallad*, nämligen att värna vår frihet och självständighet även med rättsgrundsatser och inte bara med det hopplösaste av allt eller våra magra småstatliga tillhyggen. Vad få vi överhuvud taget syssla med i riksdagen? Är det bara med pengar? Är det bara med ökningar och minskningar av försvarsbudgeten?

Herr talman! Av vad jag anfört framgår, att tolkningen av grundlagen blivit osakligt och nedbrytande formell, då den nu leder till ett totalt avvisande inom den urgamla, stolta svenska riksdagen av någon plats även för de andliga värdena. Bland anledningarna till krig och rustningar reser sig ju

Ang. remiss av motionen I: 5. (Forts.)

först och sist *föraktet för de andliga värdena*. Och om då ett till folk-
mängden litet land som vårt går liksom stormakter i spetsen för föraktet för
de andliga värdena, finna stormakter större urskuld att angripa oss, än om
vi icke enbart syssla med upprustningar, utan även resa kulturens och livets
framsida som sköld mot barbariet. Att vi bara upprusta kan rent av tydas
som en uppmaning att angripa oss, eftersom vi inte vilja ha någon annan
makt att stödja oss på än rustningar.

Det är, herr talman, ett bevis på demokratiens parlamentariska undergång
så småningom, om riksdagen skall nedsättas till en sådan tjänstekvinnans son
under en härskande regering, att vi företrädesvis här i riksdagen bara få tala
om och inlåta oss på vad regeringens upprustningskrav angår, fastän bakom
den sjunde kolonnen stå massor av det meniga folket, som ville en komplettering
av våra rustningars barbari även med mobiliseringar av sanningens makt.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Grundlagarna innehålla ju
koncisa bestämmelser angående de ärenden, som få förekomma vid urtima riksdag,
och därigenom har urtima riksdagen fått det begränsade område, den har
för sitt initiativ.

Den motion, som nu föreligger och som enligt vad herr Lindhagen vill göra
gällande skulle vara ett komplement till ytterligare framlagda propositioner,
är icke en motion, som faller inom ramen för de ärenden, vilka nu höra under
riksdagens handläggning.

Jag ber därför att få yrka bifall till herr talmannens åtgärd att förklara
sig förhindrad att framställa proposition å motionens remitterande till utskott.

Herr Lindhagen: Det var ett lättsamt sätt att komma ifrån hela min bevis-
föring! Det må bara påpekas, att jag har kommit fram med bevisföring för
min ståndpunkt. Björkman kommer endast med sina konservativa påståenden
utan bevis.

Det må också fästas uppmärksamheten på att i de fall, jag talade om, då
det i konstitutionsutskottet rådde olika meningar om liknande tolkningsfrå-
gor, var det högern, som reserverade sig mot att gå till grunden med en så-
dan sak, medan vänstern ville det. Den siste ärade talaren vet nog, att han
är ett visserligen till formen sympatiskt återsken av den gamla alltmer för-
svinnande högern, som alltid funnit sin enda stora hjärtesak i »*försvaret*
främst» så långt jag minns tillbaka. Men om man nu i dessa tider fram-
ställer förslag även om ett annat försvar tillika, nämligen det andliga för-
svaret, som väl är minst lika viktigt, så har det för vårt kära av oss alla
älskade fädernesland icke någon som helst betydelse. Vår enda ära och enda
plikt är att om än hopplöst stupa till sista blodsdroppen och till sista öret
på slagfälten.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag vill bara påpeka, att det
är icke någon riksdagsman — icke ens herr Lindhagen — tillåtet att få den
rätt utvidgad, som en enskild motionär kan ha enligt grundlagarna. Denna
min åsikt grundas icke på någon som helst partisynpunkt, utan på att jag
anser, att det i detta speciella fall icke finnes anledning att frångå en sådan
formell prövning, som äger rum, om vi nu avvisa herr Lindhagens motion.

Herr Lindhagen: Jag har fäst uppmärksamheten på att anledningen till
sammankallandet av denna urtima riksdag är den farliga situationen och att
vi, när riksdagen sammankallades, icke hade någon kännedom alls om vilka

Ang. remiss av motionen I: 5. (Forts.)
regeringspropositioner som skulle komma in. Om den farliga situationen skulle väl riksdagen få tillåta sig även egna meningar.

Hur vill för övrigt den siste ärade talaren försvara de där utskotten, som vid urtimor tagit sig före att avgöra ärenden utan att avvakta motionstidens korta utgång och med ett talmansskap, som lagt hyenden under ett slikt grundlagsbrott. Där går det gladeligen för sig att kränka grundlagarnas formella lydelse! Men det skulle åtminstone en ledamot av konstitutionsutskottet icke tillåta sig.

Med anledning av herr Lindhagens yrkande, att proposition skulle framställas på remiss till utskott av ifrågavarande motion, tillsporde herr talmanen nu kammaren, huruvida densamma godkände herr talmannens propositionsvägran; och förklarade herr talmannen sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner herr talmannens vägran att framställa proposition på remiss till utskott av herr Lindhagens ifrågavarande motion, nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren proposition på motionens remitterande till utskott.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedan överläggningen härefter förklarats slutad, lades den förevarande motionen till handlingarna.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet herr *Lindhagens* motion, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41.

*Ang. remiss
av motionen
I: 7.*

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 7, om mobilisering.

Herr **talmannen**: I denna motion hemställer motionären, att riksdagen, liksom skedde vid andra riksdagen 1914, ville äska hos Kungl. Maj:t att folkets och statens synnerliga betungande med överflödiga inkallelser på militärbefälens äskande måtte av regeringen avstyras.

Enär förevarande motion innefattar förslag, som ej står i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Ang. remiss av motionen I: 7. (Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag var med vid urtima riksdagen under världskriget att motionera i sådant syfte, att regeringen anmodades att noga uppmärksamma att man inte enbart följde militärernas anvisningar vid mobiliseringar till onödigt och ofta, kanske oftast till katastrofal skada och förlust för en mängd människor och deras familjer. Denna motion förordades i princip av riksdagen och det gjordes icke ens någon reservation i fråga om remissen av motionen av herr talmannen den gången.

Men nu stå vi inför en annan praxis i den frågan, och nu är det desto märkligare att en sådan remissvägran förekommer som ändamålet med denna urtima riksdags inkallande just är det farliga läget. Utgör inte mobiliseringen en del av motverkan från svensk sida av det farliga läget liksom alla andra åtgärder, som nu vidtagas? Och folket klagar oerhört, herr talman!

Jag yrkar på remiss av motionen.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Då den förevarande motionen icke står i sammanhang med något *ärende*, som föreligger vid denna urtima riksdag, ber jag att få hemställa om bifall från kammarens sida till herr talmannens åtgärd att förklara sig förhindrad att framställa proposition om remiss av motionen till utskott.

Herr Lindhagen: Jag beklagar, att Björkman får inskränka sig till att bara säga, att *det är* på det sätt han säger. Jag *ger dock skäl* för min sak; men talmanskapet är nu en stormakt och jag är bara en enskild individ —. Hade talmannen yrkat något annat, så hade Björkman nog hemställt om bifall till det yrkandet också!

Herr Herlitz: Herr talman! Det har sin riktighet, att herr Lindhagen oavslått har givit skäl för sina anspråk på remiss. Men det kan ju konstateras, att de skälen äro felaktiga. Han har nämligen gång på gång åberopat, att motionen sammanhänger oskiljaktigt med det *ändamål*, för vilket riksdagen har sammankallats. Det är dock inte det det gäller, utan frågan gäller, huruvida motionen sammanhänger med *ärende*, som av Konungen för riksdagen framlagts.

Herr Lindhagen: Det står uttryckligen i den upplästa lagtexten, att »ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen eljest för densamma framlägges», skall man sysselsätta sig med. Det förstnämnda ärendet är den politiska situationen och dess farligheter. Världskriget med andra ord. Skulle en kostsamt sammankallad riksdag icke också få något att för egen del säga till om i en sådan situation?

Med anledning av herr Lindhagens yrkande, att proposition skulle framställas på remiss till utskott av den nu föredragna motionen, tillsporde herr talmannen nu kammaren, huruvida densamma godkände herr talmannens propositionsvägran; och förklarades denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Efter det överläggningen sedermera förklarats slutad, lades ifrågavarande motion till handlingarna.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 8, om lappars frikallande från krigstjänstövningar.

Herr talmannen: I denna motion hemställer motionären, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville hemställa, att lappmännen helt befrias från inkallelser till

*Ang. remiss
av motionen
I: 8.*

Ang. remiss av motionen I: 8. (Forts.)

militär försvarstjänstgöring samt att de inkallelser, som redan skett, omedelbart återkallas.

Av samma skäl, som jag anförde beträffande motionen nr 7, anser jag mig förhindrad framställa proposition på den nu föredragna motionens remitterande till utskott.

Herr Lindhagen: Jag har inte framställt någon interpellation därom, men på den vägen bör jag kunna få svar på frågan, hur man skall komma till rätta med sådana inkallelser. Det står inte i grundlagen talat om motioner utan det står att hos urtima riksdagen få icke förekomma frågor andra än de, som röra »ärende, som föranlett riksdagens sammankallande». När det gäller interpellationer, anser man sig vara mera fri, kanske därför att det då inte fattas beslut. Men den ståndpunkten är väl inte riktigt konsekvent.

Nu få i alla fall lapparna se — jag har ju väckt denna motion på begäran av lapparna och såsom deras riksdagsman som de kalla mig — att de inte ha någon sympati eller något skydd att vänta från den svenska riksdagen, som dock har till uppgift att — såsom vi uttryckte oss vid sekelskiftet inom alla partier i andra kammaren och således i regel även högerns parti — »hålla tummen på det administrativa godtycket».

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande motion till handlingarna.

*Ang. remiss
av motionen
I: 9.*

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 9, om en generalplan jämte anslag för ofullständiga små jordbruks, särskilt i rikets norra delar, fullständigande med odlingsmark och skog från det hemman, varifrån det oriktigt utbrutits.

Herr talmannen: I denna motion hemställer motionären, för det första, att — utöver det reservationsanslag å 2,250,000 kronor, som på livsmedelskommissionens hemställan åskats i proposition nr 1, såsom bidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer, förmodligen till förmån företrädesvis för *större* jordbrukare — av riksdagen måtte anslås enahanda belopp för uppläggande av en generalplan för samtliga genom 1896 års fria ägostyckningslag med avsikt tillkomna ofullständiga *små* jordbruks, särskilt i rikets norra delar, fullständigande såsom självförsörjande med »återvinning till allmogen» av odlingsmark jämte skog från det med gammal kronoskog benådade hemman, varifrån utbrytningarna oriktigt ägt rum; för det andra, att denna plan av riksdagen förklaras böra omfatta dylika mindre jordbruk vare sig de äro utarrenderade eller icke; för det tredje, att staten enligt riksdagens mening vidare bör övertaga bestyret med tilläggsjordens utbrytning samt ur nämnda anslag eller framdeles ytterligare beviljade belopp eventuell köpeskilling efter övervägande tillika om jorden med tillbehör av minst husbehovsskog bör beskattningsvis kostnadsfritt eller till nedsatt belopp förvärvas av skäl, som anförts av jordbrukskommissionen samt i min norrlandsmotion jämte reservation i andra lagutskottet vid 1940 års lagtima riksdag; för det fjärde, att förslag till en expropriationslag till stöd för jordreformen skyndsamt utarbetas och förelägges urtima riksdagen samt, för det femte, att därvid jämväl överväges frigörelse av mindre jordbruk upplåtna på arrende samt upplåtelsesättet, med uppmärksamhet särskilt på tillämpning av upplåtelse med finansierad åborätt (intecknat lån) eller med upplåtelsesätt motsvarande den i huvudstaden införda tomträtt för upplåtelse av bostadslägenheter på stadens mark.

Av samma skäl, som jag anförde beträffande de båda näst föregående mo-

Ang. remiss av motionen I: 9. (Forts.)

tionerna, anser jag mig förhindrad att framställa proposition på den nu föredragna motionens remitterande till utskott.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har fäst mig vid att detta ärende ansetts såsom en sådan kristidsangelägenhet och att man med anledning av det farliga läget föreslagit att anslå över två miljoner kronor till anskaffande av gengasgeneratorer för *jordbrukstraktorer* för jordbruket för att genom användandet av dessa öka jordbrukets produktionsförmåga. Detta anslag äskas i propositionen nr 1 på begäran av livsmedelskommissionen. Dessa traktorer äro emellertid så dyrbara att de i regel endast kunna anskaffas av *de större jordbrukarna* eller av flera små jordbrukare, som slå sig tillsammans om inköp av en traktor, vilket väl icke eller endast undantagsvis lär ske. Det praktiska resultatet av det i propositionen begärda anslaget på denna punkt blir därför att gagna de större jordbruken, och därom är inte något ont att säga, herr talman.

Men på en sådan proposition, som ej vänder sig direkt mot det farliga läget, bör det väl åtminstone få lagligen tillåtas att till fromma för propositionens ändamål även få komplettera den motionsvis med ett motsvarande stöd för *det lilla jordbruket* att i en stor av norrlandskommittén uttryckligen äskad vidsynt omfattning för hjälp åt det lilla med avsikt genom lag »ofullständigt» utbrutna jordbruket få till gagn för livsmedelsproduktionen omsider sätta *spaden* i den av kommittén avsedda »återvinningen till allmogen» av odlingsmark med tillbehör från den till förmån för jordbruket i landets norra delar donerade och sedan plundrade kronojorden.

Här gäller det ju även en komplettering av propositionen för dess ändamål livsmedelsförsörjningen genom vidgad jordbruksproduktion med ett enahanda förhöjt anslag, varmed göres rättvisa åt det mindre jordbruket och på samma gång förberedes lösningen av en stor social jordfråga, vilken senare även bör kunna tolereras i det nuvarande »oskiljaktiga» sammanhanget.

Men, som sagt, när det gäller *de mindre jordbruken*, har urtiman inte något motsvarande att ge, och därför får jag i anslutning till meningen med propositionen och krissituationens krav fullfölja även en framställning från 1904 års Norrlandskommitté. Det var ju nämligen så, att kronans stora jordkomplex slumpades bort genom avyttringar gratis åt hemmanen — — —

Nu lät herr **talmannen** klubban falla och anförde: Herr Lindhagen får hålla sig till vad som här skall diskuteras, nämligen frågan huruvida motionen grundlagsenligt kan remitteras till utskott eller ej, men icke motionens sakinnehåll.

Herr Lindhagen: Herr talman! Detta avbrott är olagligt enligt § 52 riksdagsordningen.

Då intet vidare yttrades i det förevarande ämnet, förklarades överläggningen slutad, varefter den nu föredragna motionen lades till handlingarna.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första särskilda utskottets utlåtande nr 1.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 15.

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.53 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 17 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

*Ang. lind-
rande av den
fjelslagna
höskördens
verkningar.*

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Hagström* till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställt följande fråga: »Ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder för lindrande av de, särskilt för Norrland, svåra verkningarna av den fjelslagna höskörden?»

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Pehrsson-Bramstorp**, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning komme att vid detta sammanträde besvara herr *Hagströms* berörda fråga, erhöi ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr *Hagström*, har till mig framställt en fråga, huruvida jag ämnar vidtaga några åtgärder för lindrande av de, särskilt för Norrland, svåra verkningarna av den fjelslagna höskörden. Mitt svar är, att statens livsmedelskommission följer situationen på fodermedelshushållningens område och kommer att till regeringen avgiva de förslag, som kunna finnas påkallade.

Herr Hagström: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det kortfattade svaret. Jag måste dock beklaga, att herr statsrådet ej mera bestämt kunnat ställa i utsikt effektivare hjälpåtgärder i det brydsamma läge, vari vi befinna oss. Till följd av den svåra torkan under våren och försommaren har mer eller mindre utpräglad missväxt på hö inträffat över nästan hela landet. Särskilt i Norrland, där på grund av det strängare klimatet huvudvikten av jordbruksnäringen måste läggas på boskapsskötseln, kommer detta att få mycket menliga följder för folkförsörjningen. Höodlingen är i Norrland, relativt sett, av mycket större betydelse än i sydligare delar av landet, där betingelserna för sädesodling äro gynnsammare. Statistiken visar också, att norrlandsläna ligga bland de högsta i fråga om höskördarna, men lägst beträffande alla andra skörderesultat.

Då missväxt på hö inträffar, har man i Norrland ej samma möjligheter som i sydligare landsändar att ersätta eller utdryga en knapp hötillgång med andra fodermedel under den långa stallfodringsperioden. Man ställes inför utsikten att nödgas reducera koantalet genom nedslaktning, och detta kan bli till skada inte blott för den påföljande vintern, utan även för två å tre efterföljande år, tills besättningarna genom nyuppfödning hunnit kompletteras.

Det är i denna situation som största delen av Norrlands jordbrukare nu befinna sig. Enligt Statistisk årsbok utgjorde förra årets skörd av vallhö i hela landet 4,569,836 ton, därav i de fyra nordligaste läna 939,018 ton. I år torde skörden i sistnämnda län ha blivit högst hälften så stor. Förra årets höskörd var över medelgod, men om man räknar efter normal skörd, torde bristen i år i dessa län uppgå till minst 300,000 ton. Efter ett höpris av 10

Ang. lindrande av den felslagna höskördens verkningar. (Forts.)

öre per kg skulle det alltså kosta 30 miljoner kronor att fylla bristen blott i de fyra nordligaste länen. Det är således både stora kvantiteter och stora kostnader det rör sig om. Men något måste göras.

Om det vore blott i Norrland, som höskörden slagit fel, skulle man kunna tänka sig möjligheten att med bidrag från staten inköpa hö från södra Sverige, men då höskörden blivit dålig även där, ställer sig saken svårare. Det finnes emellertid en annan utväg, som förefaller vara bättre framkomlig. Enligt uppgifter, som jag erhållit från framstående vetenskapsmän och fackmän, är den på senare tid mycket omtalade metoden att framställa kreatursfoder av cellulosa nu fullständigt utexperimenterad och avprovad. Fodercellulosa lär ha hög smältbarhet och högt näringsvärde och kunna utfodras åt både hästar och nötkreatur. Endast då det gäller högmjolkande kor måste bristen på äggvita i cellulosa ersättas med något annat foder. Fodercellulosa lär även, särskilt i nuvarande tidsläge, då biprodukten — eller kanske det är huvudprodukten — sulfitsprit kan åsättas ett något högre pris än normalt, kunna framställas till ett pris, som i förhållande till näringsvärdet är åtskilligt lägre än priset på hö.

Jag vågar därför sätta i fråga, om ej staten snarast möjligt borde undersöka framkomligheten av denna utväg samt lämna bidrag i den utsträckning, som är möjlig och erforderlig. Om denna utväg vore möjlig, skulle det även kunna betyda ökad sysselsättning åt en arbetargrupp, som eljest hotas av arbetslöshet.

Herr Mannerskantz: Ehuru jag vet, att jordbruksministern är informerad om det faktum, som jag här vill nämna, vill jag, då man tagit upp frågan om missväxt i en viss landsända, begagna tillfället att påpeka, att det område, som jag representerar, nog är ännu hårdare drabbat. Särskilt gäller detta norra Öland, där situationen kan beskrivas ungefär så, att rågen höggs av till foder i mitten av juni, då den höll på att brådmogna, att hö och bete alltsedan mitten av juni är nästan obefintligt, att vårsäden i regel är avbetad av nötkreaturen och att den halm, som funnits sedan föregående år, för länge sedan är uppfodrad. Det är tredje året i rad som uppvisar en sådan torka. Lantbefolkningen har faktiskt ingenting att ge kreaturen under den kommande vintern.

Nu vill jag tacksamt erkänna, att vissa kvantiteter fodermedel just i dagarna ha ställts till förfogande — inte gratis men till överkomligt pris — men det är en droppe i havet. Avsikten med mitt inlägg har varit att understryka, att det finns områden, som äro i ännu större behov av jordbruksministerns uppmärksamhet än de, som herr Hagström berört.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Jag vill bara meddela att spannmålsbolaget redan har fått i uppdrag att inköpa foder där sådant står att få, för att man skall få en central upphandling och fördelning efter rättvisa grunder till de områden, som äro i störst behov av foder. Vidare komma inom de närmaste dagarna bestämmelser att utfärdas om överförande av Öland till de i tuberkulosavseende fria områdena, varigenom det blir möjligt att slå ut de mindre värdefulla djuren och behålla de mera värdefulla.

Beträffande cellulosa kan jag meddela att flera hundra ton redan ha inköpts för livsmedelskommissionens räkning, och det är nu meningen att göra försök att blanda den dels med sojamjöl, dels med melass för att göra den smakligare. Cellulosa skulle sedermera kunna ersätta det mera äggviterika foder, som det nu råder brist på.

Ang. lindrande av den felslagna höskördens verkningar. (Forts.)

Jag kan försäkra, att alla åtgärder, som överhuvud taget äro tänkbara, an-
tingen äro sedan länge förberedda eller komma att vidtagas.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 28, ut-
visande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut
att första särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 15,
med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28
september 1928 (nr 370) m. m.

Vid härefter skedd föredragning av ifrågavarande kungl. proposition hän-
visades densamma till första särskilda utskottet.

*Förordnings-
förslag om
krigskonjunkturskatt för
år 1940 m. m.*

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt
för år 1940 m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 1 augusti 1940 dagtecknad, till första särskilda utskottet hänvi-
sad proposition, nr 2, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid
propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940 samt
- 2) förordning om rätt att på grund av påförd krigskonjunkturskatt för år
1940 erhålla nedsättning i den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för
samma år.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande i anledning av propo-
sitionen väckta motioner, nämligen:

- 1) de likalydande motionerna nr 1 i första kammaren av herr *Nordenson*
och nr 1 i andra kammaren av herr *Anderson* i Norrköping;
- 2) de likalydande motionerna nr 2 i första kammaren av herr *Roos* m. fl.
och nr 2 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö m. fl.;
- 3) motionen nr 3 i andra kammaren av herr *Birke*;
- 4) motionen nr 4 i andra kammaren av fru *Rönn-Christiansson*; samt
- 5) motionen nr 5 i andra kammaren av herr *Lundell*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande
proposition nr 2 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med av-
slag å motionen II: 3 av herr *Birke* och motionen II: 5 av herr *Lundell* —
antaga två i utlåtandet införda, såsom utskottets förslag betecknade förslag
till

- 1) förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940;
- 2) förordning om rätt att på grund av påförd krigskonjunkturskatt för år
1940 erhålla nedsättning i den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten m. m.
för samma år;

II) att de likalydande motionerna I: 1 av herr *Nordenson* och II: 1 av
herr *Anderson* i Norrköping samt de likalydande motionerna I: 2 av herr *Roos*
m. fl. och II: 2 av herr *Hagberg* i Malmö m. fl. ävensom motionen II: 4 av
fru *Rönn-Christiansson* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade ge-
nom vad utskottet förut anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åt-
gärd.

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

I utskottets förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940 var 8 § så lydande:

Krigskonjunkturskatten skall utgöra,

a) beträffande rörelse:

å den del av den beskattningsbara merinkomsten, som
 ej överstiger 20 % av motsvarande jämförelseinkomst: 50 %,
 överstiger 20 men ej 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: 60 %,
 överstiger 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: 70 %;

b) beträffande övriga förvärvskällor:

50 procent av den beskattningsbara merinkomsten.

Sammanfaller för viss skattskyldig beskattningsåret med kalenderåret 1939, skall med motsvarande jämförelseinkomst i denna paragraf förstås en tredjedel av den sammanlagda jämförelseinkomsten för de förvärvskällor som äro hänförliga till rörelse. Sammanfaller ej beskattningsåret med kalenderåret 1939, skall motsvarande jämförelseinkomst beräknas för det antal månader, varmed tiden efter utgången av augusti 1939 ingår i beskattningsåret, därvid hela jämförelseinkomsten lika fördelas på varje månad. Den motsvarande jämförelseinkomsten utföres i fulla hundratal kronor, så att överskjutande belopp, som icke uppgår till fullt hundratal kronor, bortfaller.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Departementschefen förklarar sig ej hava funnit anledning att nu taga ställning till den i detta sammanhang likaledes framträdande frågan, i vad mån inkomstminskning under ett år skall få avräknas från inkomstökning under ett annat. Emellertid kunde enligt departementschefens mening redan nu fastslås, att ett förfarande med sådant syfte måste bliva svårt att genomföra. Det är närmast detta uttalande som givit anledning till en i de likalydande motionerna I: 1 och II: 1 uttalad förmodan att departementschefen skulle vara böjd att avvisa ett avräkningsförfarande, innefattande restitution av erlagd skatt, och som föranlett det i motionerna framställda, här förut återgivna yrkandet om ett uttalande av riksdagen rörande avräkning efter krigets slut mellan inkomstökningar och inkomstminskningar under hela krigskonjunkturperioden. För utskottet vill det synas, som om departementschefens yttrande, vilket uppenbarligen framkallats av vissa uttalanden i remissvaren, endast innebär ett objektivt konstaterande av de med denna frågas lösning otvivelaktigt förbundna tekniska svårigheterna, men att departementschefen velat avhålla sig från att redan i detta sammanhang taga ställning till denna fråga. Utskottet, som finner spörsmålet betydelsefullt, är för sin del ej heller berett att intaga en bestämd ståndpunkt till detsamma men förutsätter att detta kommer att göras till föremål för närmare övervägande och därvid ägnas tillbörlig uppmärksamhet.»

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Lundell*, som under åberopande av motiveringen i den av honom avgivna motionen II: 5 inom utskottet hemställt, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 2 om krigskonjunkturskatt för år 1940;

2) av herrar *Bernhard Nilsson*, *Nordenson* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande beträffande skatteskalen bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort med den sålunda anförda motiveringen hemställa, att riksdagen måtte besluta att 8 § i förslaget till krigskonjunkturskatt för år 1940 skulle hava följande lydelse:

Krigskonjunkturskatten skall utgöra,

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

a) beträffande rörelse:

å den del av den beskattningsbara merinkomsten, som
 ej överstiger 20 % av motsvarande jämförelseinkomst: 40 %,
 överstiger 20 men ej 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: 50 %,
 överstiger 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: 60 %;

b) beträffande övriga förvärvskällor:

50 procent av den beskattningsbara merinkomsten.

Sammanfaller för — — — kronor, bortfaller.

3) av herr *Velander*, vilken i anslutning till de likalydande motionerna I: 1 och II: 1 yrkat, att 8 § i förslaget till krigskonjunkturskatt för år 1940 skulle givas följande lydelse:

Krigskonjunkturskatten skall utgöra,

a) beträffande rörelse:

å den del av den beskattningsbara merinkomsten, som
 ej överstiger 20 % av motsvarande jämförelseinkomst: 30 %,
 överstiger 20 men ej 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: 40 %,
 överstiger 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: 50 %;

b) beträffande övriga förvärvskällor:

50 procent av den beskattningsbara merinkomsten.

Sammanfaller för — — — kronor, bortfaller.

4) av herrar *Bernhard Nilsson*, *Velander*, *Nordenson* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att det nyss återgivna stycket av utskottets motivering bort lyda sålunda:

»Departementschefen förklarar — — — (= utskottet) — — — hela krigskonjunkturperioden. För utskottet vill det synas, som om departementschefens yttrande, vilket uppenbarligen framkallats av vissa uttalanden i remissvaren, endast innebär ett objektivt konstaterande av de med denna frågas lösning otvivelaktigt förbundna tekniska svårigheterna, men att departementschefen därmed icke avsett att redan i detta sammanhang taga ställning till denna fråga. Utan att vilja förringa de svårigheter av teknisk art, som äro förbundna med ett genomförande av den ifrågasatta avräkningen efter krigets slut mellan inkomstökningar och inkomstminskningar under hela krigskonjunkturperioden, håller dock utskottet före, att en sådan avräkning icke kan ur principiell synpunkt avvisas. Utskottet förutsätter därför, att förevarande spörsmål kommer att genom Kungl. Maj:ts försorg göras till föremål för närmare utredning och övervägande.»

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Bärg, Johan**: I avseende å föredragningen av första särskilda utskottets utlåtande nr 1 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten I på det sätt, att till en början föredragas de av utskottet däri tillstyrkta förordningsförslagen, det första paragrafvis, med iakttagande att de vid förslaget fogade anvisningarna behandlas i sammanhang med de paragrafer, vartill de höra, samt att slutstadgande, ingress och rubrik förekomma sist, varefter, och sedan båda förordningsförslagen blivit behandlade, utskottets hemställda föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

*Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)**Punkten I.**Utskottets förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940.**1 §.*

Denna paragraf lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

För inkomstökning, som uppkommit efter utgången av augusti 1939 och kan antagas hava berott på av *krig eller krigsfara* föranledda förhållanden, skall i den omfattning och på det sätt nedan stadgas för år 1940 erläggas krigskonjunkturskatt till staten.

(i utskottets förslag:)

För inkomstökning, som uppkommit efter utgången av augusti 1939 och kan antagas hava berott på av *pågående krig eller dessförinnan rådande krigskonjunktur* föranledda förhållanden, skall i den omfattning och på det sätt nedan stadgas för år 1940 erläggas krigskonjunkturskatt till staten.

Herr Nordenson: Herr talman! I det läge, vari denna fråga för närvarande befinner sig, har det naturligtvis föga praktisk betydelse att mera ingående fördjupa sig i det föreliggande förslaget detaljer, men med hänsyn till att frågan om krigskonjunkturskatt även för innevarande år snart blir aktuell vill jag inte underlåta att här göra en del påpekanden och uppta en del argument, som framkommit under diskussionen.

Det framhålles på flera ställen i propositionen, att de inkomstökningar, som man här vill göra till föremål för beskattning, äro att anse som »icke önskvärda». Sålunda framhåller finansministern, att denna form för beskattning »är väsentligen avsedd att vara en indragning till det allmänna av icke önskvärda inkomstökningar». På ett annat ställe skriver han, att skatten »väsentligen har karaktär av indragning till det allmänna av en inkomstökning, som man icke helt kunnat förebygga».

Mot bakgrunden av ett dylikt betraktelsesätt är det ganska förklarligt, att departementschefen kommit till skattesatser av sådan storleksordning, att de tillsammans med övriga skatter närma sig total konfiskation.

Häremot kan det emellertid göras allvarliga invändningar. De vinster, som uppstodo under förra krigskonjunkturen, voro i övervägande grad beroende av den starka prisstegring, som varuknappheten då utlöste. En dylik våldsam prisstegring har man nu sökt förhindra, och man har även i stort sett lyckats därmed. Genom en omfattande priskontroll, i vilken även näringslivets egna organisationer deltaga, har man sökt återhålla sådana prisstegringar, som icke varit betingade av stegrade produktions- och råvarukostnader, och man har i stort sett lyckats förhindra s. k. autonoma prisstegringar. De vinster, som nu skola tagas till beskattning, torde endast i ytterst ringa omfattning vara att återföra på dylikt slag av prisstegring. Den vida övervägande delen av de mervinster, som uppkommit under 1939, äro vinster å ökad produktion och omsättning, föranledda av ökad efterfrågan på varor. De äro sålunda *icke* resultatet av autonoma prisstegringar. Men därmed ha de också en helt annan karaktär. De äro resultatet av ett intensivare utnyttjande av produktions- och distributionsapparaten, vilket ju i regel brukar medföra gynnsammare resultat. De ha sålunda framkommit som det fullt naturliga resultatet av att producenter och varuförmedlare sökt tillfredställa det ökade varubehov, som förhållandena framkallat. Att underlåta denna produktion hade i de allra flesta fall icke varit till nytta, men väl mängen

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
gång till direkt skada för landet. De inkomstökningar, som framkommit på dessa grunder, äro sålunda ett naturligt resultat av vårt produktionssystem. Det finnes inget skäl att betrakta dylik inkomstökning som mindre önskvärd.

Dessa inkomstökningar ha säkerligen i väsentlig grad bidragit till den ökning i skatteunderlaget, som framkommit vid årets taxering och som både finansministern och riksdagen i dessa tider ha all anledning att hälsa med tillfredsställelse. Däremot kan man giva finansministern rätt i att dessa inkomstökningar medföra en ökad skattekraft, som statsmakten i nuvarande brydsamma läge haft starka skäl att söka utnyttja.

Den olika inställning, som man sålunda från skilda håll intagit till dessa inkomstökningar och som jag här sökt klargöra, är emellertid av största betydelse vid skattens avvägning. Med det förra betraktelsesättet är det ganska förklarligt att man kommer till rent konfiskatoriska skattesatser. Ser man åter dessa inkomstökningar som ett naturligt resultat av omsättningsökningen, ligger saken annorlunda. De utgöra då i regel resultatet av ett omfattande organisatoriskt arbete inom företaget — anskaffande av nya maskiner, införande av skiftesarbete etc. — och i många fall förutsätta de en djärv och riskfylld inköpspolitik i fråga om råvaror från ledningens sida. Beaktar man detta, kan man inte acceptera det berättigade i en beskattning som närmar sig konfiskation. Tvärtom måste det anses befogat, att den skattskyldige, som genom arbete och initiativ bidragit till vinsten, får behålla någon del därav. Var gränsdragningen bör göras, blir naturligtvis ytterst en skälighetsfråga, men med den utgångspunkt, som jag har angivit, måste det konfiskatoriska kravet anses oberättigat.

Vid skattens avvägning är vidare att märka, att skatten endast drabbar vissa slag av inkomstökningar, medan andra lämnas oberörda. Jag har redan berört detta i min motion. Där framhålles exempelvis, att en person, som handlar med sådana varor som ved och virke m. m. och uppnår en inkomstökning, drabbas av denna mycket hårda skatt, medan en person, som uppnått inkomstökning vid produktion av samma varor, helt och hållet undgår beskattning. Det torde i nuvarande läge av skattetekniska skäl knappast vara möjligt att handla på annat sätt än propositionen har gjort, men det är uppenbart att här föreligger en principiell orättvisa. Härtill kommer, att frågan, i vad mån en merinkomst är att hänföra till krigsförhållanden, i vissa fall måste välla stora svårigheter. Det föreligger avsevärd risk för felbedömning och därmed för oskälig beskattning. Ett fel vid bedömningen av den beskattningsbara merinkomsten kan med de höga skattesatserna mycket lätt leda till att den verkliga krigsvinsten beskattas till över 100 %.

Svårigheten att åstadkomma en rättvis bedömning av såväl förkrigsårens jämförelseinkomster som ock merinkomsten för själva beskattningsåret återspeglas på ett slående sätt i lagtextens utförlighet, icke minst däri, att det visat sig nödvändigt att till texten foga mycket utförliga särskilda anvisningar. Med allt erkännande av det stora och mycket samvetsgranna arbete, som nedlagts för att få bestämmelserna så tydliga som möjligt, kvarstår likväl, att det för skattedragarna, med den mycket korta tid som står till buds för deklARATIONERNAS avgivande, måste bli ytterst vanskligt att åstadkomma en uttömmande och korrekt utredning. Det blir huvudsakligen de företag, som ha mycket detaljerad bokföring och som ha skatteexperter till sitt förfogande, som ha utsikter att uppnå riktiga resultat. För de rörelser, som i detta avseende ej ha samma möjlighet — och det torde i främsta rummet gälla de smärre företagen — är risken att ej kunna förebringa nödig utredning och därmed även risken för överbeskattning mycket stor.

Med hänsyn härtill hade man kunnat förvänta, att Kungl. Maj:t vid skatte-

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
satsernas fastställande gått fram med en viss försiktighet. Så har emellertid ej varit fallet. Propositionens skattesatser äro nämligen i verkligheten betydligt mer betungande än de vid första ögonkastet kunna förefalla. Som jag i min motion framhållit, är den totala skattebelastningen vida högre än procenttalen 50, 60 och 70 ange. För juridiska personer stiger skattetrycket redan i lägsta skiktet till över 70 %, för att i det högre gå upp till c:a 90. För fysiska personer med hög inkomst blir skattebelastningen ännu större, upp till c:a 95 %. En så hård beskattning som denna måste inge allvarliga betänkligheter. Redan genom de vid årets lagtima riksdag beslutade skatterna har näringslivet pålagts väsentligt ökade bördor. Betänker man därtill, att samtliga dessa skatter skola betalas under slutet av detta samt nästkommande år, då det är sannolikt att många företag komma att helt eller delvis ha inställt sin drift, är det uppenbart vilka stora svårigheter som kunna uppstå. I icke ringa utsträckning måste den hårda beskattningen väntas medföra sänkta utdelningar med därav följande minskningar i skatteunderlaget i framtiden. Vad som uttages av företagen i form av krigskonjunkturskatt kommer sålunda i många fall att medföra minskad skatteinkomst på andra håll, inte minst för kommunerna. Av särskilt stor vikt är den psykologiska återverkan som skatten har, i det den verkar hämmande på företagsamheten och hos skattdragarna skapar en känsla av att vara oskäligt behandlade.

Vad företagsamheten beträffar, ligger det en fara i att driva beskattningen därhän, att företagaren finner det fördelaktigare att begränsa sin rörelse och undvika de höga skatterna än att spänna sina krafter och taga de risker, som kunna vara förenade med en mera omfattande rörelse. Resultatet blir då en viss passivitet, som just nu måste vara mycket betänkelig. Alldeles särskilt allvarlig ställer sig saken beträffande nya tillverkningar, som i nuvarande handelspolitiska läge i många fall äro ytterligt önskvärda. Frågan har berörts i utskottets yttrande, men endast i förbigående. Det hade varit önskvärt, att ett klarare uttalande hade gjorts om vikten av att bereda nya tillverkningar av särskild betydelse för folkhushållet en mera gynnad ställning vid denna beskattning. Särskilt gäller detta kommande år, då under 1939 nytillverkningar endast i mycket ringa omfattning förekommo. Saken blir särskilt betydelsefull, då det gäller utformningen av nästa års beskattning, och det måste allvarligt hemställas, att den göres till föremål för noggrant övervägande från Kungl. Maj:ts sida.

Vad vidare den psykologiska verkan av skatten beträffar, torde man kunna säga, att en viss förståelse föreligger även hos näringslivets män för en särskattning av vinster av ifrågavarande slag, men det är fara värt, att denna förståelse helt förflyktigas inför de höga skattesatserna. Under sådana förhållanden skulle en korrigerande åtgärd från riksdagens sida på denna punkt ha en mycket lycklig verkan. Den skulle också väl rimma med den ökade förståelse för näringslivets krav och behov, som under senare år vid åtskilliga tillfällen kommit till principieellt och även i viss mån praktiskt uttryck från statsmakternas sida i vår skattelagstiftning.

Med hänsyn till vad sålunda anförts föreligga starka skäl för den reduktion av skattesatserna, som jag föreslagit i min motion och som innebär en nedsättning med 20 %. En dylik nedsättning skulle medföra en lättnad i skattebördan på merinkomsterna av 14 %. Inför den allvarliga statsfinansiella situationen och i hopp att nå enighet, ha vi reservanter emellertid ansett oss böra begränsa vårt krav om nedsättning till 10 %. Rent penningmässigt har denna nedsättning knappast någon avgörande betydelse, vare sig för skattebeloppens slutsumma eller för näringslivets bärkraft, men väl skulle denna reduktion ha en mycket

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.) stor och välgörande psykologisk effekt. Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till herr Nilssons i Landeryd m. fl. reservation på denna punkt.

Den andra fråga, i vilken reservanterna anmält avvikande ståndpunkt, gäller avräkningsförfarandet. Departementschefen framhåller i propositionen beträffande frågan, i vad mån inkomstminskning under ett år skall få avdragas från inkomstökning under ett annat år, att han ej finner anledning att nu taga ställning därtill. Samtidigt framhåller han emellertid, att en eftertaxering efter krigets slut skall äga rum, för att beskatta sådana vinster, som av en eller annan anledning undgått tidigare beskattning. Det synes emellertid uppenbart, att man icke kan stanna vid endast en eftertaxering beträffande skatteförsummelser. En eftertaxering måste rättvisligen gälla en kvittning av förluster mot vinster. En krigskonjunktur, liksom varje annan konjunktur, har ej blott sin uppåtgående kurva, som medför vinster, utan även sin nedåtgående, depressiva fas. Det synes vara en enkel logisk konsekvens, att om man genom beskattning berövar ett företag en väsentlig del av den uppåtgående periodens vinst, företaget även bör äga rätt att vid därpå inträdande, av kriget föranledda förluster få motsvarande restitution på den erlagda skatten. Denna strävan att uppnå utjämning mellan olika faser av en konjunktur har redan gjort sig gällande i den ordinarie beskattningen, bland annat genom den fria avskrivningen, och måste anses ännu mer motiverad i en så särpräglad konjunktur som den nuvarande, icke minst med hänsyn till de höga skattesatserna. Vi reservanter ha ansett denna fråga vara av så stor vikt, att vi ha yrkat, att riksdagen redan nu borde göra ett uttalande av innebörd, att ett sådant avräkningsförfarande principiellt bör komma till stånd och hela frågan av Kungl. Maj:t göras till föremål för utredning.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att vid behandlingen av ifrågavarande punkt yrka bifall till den avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Ewerlöf* och herr *Nilsson, Bernhard*.

Herr Wohlin: Herr talman! Den föregående ärade talaren är en framstående representant för det svenska näringslivet, vilken vi alla, även om vi företräda en annan uppfattning, alltid lyssna till med stor respekt och uppmärksamhet. Åtskilliga av de synpunkter, som han framförde, äro också i viss mån begripliga även för den, som i den föreliggande frågan hyser en avvikande mening. Jag undrar dock, om den föregående talaren vid sin exposé över detta ämne tillräckligt tänkt sig in i de utomordentliga svårigheter, inför vilka den svenska staten kommer att vara ställd med hänsyn till möjligheterna att finansiera de utgifter som den redan fått vidkännas och som under en tid, vars längd man icke kan överblicka, alltjämt torde vara ofrånkomliga. Om man på denna sak anlägger, om jag så får uttrycka mig, mera antingen pessimistiska eller mera realistiska synpunkter, framstå nog statens möjligheter att finansiera dessa ofrånkomliga utgifter och därmed sammanhängande beskattningsåtgärder i en något annan dager än den, vari den siste ärade talaren såg problemet.

Jag har den uppfattningen, att de enorma belopp, som staten av för alla kända orsaker måste utgiva, fordra en skattepolitik av helt annan natur än den för de svenska statsmakterna traditionella under de år och årtionden som gått. Den förevarande krigskonjunkturskatten utgör ett naturligt och självfallet led i finansministerns system av direkta och indirekta skatter. Men ser man på de skatter, som redan ha beslutats och som ytterligare kunna vara att förvänta, framstår det såsom uppenbart för envar, att det sammanlagda skatteleppet är i knappaste laget, för att icke säga otillräckligt. Då tar jag ändå icke hänsyn till den mycket stora del av statsutgifterna,

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
som skall finansieras genom upplåning. Under sådana förhållanden ter sig den förevarande frågan om krigskonjunkturskatt för mig på det sättet, att här gäller det en form av beskattning, som folkpsykologiskt är synnerligen naturlig och som för den svenska allmänheten framstår såsom självfallen och rättvis. Jag hyser för min del åsikten, att dessa olika skatter, däri inbegripen den här ifrågavarande, icke räkna till att finansiera våra statsutgifter med den omfattning dessa under de följande åren komma att få och att följaktligen krigskonjunkturskatten i den form, som finansministern har givit den, snarare är för liberal än för hård mot näringslivet. I ett av de stora europeiska länderna, nämligen England, har det utomordentliga behovet av statsinkomster, åtminstone av tidningsreferaten att döma, nödvändiggjort en skattelagstiftning, som för statens räkning helt och hållet inkasserar de merwinster, som näringslivet på grund av krigskonjunkturen har kunnat erhålla. Jag är ganska övertygad om, att när denna krigskonjunkturskatt kommer tillbaka vid en följande riksdag, icke lindringar i skatten komma att bli möjliga, utan tvärtom skärpningar av densamma tyvärr — jag vill gärna använda det ordet — bli oundvikliga.

Till sist, herr talman, vill jag endast göra en allmän reflexion. Det svenska näringslivets stora företagare utgöra en nationell tillgång av oerhörd betydelse för vårt land, såväl under tider som ha varit som under tider som komma. På deras framsynthet, arbete och insikter vila i utomordentligt hög grad våra möjligheter att under en hård tid någorlunda kunna uppehålla vår folkförsörjning. Dessa våra stora företagens insikter och erfarenheter äro, som jag nyss uttalade, en mycket stor nationell tillgång. Så starkt nationellt sinne och så mycken insikt om den svenska statens svårigheter ha de säkerligen även, att de förstå, att en exceptionell krigs- och kristid kan kräva, att även näringslivet, om jag så får uttrycka mig, under en särskilt hård tid ikläder sig kronans rock. Jag menar att näringslivet under sådana tider i stor utsträckning måste giva avkall på sin eljest naturliga önskan om en viss rörelsefrihet, såväl i det ena som i det andra avseendet, och icke minst giva avkall på sådana skattepolitiska doktriner, som under normala förhållanden kunna ha mycket som talar för sig, men som för närvarande måste överges på grund av lägets utomordentligt bekymmersamma allvar för statsmakterna. Jag vill bara göra en jämförelse med ett stort område, som kan sägas tillhöra svenskt näringsliv, nämligen den svenska försäkringsvärlden, som även den arbetar under ledning av framstående företagare, men vars hela konstruktion och verksamhet icke alls är inriktad på höga dividender eller dylikt, utan där stor hänsyn tages även till den stora allmänheten, d. v. s. försäkringstagarnas intressen. Jag skulle önska, att även övriga, mycket större grenar av näringslivet i vårt land både nu och icke minst då frågan om krigskonjunkturskatten återkommer vid en följande riksdag måtte visa något av samma förnäma anda, som i så hög grad besjalar försäkringsväsendets män och som ställer dem utanför alla beräkningar om höga dividender och utanför sådana skattepolitiska synpunkter, om vilka herr Nordenson talade.

Under förhandenvarande förhållanden ämnar jag ansluta mig till utskottets förslag, men i olikhet med den föregående ärade talaren ser jag, såsom jag nu har antytt, den kommande utvecklingen i en helt annan dager.

Herr Velander: Herr talman! Jag är fullt på det klara med att mitt inlägg i debatten icke kommer att kännetecknas av den förnäma anda, som den siste ärade talaren efterlyste. I egenskap av reservant känner jag mig dock uppfordrad att framföra några synpunkter på den föreliggande, synnerligen viktiga frågan.

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

Syftet med den proposition, vi här behandla, nämligen att i närvarande ytterst prekära läge söka åvägabringa ökade statsintäkter genom en särbeskattning av mervinster eller merinkomster, vilka tillförts den skattskyldige på grund av kriget eller krigskonjunkturen, finner jag för min del naturligt och berättigat. Det ligger emellertid i öppen dag och har självfallet icke heller av departementschefen förbisetts, att utomordentliga svårigheter möta för genomförandet av en sådan beskattning. Ju mer problemet angripits och klarlagts, desto tydligare ha svårigheterna framträtt. Och departementschefen och hans medhjälpare ha icke lämnat någon möda ospard för att åstadkomma en allsidig belysning av med denna skatteform sammanhängande svårigheter. I dessa svårigheter är också ytterst att finna förklaringen därtill, att den föreslagna mervinstbeskattningen enligt propositionen begränsats till att avse huvudsakligen inkomst av rörelse, en begränsning som vållat och vållar betänkligheter ur synpunkten av en så långt möjligt jämlik och rättvis beskattning olika kategorier skattskyldiga emellan.

Detta är nu visserligen en brist, som departementschefen avser att till ett följande år avhjälpa genom en utvidgning av beskattningen till att omfatta även andra förvärvskällor. Denna brist synes dock kunna åberopas — såsom redan skett av herr Nordenson — till stöd för den uppfattningen, att man i närvarande läge icke bör i fråga om skattens avvägning gå så att säga till den allra yttersta gränsen. I samma riktning, alltså till en viss försiktighet eller moderation vid skattens avvägning, pekar även den omständigheten att beskattningsåret, om jag så får uttrycka mig, motsvaras av endast de fyra sista månaderna av år 1939, då ett akut krigstillstånd var rådande. De särskilda svårigheter, som på grund härav resa sig för den skattskyldige, när det gäller att utreda och klarlägga, vilken inkomst respektive vilken del av merinkomsten för hela år 1939, som belöper på dessa fyra månader, samt den andel av denna merinkomst som haft sin grund i krigstillståndet eller krigskonjunkturen, kunna i många fall — det ligger i sakens natur — icke av den skattskyldige bemästras. Härtill kommer, att propositionen avsiktligt skärpt dessa svårigheter. I sistnämnda hänseende, alltså när det gäller att utsöndra merinkomst såsom icke grundad i krigstillståndet eller krigskonjunkturen, räcker det icke med att den skattskyldige förebringa sannolikhetsskäl för sin ståndpunkt, utan det skall vara *bärande* sannolikhetsskäl; ett såvitt jag vet alldeles nytt juridiskt-tekniskt begrepp, till vars innebörd med avseende å tillämpningen man måste ställa sig mycket frågande. Det ges emellertid det beskedet, att denna gradering av sannolikhetsskäl — jag tillåter mig att kalla den godtycklig — har tillkommit för att förebygga tvister eller i varje fall begränsa antalet sådana. Jag kan förstå detta. Jag tror också, att denna konstruktion av bevisbördan kommer att bli utomordenligt verkningsfull; den skattskyldige kommer i regel att gå alldeles bet vid bevisskyldighetens fullgörande. Men hur går det då med rättvisan i beskattningen? Och visar man den skattskyldige nödig hänsyn? Det framstår i varje fall såsom önskvärt, att departementschefen vid överväganden av krigsvinstbeskattningens anordnande i fortsättningen måtte ägna även denna för den skattskyldige vid en fiskalisk tillämpning synnerligen viktiga detalj en viss uppmärksamhet.

Jag har nyss berört det förhållandet, att den ifrågasatta lagstiftningen avser ett beskattningsår om egentligen endast fyra månader samt att tillämpningen på grund därav måste komma att försvåras. Detta blir givetvis än ytterligare fallet på grund av den alltför korta tid, som står den skattskyldige och prövningsnämnderna till buds för de utredningar och överväganden, som taxeringens verkställande förutsätter. Det torde vara ostridigt, och propositionen konstaterar även detta, att taxeringsmyndigheternas kapacitet kommer

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
att ansträngas över hövan. Olägenheterna härav gå dock säkerligen endast ut över den skattskyldige. Någon möjlighet att åstadkomma rättelse i de felaktigheter, som på grund därav äro att räkna med, torde icke heller föreligga. Detta förhållande synes mig emellertid då på visst sätt understryka lämpligheten eller behovet av den ifrågasatta avräkningen eller utjämningen efter krigets slut mellan inkomstökningar och inkomstminskningar för hela krigskonjunkturperioden. En person eller ett företag, som under tiden närmast efter krigsutbrottet och på grund av detta tillförts viss inkomst, som nu tages till beskattning, kan ju redan under innevarande år exempelvis på grund av handelsavspärrningen västerut — såsom en direkt följd av kriget alltså — ha tillskyndats betydande förluster. Inte kan det väl vara riktigt eller rimligt, att en sådan rörelseidkare skall beskattas, och detta synnerligen hårt, för en viss tillfällig inkomst på grund av kriget, utan möjlighet till utjämning i beskattningshänseende av sina förluster, uppkomna precis av samma anledning? Hela krigskonjunkturperioden måste väl få tagas till bas för fastställande av den inkomst, som i sista hand skall drabbas av krigsvinstbeskattningen. Denna ståndpunkt torde så mycket mindre kunna avvisas, som departementschefen — vilket även herr Nordenson var inne på — har för avsikt att genom ett särskilt avräkningsförfarande efter krigets slut, sedan läget stabiliserats, rätta till vad som brustit i beskattningen under kriget. Det skall m. a. o. bli fråga om en efterskörd, där det gäller att till den skattskyldiges nackdel, om jag så får uttrycka mig, inhämta det »spillvatten», som tilläventyrs kan ha runnit undan. Det kan dock inte gärna vara möjligt, att man i sådan ordning skall söka infånga de eventuella mervinster, som vid den årliga taxeringen undgått taxeringsmyndigheternas uppmärksamhet, utan att man samtidigt även söker uppmärksamma, huruvida icke krigsvinster tagits till beskattning, som med utgångspunkt från krigskonjunkturperioden i dess helhet förbyts i sin motsats.

Detta är nu den tankegång, som rent principiellt uppbär den reservation, som med avseende å motiveringen fogats till utskottsbetänkandet. Huruvida och i vilken utsträckning denna tankegång kan fullföljas eller förverkligas, får, enligt vad reservanterna förutsätta, bli beroende av utredning och överbäggande genom Kungl. Maj:ts försorg. Det är emellertid inga äventyrligheter, som reservanterna här söka att förleda riksdagens kamrar till. Det rör sig inte heller om några nyheter. Det är nämligen så, att statsmakterna tidigare vid upprepade tillfällen inlåtit sig på förslag, som avvikit från den en gång allmänt gängse principen, att varje beskattningsår för sig skall betraktas såsom en enhet eller sluten period. Riksdagen har också så sent som vid årets lagtima riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utredning angående rätt för skattskyldig att vid beräkning av inkomst från vissa förvärvskällor från vinst avdraga tidigare års förlust å samma förvärvskällor.

Det må tillåtas mig att säga några ord mera direkt om skattens avvägning. Den i remisspromemorian upptagna skatteskalen var ju mycket mildare än den enligt propositionen föreslagna. Likväl föranledde denna skatteskala en stark betänksamhet och vägande erinringar från olika remissinstanser, särskilt från näringsorganisationernas sida. Inför propositionens väsentligt skärpta skatteskala måste sålunda betänksamheten bli än starkare. Någon möjlighet att på objektiva grunder komma fram till att skatteskalen bör eller skall bestämmas just så eller så föreligger emellertid icke. Man har att beakta bilighets- och lämplighetsskal, att ta hänsyn till vad som ur olika synpunkter kan vara skäligen och tillrädligt. Principiellt sett skulle jag för min del kunna betrakta saken så, att, därest det låte sig göra att renodla den merinkomst, som tillförts den skattskyldige uteslutande på grund av kriget, någon svårig-

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
het knappast skulle föreligga att komma fullt överens med departementschefen. Den moderation, som jag då skulle anse påkallad, skulle väsentligen sammanhänga med förhållanden, som departementschefen själv är så angelägen att betona i Kungl. Maj:ts proposition nr 1. Intresset för produktiv verksamhet måste icke blott vidmakthållas utan även stimuleras. Omläggningen och anpassningen av vårt näringsliv i vidsträckt mening, både i nuvarande svåra läge och även i framtiden, får inte motverkas genom någon konfiskatorisk beskattning. Folkhushållet måste i största möjliga utsträckning förses med nödvändiga varor och tjänster. Ur dessa synpunkter skulle jag vara benägen att förordna en viss moderation, även om det gällde renodlade krigsvinster. Jag skulle också akta mig väldigt noga för att tala om »icke önskvärda inkomster» i motsats till önskvärda inkomster såsom grund eller motiv för deras beskattning eller indragande till det allmänna. Det är väl ändå minst sagt tveksamt, om man nu kan tala om icke önskvärda inkomster eller intäkter; i varje fall är det lätt att missförstå ett dylikt talesätt. Sedan är jag mycket rädd för begreppet »icke önskvärda inkomster» även ur den synpunkten, att departementschefen med den djärvhet, som kännetecknar honom, lätteligen skulle kunna komma att förläna detsamma en undan för undan allt vidsträckt användning eller tillämpning. Och det vore farligt, åtminstone med sådana utgångspunkter, som jag företräder.

Den förutsättning, varom jag här talat, alltså möjligheten att renodla den på grund av kriget uppkomna mervinsten, är emellertid icke tillfinnandes. Därom äro förmodligen alla ense. Men detta måste väl föranleda en än större försiktighet vid skatteskalans avvägning, än om motsatsen vore förhållandet. Jag kan därför icke komma ifrån den uppfattningen, att den av departementschefen föreslagna skatteskalan gått alldeles för långt och att de starkaste skäl tala för en beskärning av densamma nedåt, exempelvis till den nivå, som i motionerna I:1 och II:1 föreslagits. Detta har varit min ståndpunkt inom utskottet, och jag avser att fullfölja densamma här. Även med tillämpning av den av mig sålunda förordade skatteskalan kommer man till resultat, som jämväl ur finansministerns synpunkt borde vara tillfredsställande, alltså när det gäller beskattningens höjd. I mera normala fall skulle man nämligen då såväl för fysiska som juridiska personer, om man samtidigt beaktar övriga direkta skatter till det allmänna, komma fram till en belastning av 61 %, 68 % resp. 75 % av merinkomsten, och i vissa inkomstlägen skulle denna belastning av den skattskyldiges merinkomst komma att uppgå till 72 %, 78 % resp. 83 %. Det förefaller mig sålunda, som om det inte skulle vara så stor anledning att såsom herr Wohlin tala om att den föreliggande propositionen inte har nått gränsen för vad som kan vara tillrådligt, utan att man har att vänta sig, att det bör eller skall bli en fortsättning ett kommande år, då skattebelastningen alltså skall bli väsentligt hårdare. Detta måste då betyda, att det inte längre räcker med 100 % av inkomsten i skatt!

I samband med skatteavvägningen har det känts som en mycket stor brist, att en så viktig utgångspunkt för ett ställningstagande saknats som varje beräkning angående skattens avkastning. Varken genom den kungl. propositionen eller genom upplysningar, som varit möjliga att erhålla inom utskottet, vet man nämligen »ett dyft» om vad den föreslagna skatteformen kan komma att avkasta, om det exempelvis kommer att röra sig om en eller trettio miljoner. Det har man nu ingen aning om. Det förefaller sålunda, som om icke heller den siste ärade talaren skulle befinna sig på fast mark, när han som motsats till de utomordentligt omfattande statsutgifter, som vi nu ha att räkna med, ställer avkastningen av den ifrågasatta skatten. Den ärade talaren vet lika litet som vi övriga, i vad mån dessa statsutgifter verkligen komma

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
att tackas därav. Inom utskottet har det, som sagts, inte funnits någon som helst kännedom därom. Det hade dock varit synnerligen önskvärt, om departementschefen, trots de svårigheter, som därför säkerligen skulle ha mött, ansträngt sig att ge riksdagen åtminstone någon ledning därutinnan. Jag förstår, att det icke hade varit så lätt, men med hänsyn därtill skulle kravet på exakt-
het inte ha behövt ställas så högt.

Till slut skulle jag vilja säga ett par ord om en annan sak. Det har i olika sammanhang framhållits, att det föreliggande skatteförslaget tagit sikte på att från beskattning utesluta s. k. fiktiva vinster, alla icke verkliga vinster sålunda, och att detta vore en betydande förtjänst hos förslaget. Jag vill för min del understryka riktigheten av denna uppfattning. Det har verkligen gjorts stora ansträngningar just i sådan riktning. Det skulle dock ha varit synnerligen önskvärt eller värdefullt, om denna strävan från departementschefens sida sträckt sig något längre. Jag tänker då på de nominella vinster, som ofta framträda såsom ett resultat av penningvärdets försämring. Jag förstår departementschefens mening, att det icke brådskat därmed, då penningvärdets försämringen under 1939 års fyra sista månader kanske inte var alltför starkt markerad. Men det hade dock varit av stort intresse att se, hur ett sådant förslag fullt utformat skulle ha tett sig, och det skulle dessutom ha varit av betydande värde för bedömande av den föreslagna beskattningsformen i och för sig.

Med det anförda, herr talman, har jag velat antyda min uppfattning om den föreliggande kungl. propositionen. Jag avser att under den fortsatta behandlingen vid de olika punkterna yrka bifall till de vid utskottsbetänkandet föga reservationerna nr 3 och 4.

Herr Bärg, Johan: Herr talman! Det förefaller mig av de anföranden, som hållits här av de ärade talare, vilka haft en rad anmärkningar att framställa mot det föreliggande skatteförslaget — särskilt den siste ärade talarens — som om missnöjet med finansministern vore bra mycket större än med det föreliggande skatteförslaget, och en rad av de erinringar, som ha gjorts, riktar sig, såvitt jag kan förstå, mindre mot det föreliggande förslaget än mot dess upphovsman. Trots att så många anmärkningar framställts, ha dessa, som herrarna finna, icke mer än på två punkter resulterat i reservationer. Den ena reservationen gäller skatteskalen, den andra gäller ett uttalande i motive-
ringen.

Jag vill skynda mig att säga, att jag innerligt väl förstår det allmänna missnöje och den nedtryckthet, som måste råda i vida kretsar, när man kommer med skattepålagor av den beskaffenhet, varom här är fråga, och det tjänar inte mycket till att sticka under stol med att detta är ett skatteförslag, som föga överensstämmer med måttet av de skattebördor, vilka man i allmän-
he är van att tillmäta, även om dessa skattebördor ha varit tunga nog. Men vi äro väl alla medvetna om skälet till att man nödgas fara så hårt fram, och det torde vara obehövt att stå här och erinra därom. Herr Wohlin har ju tecknat bakgrunden. Det var ingenting nytt. Alla veta vi, att förhållandena äro sådana. Men om vi ha haft mod att ta statens medel i anspråk i den utsträckning som skett — och det ha vi gudskelov haft — så få vi också ta konsekvenserna av detta, fast det kommer att svida, inte allenast då det är fråga om de direkta skatterna, utan även om indirekta pålagor. Det torde vi inte ha varit medvetna om, när vi voterade de tusentals miljonerna.

För min del vill jag än en gång ha sagt, att jag delar åtskilliga av de bekymmer, som äro uttalade av såväl herr Nordenson som herr Velauder. Men saken kan inte hjälpas. Visa några framkomliga vägar att klara statsfinan-

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
serna utan att fara så hårt fram, och det skall säkert finnas många, som äro villiga att överväga dessa utvägar, om de befinnas resonligare och bättre — eller kanske riktigare uttryckt, om de befinnas mindre obarmhäftiga än det förslag, som nu föreligger, samt förslag som vi säkert i andra avseenden komma att få bevitna och som äro likvärdiga med detta, om vi skola kunna klara våra finansieringsproblem!

Det är alldeles givet, att det inte är möjligt att uppvisa en skatteskala, vare sig i detta fall eller när det gäller våra normala skatter, som kan sägas vara den enda riktiga eller överhuvud den enda rimliga. Vad man måste ha för ögonen är här att så långt, som man överhuvud taget vågar sträcka sig, tillämpa skatteskraven. Jag vill för min del inte döma om huruvida finansministern i den kungl. propositionen har huggit till för hårt eller om han, som herr Wohlin tycktes mena, varit alltför lätthänt. I fråga om herr Wohlins anförande får jag lov att säga, att jag inte är riktigt säker på att herr Wohlin har summerat ihop bördan av skatterna och kommit till ett slutgiltigt resultat. Hade han gjort det, tror jag att han måhända skulle ha varit något försiktigare i sina uttalanden om vad han menade vore att iakttaga vid ett förnyat förslag till krigskonjunkturskatt.

Att tveksamhet kan råda om var den rätta linjen går, finner jag bland annat bevisat därav, att de ärade reservanter, som ha samma grundsyn på detta spörsmål, inte ens ha kunnat ena sig om vilken skala som är den riktiga. Herr Nordenson har under arbetet i utskottet modifierat den skala, som framfördes i hans motion — om man nu kan kalla det att modifiera att man skärper skalan. Herr Velander har huggit fast vid motionens förslag, och vilken av de båda herrarna, som kommit till det riktigaste resultatet, få de väl sinsemellan kasta slant om. Ty något fullt tillförlitligt sätt att utröna den saken lär väl dem knappast vara givet. Säkert är i varje fall, att en lägre skatteskala medför ett lägre skattetryck, men den medför också mindre statsinkomster. Och att väga dessa synpunkter mot varandra är sannerligen ingen lätt sak.

Inom utskottet har man trott, att den av Kungl. Maj:t föreslagna skatteskalan skulle vara möjlig att praktisera, desto hellre som det inte gäller ett helt års avkastning, utan endast en kortare tids. Det kan vara möjligt, att erfarenheten ger vid handen, att en pålaga av denna art har sådana olägenheter med sig, att det kan vara skäl i att överväga någon modifikation. Det kan också hända att man finner, att man inte kan medge en sådan modifikation, utan snarare nödgas överväga, huruvida inte någon skärpning i vissa fall och under vissa former kan vara påkallad. Något preciserat försvar för riktigheten av den här föreslagna skatteskalan kan inte ges. Det vägande skälet veta vi alla är nödvändigheten att se till, att största möjliga intäkter tillföras statsverket.

Jag kan, herr talman, få lov att tillägga att vi väl ha att emotse skatteförslag, där det inte är fråga om att lägga skatt på merinkomster, utan att lägga skatt på livets enklaste nödortft. Där är det sålunda inte fråga om att statsverket ämnar tillskansa sig vad som för den ena eller den andra har influtit utöver den vanliga inkomsten, utan där gäller det ingrepp i levnadsförhållanden, som säkerligen redan förut knappast tåla vid någonting dylikt. Under sådana omständigheter får man givetvis inte vara alltför förskräckt, när det gäller beskattning av inkomster av det slag som här avses.

Jag har, herr talman, gentemot de herrar, som nu ha yttrat sig emot utskottets förslag, intet annat försvar att komma med för den här angivna skatteskalan än vad jag nu har sökt antyda. Ett skäl, som man inte får förbise, är anfört såväl i motionerna och reservationerna som av de ärade talarna i

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
dagens debatt, nämligen att det kan medföra en stor risk för landet att draga till skatteskruben så, att näringslivet krymper samman och inte kan fullgöra sin viktiga samhällsfunktion. Den sidan av saken får alltså inte förbises. Jag vet inte, om man har skäl att vänta mindre förståelse inom de delar av näringslivet, varom nu närmast är fråga, för nödvändigheten av att göra verkligt stora offer för fäderneslandet och dess bästa än inom övriga samhällsskikt. Det har visats många tecken på sådan offervilja och förståelse inte minst inom de breda folklager, som inte ha annat att emotse av krigskonjunktoren än försämringar i sina levnadsförhållanden, och det skulle då vara bra underligt, om inte den förståelsen också skulle sträcka sig till de folklager, vilkas beskattningsfråga nu föreligger.

En hel del av de erinringar, som de ärade talarna här ha framfört, äro berörda i utskottsbetänkandet. Och på sina ställen har jag nästan svårt att förstå skillnaden mellan vad utskottet uttalat i dessa punkter och vad som har sagts av de ärade talarna. En sådan punkt har gjorts till föremål för en reservation. Jag ber herrarna vara vänliga att titta i utskottsutlåtandet på sidan 51, reservationen nr 4, och jämföra vad där säges med vad som anföres i utskottets utlåtande överst på sidan 6. Det rör det omtalade avräkningsförfarandet. Redan i propositionen och i promemorian framfördes tanken på ett avräkningsförfarande vid denna skatteperiods slut en gång i tiden, där man skulle söka jämna ut vad som blivit vrängt i fråga om inkomster och förluster under hela skatteperioden. Departementschefen har icke nu ansett sig kunna taga upp detta förslag till närmare övervägande och förklarar att därmed får anstå utan att han tar ståndpunkt till frågan. Utskottet för sin del säger följande: »Utskottet, som finner spörsmålet betydelsefullt, är för sin del ej heller berett att intaga en bestämd ståndpunkt till detsamma men förutsätter att detta kommer att göras till föremål för närmare övervägande och därvid ägnas tillbörlig uppmärksamhet.» Reservanterna önska få uttalandet formulerat så, att utskottet håller före, »att en sådan avräkning icke kan ur principiell synpunkt avvisas. Utskottet förutsätter därför, att förevarande spörsmål kommer att genom Kungl. Maj:ts försorg göras till föremål för närmare utredning och övervägande». Jag vet egentligen inte, vari skillnaden här består. Utskottet har ingalunda tagit principiell ståndpunkt emot ett avräkningsförfarande, utan sagt att det avstår från att taga ståndpunkt till denna fråga nu, men det uttalar önskvärdheten av att frågan ägnas tillbörlig uppmärksamhet. Någon nyansskillnad finns givetvis, men att den kan vara av någon mera avgörande betydelse, har jag för min del svårt att förstå.

Under överläggningarna i utskottet ha åtskilliga påpekanden gjorts icke minst om svårigheten att handha skattebestämmelser av den art, som nu föreligga. Och denna svårighet äro alla medvetna om. Även med den största samvetsgrannhet lär det, när det gäller en beskattning som denna, vara ganska hopplöst att utforma sådana klara bestämmelser och direktiv, som vi annars i vår skattelagstiftning äro vana vid. Att man kommer att möta besvärligheter, som inte äro goda att bemästra, och att detta i sin tur kommer att medföra ojämnheter, som ingalunda äro önskvärda — allt detta är tydligt. Ingen har dock, åtminstone inte de ärade talarna i dagens debatt, vågat eller velat föreslå att man helt och hållet skulle avstå från beskattningen på denna grund. Man har gjort så gott man har kunnat med största samvetsgrannhet för att få fram bestämmelser, som med god vilja skola kunna vara möjliga att praktisera, och längre lär man nu inte kunna komma. Erfarenheten torde väl ge vid handen, tydligt nog i många fall, var bristerna bli mest till finandes i tillämpningen, och de jämkningar, som äro påkallade, måste ju då.

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
om de äro möjliga att åstadkomma, vidtagas. Jag säger detta därför att vi alla äro medvetna om att detta inte är enda gången vi komma att diskutera bestämmelser om krigskonjunkturskatt i riksdagen.

Herr Velander var mycket missbelåten med att det inte fanns någon kalkyl över den avkastning, som man väntar att skatten skall ge. Ja, en sådan skulle givetvis ha varit synnerligen önskvärd. Mitt enkla begrepp säger mig dock, att det svårligen kunde ha blivit annat än en gissning, en spådom ut i luften. Och jag föreställer mig, att man kunde ha ännu starkare skäl att klandra någonting, som var så lösligt framkommet, än att klandra att alls ingenting blivit sagt. Ty det är åtminstone inte något misstag begånget, när ingen beräkning finnes.

En sak är dock viss — nog finns det utrymme i budgeten för det som flyter in, om det blir någonting!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den nu föredragna punkten av förordningen.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Vid bedömandet av den Kungl. Maj:ts proposition, som nu föreligger till behandling, torde det vara skäl att erinra sig den relativt begränsade omfattning, som förslaget i sin nuvarande form har. Den ifrågasatta beskattningen avser huvudsakligast att drabba merinkomst från sådana förvärvskällor, som äro hänförliga till rörelse, och den gäller denna gång endast merinkomster av sådant slag, som uppstått under de sista fyra månaderna 1939. Krigsvinstbeskattningens utformning för tiden därefter är ännu en öppen fråga. Det är emellertid uppenbart, att det nuvarande förslagets innehåll och de beslut, som nu fattas, bli i betydande grad vägledande för denna framtida utformning. Ur denna synpunkt kunna några reflexioner möjligen vara av intresse, även om de i fråga om det nu föreliggande förslaget icke leda till något annat slut än det, vartill utskottet kommit.

Det är, som från alla håll har påpekats, förstäeligt, om en ytterligare skatteläggning av näringslivet väcker oro och bekymmer. De redan nu utgående direkta skatterna äro onekligen tämligen tyngande, och genom den starka progressiviteten bli de merinkomster, varom nu är fråga, redan därigenom till betydande del tagna i anspråk för skatter. Betänkligheterna i detta avseende måste emellertid vika inför den statsfinansiella situationens krav. I ett läge, där även de mindre inkomsttagarna genom direkta och indirekta skatter bli pressade till bristningsgränsen, är det uppenbarligen oförsvarligt att inte ytterligare utnyttja den skattekraft, som merinkomster på grund av krigskonjunkturen skapa. Hägkomsterna från den krigskonjunkturskatt, som upptogs under förra världskriget och som genom sin konstruktion kom att medföra stora olägenheter, verka inte heller stimulerande. Det bör dock erkännas, att det nu föreliggande förslaget i detta hänseende innebär betydande förbättringar i klart och medvetet syfte att undvika den beskattning av fiktiva vinster, som då vållade så mycken skada. Det förefaller därför befogat att bygga ett resonemang på den uppfattningen, att staten genom denna beskattning visserligen vill förfoga över en betydande del av de verkliga och bestående mervinster, som krigskonjunkturen tillfört näringslivet, men däremot vill undvika att genom beskattning av fiktiva eller tillfälliga vinster försvåra dess ställning, försvaga dess konsolidering och minska dess möjligheter att möta en kanske hård framtid. Här kan den föreslagna beskattningen, trots de försiktighetsmått, som den uppställer, dock leda till svåra konsekvenser. Det lär inte komma att bli sällsynt, att en ostridig och av krigskonjunkturen föranledd vinst under krigsperiodens första skede, d. v. s. de fyra månader, varom detta förslag handlar, efterföljes av en förlust under

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
kommande skeden av krigskonjunkturen. Så torde redan nu ha skett i relativt stor utsträckning. Detta gäller icke blott större företagare, utan även mindre sådana, för vilka skattebetalningen kanske blir ännu svårare att bära under en vikande konjunktur. Det borde vara skäligt att här förutsätta en avräkning mellan krigskonjunkturvinster ett år och motsvarande förluster ett annat.

Finansministern har i detta avseende undvikit att taga ställning, men hänvisat till de svårigheter, som ett dylikt restitutionsförfarande skulle medföra. Utan tvivel kunna dessa svårigheter bli betydande. Jag tror också, att det skulle vara obetänksamt att nu, innan spörsmålet ägnats en närmare prövning, genom allt för hårda principuttalanden generellt binda staten vid ett dylikt avräkningsförfarande. Men jag vill understryka det uttalande, som utskottet gjort i detta sammanhang, och ge uttryck åt den förhoppningen, att finansministern skall ägna spörsmålet ett positivt intresse. Detta är utan tvivel av mycket stor vikt, om man vill åstadkomma största möjliga rättvisa i beskattningen och undvika för näringslivet och därmed också för det allmänna skadliga verkningar därav.

Skatteskalornas höjd har gjorts till föremål för åtskillig diskussion. Jag vill för min del inte bestrida, att de kunna bli betungande och att skäl kunnat finnas att överväga någon sänkning, framför allt med hänsyn till den svårighet, som nu möter att konstatera vad som är verklig krigskonjunkturvinst eller icke. Inför de osäkra utsikter på beskattningens område överhuvud taget, som nu finnas och som bära även om en mycket hårdhänt indirekt beskattning, har jag dock anslutit mig till finansministerns av utskottet tillstyrkta förslag.

Man får väl också tillmäta de toleransregler, som förslaget i olika punkter innehåller, ett visst värde.

Emellertid är det uppenbart, att en för hög skatteläggning kan ha besvärande konsekvenser. Detta gäller framför allt dess inverkan på av krisläget betingad, ny eller utvidgad produktion i det allmännas intresse. En sådan produktion lär väl i allmänhet bli förenad med ganska stora risker, både i fråga om sin direkta lönsamhet som beträffande de nödiga anläggningarnas framtida värde. Den bör därför ha anledning att räkna på en viss liberalitet från statmakternas sida. Av finansministerns uttalande i propositionen nr 1 till denna urtima riksdag om riktlinjerna för vår näringspolitik framgår också, att det anses som ett starkt allmänt intresse att uppmuntra till och befrämja nya initiativ. Men om det är ett statens intresse att främja tillkomsten av ny ekonomisk verksamhet, så måste det också vara en synnerlig angelägenhet att ej genom andra åtgärder, t. ex. en för hög beskattning på de presumerade men osäkra vinsterna, avskräcka det enskilda intresset från att medverka till sådana företags startande. Denna fråga har i propositionen undanskjutits. Utskottet har emellertid med hänsyn till krigskonjunkturbeskattningens fortsatta utformning uttalat sig till förmån för ett tidigare förslag om lättnader i krigskonjunkturskatten för företag med mera riskfylld, men ur det allmännas synpunkt önskvärd tillverkning, och att detta skett, finner jag för min del mycket tillfredsställande.

Jag skall därtill blott göra ett påpekande. Den lättnad i krigskonjunkturskatten, som utskottet talar om, måste, om den skall få önskad verkan, innebära ej blott skattebefrielse från merinkomsten eller del därav. Den måste också omfatta en generös tillämpning av avskrivningsrätten beträffande anläggningar, som göras för upptagande av en sådan produktion och som väl i regel kunna antagas ha ett relativt kortvarigt värde. Det har ansetts i utskottet, att detta önskemål skulle kunna tillgodoses dels genom det stadgande

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
om lättnader i krigskonjunkturskatten, varom utskottet talar i motiveringen på sidan 10 i sitt utlåtande, dels genom de avskrivningsregler för byggnader och andra för stadigvarande bruk avsedda tillgångar, varom utskottet erinrar i sin motivering på sidan 8 i utlåtandet. Jag har tills vidare godtagit denna förklaring och vill inte bestrida dess giltighet. Men jag har en stark känsla av att det för näringslivet skulle verka lugnande, om denna ståndpunkt finge ett klarare och bestämdare uttryck. Jag vill i anledning därav uttala den förhoppningen, att utskottets önskemål beaktas vid beredningen av frågan om krigskonjunkturskatt för kommande år och att det då måtte klart utsägas, att vid tillämpningen av föreskrifterna rörande värdering av tillgångar för stadigvarande bruk all möjlig hänsyn skall tagas till de risker, som i nuvarande krisläge äro förbundna med upptagande av ny, för det allmänna önskvärd ekonomisk verksamhet.

Debatten om skatteskalorna har som sagt varit ganska livlig i fråga om deras höjd, medan man ägnat mindre uppmärksamhet åt deras konstruktion. Skatten har som bekant gjorts progressiv med hänsyn ej blott till merinkomstens egen storlek, utan även dess förhållande till jämförelseinkomsten. För min del finner jag detta vara en mycket diskutabel princip, som leder till ganska otillfredsställande resultat. Om två rörelseidkare haft exakt samma merinkomst, får den, vars jämförelseinkomst är låg, betala en högre krigskonjunkturskatt än den, vars normala årsinkomst är högre. Jag kan taga ett konkret exempel. En person med en jämförelseinkomst på 12,000 kronor får för en beskattningsbar merinkomst på 4,000 kronor betala 2,520 kronor i krigskonjunkturskatt, medan en person med 90,000 kronors jämförelseinkomst för samma merinkomst slipper undan med 2,000 kronor. Egentligen borde det väl ha varit tvärtom, då en person med högre normal inkomst i regel bör ha lättare att avstå större del av sin merinkomst än den, som i vanliga fall förtjänar mindre. De större inkomsttagarna bli därigenom gynnade framför de mindre. Detta är, såvitt jag förstår, en oriktig och i vår skattelagstiftning hittills okänd princip. Om detta kommer att vålla missnöje — och det finner jag ganska sannolikt — så förefaller det också vara berättigt. Saken kommer att få ännu större betydelse, om beskattningen ett kommande år utvidgas till sådana områden, där jämförelseinkomsterna i regel bli relativt låga, t. ex. jordbruk och skogsbruk. Det har inte varit möjligt att nu presentera ett så genomarbetat förslag till ändring, att det kunnat läggas till grund för ett yrkande. Men jag skulle vilja hemställa, att vid beredningen av frågan om krigskonjunkturskatten för kommande år även detta spörsmål — som för övrigt vid remissen av det nu förevarande förslaget berörts av länsstyrelsen i Stockholms län — tages upp till förnyat övervägande.

Med dessa erinringar, herr talman, kan jag för min del ansluta mig till det yrkande, som gjorts om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är inte nödvändigt, att jag här håller något långt anförande, då utskottet i, såvitt jag kan finna, alla väsentliga punkter anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall endast, eftersom det på något håll tidigare har sagts, att även denna skattelagstiftning borde ha kommit fram tidigare, erinra om det faktum — vilket nog alla som sysslat med frågan fått ett starkt intryck av — att denna form av beskattning är förbunden med mycket stora svårigheter och att det därför är ganska naturligt att förberedelserna för denna skattelag ha tagit en mycket rundlig tid. Arbetet påbörjades ganska långt före krigets utbrott, men det har ändå varit under en stark press som förslaget fått göras färdigt. Denna föregå-

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
ende behandling har blottat vilka svårigheter som äro förbundna med att nå ett resultat, som från alla synpunkter kan anses tillfredsställande.

Jag skall livligt instämma med dem, som åtminstone i andra kammaren, där jag åhört debatten, förklarar att de velat föredraga den linje, efter vilken professor Lindahls utkast arbetade. Om man hade kunnat finna en väg att helt enkelt konstatera, vad som är en vinst beroende på prisstegring, och som så att säga skulle draga in till samhället den fullständigt oförtjänta vinst, som kommer av en sådan prisstegring, så hade en sådan linje från åtskilliga synpunkter varit mycket tillfredsställande. Emellertid finns det även andra slag av krigsvinster, som inte direkt kunna fogas in under denna professor Lindahls synpunkt, men beträffande vilka det ändå säkerligen i många fall skulle ha förefallit stötande, därest de icke blivit föremål för beskattning. Och detta har gjort, att den linje, som man nu kommit fram till, är en kompromiss för att tillgodose olika önskemål. Den innehåller icke så litet även av den princip, som kanske i fortsättningen kommer att tagas upp på större allvar, nämligen tanken på en ren merinkomstbeskattning. Det blir ju faktiskt så, att man gör ett antagande att en inkomstökning inom en rörelse är förorsakad av krig och, som det ursprungligen hette i propositionen, krigsfara, såvida man inte kan anföra bärande sannolikhetsskäl för att ökningen uppkommit av något annat. Jag säger detta, emedan det säkerligen inte är så svårt att kritisera denna skatt från olika synpunkter, men det hindrar inte, att alla haft en stark känsla av att en sådan beskattning i någon form ändock är nödvändig.

De ändringar och jämkningar, som föreslagits av utskottet, kan jag utan någon självövertvinnelse acceptera. Redan vid den förberedande behandlingen hade man nog klart för sig, att uttrycket »krigsfara» var mycket svävande och att det i hög grad måste hänga på den förnuftiga tillämpningen av detta uttryck, om det skulle kunna användas. Den form, som utskottet har funnit, skall jag erkänna är mera tillfredsställande än den formulering, som fanns i Kungl. Maj:ts förslag, ty den är mera preciserad. Den ger emellertid faktiskt uttryck åt samma tankegång, som ligger bakom användningen av ordet »krigsfara». Även i vissa andra fall förefaller det mig, som om utskottet hade gjort jämkningar i fråga om uttryckssätten, vilka klarare låtit den tankegång komma fram, som man ville ha fram i förslaget.

Då jag sålunda inte har någonting att invända mot dessa jämkningar, kan jag övergå till att säga ett par ord om varför jag anser att utskottet gjort rätt, då det icke avvikit från Kungl. Maj:ts förslag, när det gällt skatteskalorna. Herr Elon Andersson var inne på en sak, som inte diskuterats i utskottet men som naturligtvis vid den förberedande behandlingen varit föremål för mycken uppmärksamhet, nämligen frågan om själva skatteskalans konstruktion. Det är uppenbart, att om man vid denna skatt lika väl som vid andra går ut ifrån vad man skulle kunna kalla skatteförmågan och påstår, att den, som haft en större inkomst, också måste ha större förmåga att betala skatt än den, som haft en mindre inkomst, så förefaller det nog något överraskande, att man här gjort en skatteskala, som är progressiv, icke med hänsyn till merinkomstens storlek, utan med hänsyn till merinkomstens förhållande till den tidigare vinsten. Men utgångspunkten för denna beskattning är faktiskt en annan, och jag är mycket tillfredsställd med att utskottets såväl majoritet som minoritet tycks ha accepterat denna utgångspunkt såsom riktig eller i alla händelser ansett den stödjas av så starka skäl, att man icke gått ifrån själva konstruktionssättet. Denna utgångspunkt är nämligen, att detta slag av inkomstökningar i grund och botten icke borde ha förekommit, och jag skall be att något närmare få utveckla detta resonemang.

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

Vi ha under hela krigstiden försökt att på olika sätt hindra vad vi kalla oberättigade prisstegringar, alltså prisstegringar, som äro större än som motiveras av ökade produktionskostnader. Ingen vågar väl dock påstå, att denna strävan, att verkligen begränsa prisstegringarna till vad som är absolut nödvändigt på grund av ökade produktionskostnader, i alla fall varit möjlig att genomföra. Och där detta inte har varit möjligt, har det uppstått en vinst, som från samhällets synpunkt inte är önskvärd. Slutsatsen blir då den, att om man inte har kunnat förebygga en sådan vinst med hjälp av priskontrollen, är det rimligt att vinsten indrages till det allmänna.

Så kompliceras saken emellertid av att alla vinster icke äro av detta slag. Om en företagare har kunnat visa, att en viss del av inkomstökningen är beroende exempelvis på rationaliseringsåtgärder, så skall ju den delen icke inbegripas, och om inkomstökningen är beroende på att företaget utvecklats sig stadigt och jämnt och där ökningen sålunda är en naturlig följd av företagets hela historia, skall denna icke heller komma med. Men det finns dock, särskilt i en tid som denna, en betydande del av vinsten, som kan hänga samman med att omsättningen har av speciella skäl starkt ökat. Om ett företag tidigare inte arbetat med full kapacitet och nu erhållit mycket stora beställningar, låt mig säga av krigsmateriel, även sådan krigsmateriel som tyger, skodon o. s. v., så är det icke uteslutet, utan tvärtom alldeles säkert, att det fått en exceptionellt stor vinst, om nämligen vinsten tidigare varit normal. Jag skall gärna erkänna, att det inte vore riktigt att säga, att ökningen är icke önskvärd, ty det vore ju i hög grad önskvärdt, att alla företag kunde gå med full kapacitet, men jag skulle vilja säga, att om företaget kan hållas i gång med full kapacitet, är det önskvärdt, att detta icke tar sig i uttryck i en ökad procentuell vinst, utan i stället i lägre priser för dem, som skola köpa varor, ty det betyder ju faktiskt, att man kommit fram till minskade produktionskostnader. Om man emellertid utgår ifrån att vad man egentligen vill komma till är att hindra sådana inkomstökningar att uppkomma, skulle ju den naturliga konsekvensen vara, att man drar in dem till 100 procent, såsom har föreslagits i England.

Nu är detta i vårt land omöjligt redan på grund därav, att vi icke kunnat finna någon form, genom vilken man kan förebygga att kommunalskatt pålägges. Men då det på grund av många omständigheter, som redan anförts här, är i viss mån osäkert vad som kan anses vara en sådan vinst som egentligen borde indragas, har det förefallit naturligt att balansera denna osäkerhetsmarginal genom att skaffa en säkerhetsmarginal i fråga om skatteprocentens höjd. På den vägen har förslaget konstruktion kommit till. Det har förefallit rimligt att säga: Om en företagare under krigsåret har 20 % högre inkomst än han hade före kriget, så tyder det väl på att exceptionella förhållanden, alltså krigsförhållanden, ha spelat in, men 20 % är ändå inte mer än att det kan tänkas ha varit mera normala faktorer som medverkat till ökningen. Stiger däremot hans merinkomst till 50 %, så är det mycket osannolikt, att det är beroende på hans egna åtgöranden, att vinsten har blivit så mycket större, utan det måste finnas mycket stor sannolikhet för att detta är beroende på omständigheter, över vilka han själv icke är herre. Och stiger merinkomsten till mer än 50 % över vad han förtjänade normalt, så tycker man, att det finns ännu större säkerhet för att det är exceptionella förhållanden, krigsförhållanden, som ha medfört ökningen. Det vore kanske litet farligt att säga, att varje merinkomst skall beskattas t. ex. med 70 %. Där emot kan man säga, att av de första 20 procenten tar man bara 50 % och av de närmaste 30 procenten 60 %, men när ökningen går över 50 %, är man så mycket på den säkra sidan, att man har alla skäl att tillskriva ökningen excep-

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
tionella förhållanden, och det är inte farligt att då gå upp så högt som till 70 %.

Detta har varit motiveringen, och jag tycker att det ligger så mycket i den, att man har kunnat våga försöket. Men jag erkänner att saken kan diskuteras, och om någon vill framföra den uppfattningen, att man bör ha en enhetlig procent, som väl då möjligen skulle sättas högre för alla, så kan det finnas skäl för den konstruktionen också. Jag förmodar att detta problem kommer att bli föremål för överläggningar vid utarbetande av en motsvarande skatt för det nu löpande året.

Men med denna utgångspunkt kommer man till det resultatet, såsom påpekades av herr Elon Andersson, att en person med mindre merinkomst kan få betala högre krigskonjunkturskatt än den, som har högre merinkomst. Här får man naturligtvis göra skillnad på bolag och enskilda. Det kan inte vara någon mening i att säga, att ett litet bolag, därför att det har en relativt liten rörelse och har en inkomst på, låt mig säga, 100,000 kronor, skall beskattas mildare än ett bolag med en inkomst på en miljon kronor. Bolagskapitalet är ju ett sammanskott av enskilda, vilket vi tagit hänsyn till genom att vi gått över till den proportionella beskattningen för bolag, och jag förmodar därför, att den anmärkningen inte skulle kunna gälla, när det är fråga om bolag. Den gamla bolagsbeskattningen med dess progressivitet i förhållande till kapitalets storlek hade ju mera likhet med detta förslag, eftersom progressiviteten ju måste bygga på att ju högre vinstprocenten är i förhållande till det arbetande kapitalet, desto rimligare är det att anse, att däri ingå vissa element, låt mig säga av monopolställning och annat, — naturligtvis också av större skatteförmåga, det vill jag inte förneka. Men om man tillämpar ett liknande resonemang på de enskilda, leder det naturligtvis till att man även därvidlag får säga, att om någon fått en hundraprocentig ökning av sin inkomst, är det skäl, att han beskattas hårdare än den, som inte fått mer än en tjugoprocentig ökning. Att man icke helt kunnat bortse från skatteförmågan, framgår ju av det 4,000 kronors bottenavdrag, som har gjorts. Jag vill på denna punkt inte säga annat än att skäl kunna anföras för en annan konstruktion än den, som här är tillämpad, men för min del anser jag dock, att de övervägande skälen tala för den linje, som i propositionen och utskottsutlåtandet är vald.

Vad då gäller skatteprocenten, får man komma ihåg, att av en verkligen icke önskvärd merinkomst borde man egentligen ha dragit in allt som återstår, när de vanliga skatterna uttagits. Det är något som egentligen inte borde ha funnits, och därför är jag inte riktigt med på det sättet att räkna ut skattens höjd, att man först tar och räknar ut hur mycket av merinkomsten som tages av krigskonjunkturskatten och sedan ser efter vad den vanliga skatten tar av återstoden. Men därmed skall jag inte ta upp tiden nu.

Med hänsyn till ett argument, som anförts mot en högre skatteskala, nämligen dess inverkan i fråga om nytillverkning, ersättningstillverkning och dylikt, som under en kristid kan vara önskvärt, vill jag erkänna, att detta argument naturligtvis har en icke obetydlig vikt, men är det riktigt, så tror jag inte man kommer undan svårigheten genom att följa reservanternas. Ty skulle en sådan företagsamhet hejdas genom en skatteskala med 50, 60 och 70 procent, så förmodar jag, att den också kommer att hejdas av en skatteskala med 40, 50 och 60 procent. Skall man komma undan denna svårighet, måste man gå andra vägar, och jag tror herr Elon Andersson har rätt, när han säger att man får försöka komma fram genom något slags undantag i de fall, då man verkligen vill ha fram en sådan produktion, eller eventuellt genom andra former för lättnader i fråga om dessa företags verksamhet.

Något som till sist även för mig och kanske för de flesta i kammaren måste

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
 väga ganska tungt är, såsom även antydde av herr Elon Andersson, att i ett läge, då vi på allvar resonera om att stora samhällsgrupper överhuvud taget icke borde få sin penninginkomst höjd alls, utan att det vore önskvärt att deras penninginkomster bleve oförändrade, och att man dessutom på dessa oförändrade penninginkomster skall lägga mycket hårda skatter, är det inte lämpligt att göra en gest till förmån för dem, som ha stora krigsvinster. I ett sådant läge tror jag att det är klokare att följa majoriteten i utskottet och säga, att även om denna beskattning kan anses hög, så är det dock bättre än att det ser ut, som om man ville skydda denna grupp, samtidigt som man måste gå så hårt fram mot de övriga.

Jag vill sålunda hoppas, att utskottsförslaget blir kammarens beslut.

Herr Nisser: Herr talman! När det nu pågående kriget utbröt, var det säkert många som erinrade sig de stora svårigheter, som uppstodo under världskriget 1914—1918 och som i hög grad berodde på de prisstegringar, som då satte in. Det var dessa prisstegringar, som på sitt sätt bidro till att inflationen fick en så förödande omfattning och vållade en sådan oreda, för att inte säga ett sådant kaos, inom näringslivet. För att förhindra ett uppreparande härav tillgreps nu regeringen omedelbart åtgärder i priskontrollerande och prisreglerande syfte. Dessa åtgärder borde ju medföra, att några sådana krigsvinster, som uppkommo under förra kriget på grund av en oskäligen prisstegring, icke skulle kunna inträffa nu. Det är nog ingen som anser annat än att det var mycket förtänksamt och klokt att företaga dessa regleringsåtgärder, och ingen förnekar väl heller, att näringslivet och industriens män villigt följde den givna parollen. De prisstegringar inom industrien, som förekommit bero i stor utsträckning på att tillverkningskostnaderna ökat genom höjda råvarupriser och höjda arbetslöner, men de innebära icke att vinstmarginalen har blivit större.

Nu tycks emellertid finansministern anse, att det avsedda resultatet med dessa prisreglerande åtgärder icke har vunnits, utan att mycket avsevärda krigsvinster uppstått redan under krigets första fyra månader. Det vore ju orimligt att sätta i gång en så stor apparat som nu förutsättes i krigskonjunkturskattelagen, om man inte hoppats på att kunna vinna mycket avsevärda resultat av densamma. Emellertid förefaller det åtminstone mig, som om de, som utarbetat förslaget, icke haft tillräcklig kontakt med praktiska industri- och bokföringsfrågor, då de tyckas anse, att det är möjligt att på den korta tid, som står till buds, få fram tillräckligt tillförlitliga uppgifter för att göra ett bokslut för fyra månader, som brutits ut ur ett helårsbokslut. Det kommer att bli ett helt nytt bokslut, och när industrien är så upptagen som den nu faktiskt är på grund av alla kristidsförordningar och alla kommissioner, alla cirkulär och alla uppgifter som skola lämnas, blir det mycket svårt att få tid till att sätta i gång med detta bokslutsarbete.

Svårigheten att få ett fast underlag för bedömandet av den skatt, som bör utgå, tyckes också framskynta i förslaget till krigskonjunkturskattelag, där det i 4 § säges: »Uppskattad inkomstminskning, som *anses hava uppkommit* efter utgången av augusti 1939, skall *antagas hava berott* på förhållanden som omförmälas i 1 §, i den mån det ej framgår *såsom sannolikt* att inkomstminskningen ej berott på sådana förhållanden.» Man får faktiskt den uppfattningen, att icke ens de, som ha uppgjort förslaget, tro på att det går att få fram tillräckligt exakta beräkningsgrunder. Det är också därför, som åtminstone jag för min del ställer mig mycket tveksam beträffande möjligheten att få fram en rättvis beskattning.

Herr Wohlin lät förstå, att industrien skulle vilja undandraga sig sin andel

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

av nödvändiga skatter, vilket däremot icke försäkringsväsendet hade gjort. Jag ber emellertid att få inlägga en mycket bestämd gensaga mot en sådan tolkning av industriens betänksamhet inför förslaget. Den beror icke alls på någon önskan från industriens sida att undandraga sig beskattning och att göra gulaschvinster på andra medborgares bekostnad, utan på känslan av ansvar för industriens framtida bestånd och utveckling, ett ansvar, som även excellensen Günther i går talade om, när han sade att det låg vikt uppå att Sveriges näringsliv icke försvagas så, att det ej kan deltaga i det europeiska återuppbyggnadsarbetet efter kriget. Nej, industriens inställning är den, att när man kan få en tillförlitlig grund för beskattningen, är industrien fullt beredd att ta sin del av bördan, hur tung den än kan bliva. Att frågan kommer upp igen, är väl obestridligt, och då får industrien tillfälle att ånyo taga ställning till densamma.

Med hänsyn till den för närvarande stora svårigheten att komma till ett rättvist bedömande och med hänsyn till det sannolikt rätt svaga resultatet av beskattningen, som knappast torde komma att stå i proportion till det betungande utredningsarbetet för näringslivet, vore det riktigast att nu gå på herr Lundells linje och yrka rent avslag. Men det säges ju, att det bästa är fiende till det goda, och jag skall därför inskränka mig till att ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herr Bernhard Nilsson m. fl.

Herr Linnér: Herr talman! När jag försökt att granska det föreliggande förslaget om krigskonjunkturskatt, har jag liksom finansministern utgått från den ofrånkomliga nödvändigheten att använda alla de skattekällor som finnas för att täcka de oerhörda utgifterna för statsverket. Det har också för mig framstått som en ganska självfallen sak, att just krigskonjunkturvinsterna äro en sådan skatteälla, som man bör ta i anspråk, men samtidigt har jag för min del mycket svårt att avstå från anspråken på rättvisa i beskattningen. När det särskilt gäller krigskonjunkturbeskattning, har jag haft en mycket livlig erfarenhet av den föregående krigskonjunkturbeskattningens svagheter och de orättvisor, som den ledde till. Jag var själv under de värsta åren medlem av den högsta skatteinstansen, och jag har ännu ett mycket tråkigt minne av hur omöjligt det var att uppnå rättvisa i denna beskattning. Nu har man med all den finess, som vår skattejuridik förfogar över, försökt att undvika åtskilliga av de svagheter, som vidlådde den dåvarande skattelagstiftningen, men det är otvivelaktigt, att detta förslag, såsom det nu föreligger, för med sig ett par andra svårigheter, som efter min uppfattning föranleda mycket stora risker för orättvisor.

Det är ju så, att man vid krigskonjunkturbeskattning måste utreda vissa fakta. Man har först och främst att konstatera en viss inkomst, ett visst skatteunderlag. En sådan utredning måste ske vid all inkomstbeskattning, men därutöver har man här något speciellt, nämligen själva orsaksförhållandet; det skall vara en inkomst som är beroende på kriget eller av kriget framkallade konjunkturförhållanden. Denna sista utredning är tydligen under alla omständigheter svår, men den försvaras alldeles särskilt genom två omständigheter i just det nu föreliggande förslaget. Den ena är, att man rör sig med en tid av endast fyra månader, och den andra är, att en så oerhört kort tid medgivits för själva proceduren. När man nu skall försöka reda sig med dessa svårigheter, utgår lagen från vissa presumtioner. Jag tror inte att det finns någon annan väg att gå, men dessa presumtioner innebära å andra sidan, att den skattskyldige får på sig lagd en mycket tung bevisbörda. Det är dock klart, att även om det faktiska läget är sådant, att han icke borde drabbas av krigs-

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
konjunkturbeskattning eller att han icke borde drabbas av sådan beskattning mer än till en viss del, så blir det på grund av den korta tid, som står honom till buds, synnerligen svårt att prestera en utredning därom. Svårigheten blir, som jag nyss nämnade, större genom att han skall röra sig med en beskattningsperiod av fyra månader, en period som avviker från den vanliga bokföringen för alla rörelser. Vidare skall han prestera sin deklaration och i sammanhang därmed den utredning, på vilken avgörandet skall vila, inom mycket kort tid, senast den 20 september. Därefter skall avgörandet i första instans företagas av prövningsnämnderna på grundval av utredningar, som verkställas av landskamrerarna med tillhjälp av särskilda experter. Detta tillvägagångssätt är mycket summariskt. Jag har en alldeles färsk erfarenhet därav från den procedur, som man har använt beträffande värnskatten. Det måste befaras, att man vid denna procedur i vissa fall kommit till resultat, som skulle ha blivit annorlunda, om man hade haft en underliggande instans och prövningsnämnden hade varit besvärinstans. Man upprepar samma tillvägagångssätt här, och man har intet annat att göra, när man tvingas att röra sig med denna exceptionellt korta period, ty den 12 december skall hela denna procedur vara avslutad — då skola taxeringslängderna vara klara. Sedan har den skattepliktige endast tiden till den 31 januari på sig för att klaga. Nu är det så, att landskamrerarna och deras experter knappast kunna börja sitt arbete förrän omkring den 15 oktober, eftersom de tidigare äro mycket strängt upptagna av prövningsnämndsarbete. All den utredning, på vilken denna skatt kommer att vila, skall således verkställas av dem på två månader. Jag för min del är mycket orolig för att man icke kan komma till fullt rättvisa resultat. Min erfarenhet från den förra perioden av krigskonjunkturbeskattning är, att de företag, som hade råd att kosta på sig all den speciella expertis, som det här är fråga om för hela den omfattande utredning, som måste serveras, för att man skall föra bevisningen inför skatteinstanserna, kunde i många fall, tror jag, komma till ett tillfredsställande resultat, men de, som inte hade råd att kosta på sig sådan utredning, blevo inte tillfredsställande beskattade i många fall. Nu försvaras detta genom den oerhörd korta tid, som står dem till buds. Risken för en orättvis beskattning är med dessa svagheter i förslaget mycket allvarlig.

Dessa anmärkningar från min sida leda icke till den konsekvensen, att jag vill avstyrka det föreliggande förslaget, ty mot dessa anmärkningar står efter min uppfattning det ännu viktigare skälet: nödvändigheten att infånga även denna inkomst till staten. Vidare är det för min rättskänsla tillfredsställande att använda just krigsvinsterna såsom ett speciellt skatteunderlag. Men konsekvensen blir för mig — därför att jag anser att risken för orättvisa är så stor och därför att jag icke kan släppa själva denna skatteform — att man icke kan gå så hårt fram beträffande beskattningen som finansministerns och utskottets förslag beträffande skatteskalorna innebär. Om man fruktar för en orättvisa, är det ju klart, att man måste säga, att man åtminstone inte skall låta den orättvist beskattade drabbas alltför hårt.

Här har jag således för min del dragit den slutsatsen av dessa fakta, att jag tror att det beträffande den nu föreliggande beskattningen är klokare att stanna vid den något modifierade skatteskala, som innebäres i den av herr Bernhard Nilsson och herr Nordenson m. fl. avgivna reservationen. Huruvida man skall gå till en annan skatteskala, när man får en annan procedur än den nuvarande, en procedur som möjliggör för de skattedragande att föra sin utredning på annat sätt, det vill jag inte yttra mig om för närvarande. Det är möjligt att man kan göra det, och det är vidare möjligt, att man då ser vad den ena eller den andra skatteskalen kan innebära i fråga om inkomster för staten. Därom veta vi inte någonting för närvarande. Och det innebär också, att

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
ett beslut i enlighet med utskottets förslag kommer att leda till ett oerhört slumpartat resultat.

Jag ber således, herr talman, att få för min del instämma i herr Nordensons yrkande, såvitt angår skatteskalorna, om bifall till den av herr Bernhard Nilsson m. fl. därutinnan avgivna reservationen.

Herr Ohlin: Herr talman! En lösning av de många problem, som en krigskonjunkturbeskattning reser, erbjuder utomordentligt stora svårigheter, vilket jag tror man bör hålla i minnet vid ett bedömande av det förslag som föreligger till behandling. För min del vill jag endast deklarerat det, att det förefaller mig som om dessa frågor hade genomarbetats med en utomordentlig skicklighet och noggrannhet, och jag vill ge en särskild eloge åt det förtjänstfulla sätt, på vilket värderingsproblemen ha behandlats. Jag tror att man på det sättet skall undgå de risker för likartade olägenheter med dem, som framkallades av krigsvinstbeskattningen under det föregående kriget, olägenheter, som dock — det vill jag tillägga med anledning av herr Nissers anförande — ingalunda uteslutande berodde på krigsvinstbeskattningens dåvarande konstruktion utan även i hög grad på den oklarhet, som då vidlåde företagens egen bokföring, en bokföring som bland annat låg till grund för ganska egendomliga utdelningsbeslut. Man får väl alltså säga, att ansvaret för vad som då skedde, får fördelas i någon mån på skattens konstruktion och på bolagens egen bokföring och icke läggas alltför mycket på den förra. Men det må vara därmed huru som helst, så tror jag att den skatt, som här är till behandling nu, inte vidlades av motsvarande svagheter.

Vad som föranlett mig, herr talman, att i dag taga till orda, är egentligen två mycket speciella saker. Det förefaller mig nämligen som om vi i sakens nuvarande läge knappast ha anledning till någon mera vidlyftig diskussion. Den första saken är den förändring av 1 § i Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet har gjort.

Man frågar sig, vad utskottet egentligen menar med denna justering, som ju inte kan betraktas bara såsom ett försök att åstadkomma en precisering. Såvitt jag förstår — men jag erkänner, att det på denna punkt kanske är rätt svårt att bilda sig en bestämd mening — är den väsentliga skillnaden mellan denna paragraf enligt Kungl. Maj:ts proposition och enligt utskottets förslag den, att Kungl. Maj:t talar i största allmänhet om »krig eller krigsfara», medan utskottet talar om nu »pågående krig». Man skulle då därav vilja draga den slutsatsen, att Kungl. Maj:t har velat beskatta även vinst, som uppkommit på grund av andra krig än det nuvarande, medan däremot utskottet av någon anledning fritager från krigsvinstbeskattning alla sådana krigsvinster, som uppkommit på grund av andra krig än det nu pågående. Jag är inte riktigt säker på om denna tolkning är den riktiga, men jag skulle vara mycket förbunden, om någon från utskottets sida kunde upplysa om huruvida det är detta, som varit utskottets avsikt, att från krigsvinstbeskattningen fritaga all sådan vinst, som beror på andra krig än det nu pågående. Det kunde ju t. ex. tänkas, att kriget i Spanien kan ha haft något inflytande så sent som under de fyra sista månaderna 1939. Jag undrar därför, vad som kan vara motiveringen för att vinst, som uppkommit på grund av andra krig, icke skall beskattas, om den är lika »oförtjänt» som den vinst, som uppkommer på grund av nu pågående krig. Om det därvidlag föreligger något missförstånd från min sida beträffande utskottets ståndpunkt, vore jag som sagt tacksam för upplysning därom.

Den andra sak, som jag skulle vilja vidröra, herr talman, och som ligger mig särskilt om hjärtat, är en fråga, som något mera i förbigående redan har vidrörts av herr Elon Andersson.

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

Enligt min mening kan det icke nog understrykas, att det finns två principiellt olika slag av krigsvinster. En hel del av de stora svårigheter, som uppkomma i fråga om detta skatteförslag, beror därpå att man inte kan dra några skarpa gränser mellan dessa båda slag av krigsvinster. Den ena krigsvinsten är den som man vanligen tänker på, d. v. s. en sådan helt oförtjänt vinst, som finansministern nyss talade om. Om jag har ett företag, som på grund av kriget hastigt och lustigt får höjda priser och ökad omsättning, och där vinsterna strömma in, utan att företaget självt gör någonting därför, så får man naturligtvis i sådana fall rent principiellt säga, att staten kan indraga dessa vinster helt, eller, om man av praktiska skäl icke vill göra det, hålla sig något lägre som nu skall ske. Men det finns en annan sorts krigskonjunkturvinst, nämligen den, som uppkommer på grund av att en enskild eller ett företag startar ny produktion eller annan ny ekonomisk verksamhet. Avsikten är även här, om man så vill, att utnyttja krigskonjunkturen men genom att i det läge, vari landet har kommit på grund av krig, starta en ny verksamhet, som är till nytta för landet. Det är alldeles klart, att det är ett allmänt intresse av första ordningen att, i den mån vi behöva t. ex. ersättningsvaror för nu uteblivna främmande produkter, det enskilda initiativet ser till, att sådana varor också framställas. Näväl, skulle någon enskild starta en framgångsrik verksamhet av sådan art och göra samhället den nyttan att få fram en ersättningsvara, är det väl litet hårt, om samhället säger till denne: »Ja, det här är en vinst, som beror på kriget, och därför skulle den principiellt sett helt indragas men skatterna komma att begränsas till i allt 70—90 %!» Det är hårt, om samhället har ett alldeles särskilt intresse av att här skall startas sådan ny verksamhet, att då som krigskonjunkturvinst klassificera den vinst, som kanske uppkommit på grund av ovanligt goda initiativ och framstående organisationsförmåga. Någon säger kanske att detta gäller ju inte de fyra sista månaderna av 1939, men det gäller den verksamhet, som kommer att startas under 1940 eller 1941. Detta är sant, men det är av vikt att förutsättningarna därvidlag redan nu klarläggas för näringslivets män, så att de någorlunda veta, vad de ha att rätta sig efter beträffande den krigskonjunkturskatt, som kommer att läggas på 1940 års mervinster.

Enligt min mening föreligger a priori en betydande risk för att varje krigskonjunkturbeskattning tyvärr i någon mån kommer att avskräcka folk från att taga just de initiativ och starta den ekonomiska verksamhet, som äro av stor betydelse för det allmänna i nuvarande läge.

Nu har utskottet emellertid på denna punkt gjort ett enligt min mening mycket viktigt påpekande, som jag är mycket glad för och som jag också är övertygad om helt står i överensstämmelse med finansministerns intentioner. Jag syftar på att utskottet på sid. 10 i betänkandet understryker önskvärdheten av att vid beredning av frågan om krigskonjunkturskatt för påföljande år spörsmålet om befrielse från krigskonjunkturskatt i vissa fall då ägnas särskild uppmärksamhet. Men enligt min mening kan en sådan befrielse från krigskonjunkturskatt endast komma i fråga i ett relativt litet antal fall, och det löser därför antagligen inte det av mig nu behandlade problemet. Om en näringsidkare i dag överväger att starta en ny produktion, kommer han näppeligen att säga: »Om jag tjänar pengar på detta företag, är denna produktion så nyttig för det allmänna, att jag blir befriad från krigskonjunkturskatt!» Allra minst när de märka, att finansministern inte närmare gått in på saken, tror jag det finns näringsidkare som äro så optimistiska, att de våga lita på dylik befrielse. Det är därför önskvärt, att något göres åt saken även i sådana fall, där verksamheten visar sig vara så nyttig ur allmänna synpunkter, men icke uppenbarligen så viktig att vederbörande kan våga påräk-

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

na befrielse från krigskonjunkturskatt. Man måste ju erkänna att det inte är så särskilt lockande att starta en ny produktion och därvid få räkna med att till stat och kommun sammanlagt betala 86—87 procent av vinsten — så mycket blir det ju, om krigskonjunkturskatten är 70 procent på hela vinsten, vartill kommer 10—12 procent i kommunalskatt och tre tiondelar av återstoden i vanlig inkomstskatt och värnskatt. Jag får således behålla 13—14 procent, om det blir vinst. Men blir det förlust, får jag bära hela förlusten själv, i den mån jag inte kan kvitta den mot andra inkomster, i vilket fall jag slipper vanlig kommunalskatt och inkomstskatt och värnskatt, tillsammans cirka 40 procent. Det är ju inte så lockande att få behålla 13—14 procent av vinsten, men att, om det blir förlust, få allenast antingen 0 procent eller högst 40 procent befrielse.

Naturligtvis skulle det ha varit önskvärt att här kunna draga någon gräns mellan dessa båda slag av krigsvinster — den jag nu talar om och den andra, helt oförtjänta — men det går inte, och jag tror liksom utskottets ärade ordförande att man inte vågar hålla hela skatteprocenten låg. Allmänna opinionen tänker på den oförtjänta vinsten och tänker inte på det slag av krigsförtjänster, som jag talar om och som är resultatet av en nyttig, produktiv verksamhet, som landet har stort behov av just i ett sådant konjunkturläge som det nuvarande.

Hur skall man då kunna något minska olägenheterna av en krigskonjunkturbeskattnings avskräckande inflytande på sådana nyttiga, nya initiativ? Ja, jag tror för min del, att man kan komma ett stycke på väg genom att uppställa sådana avskrivnings- och värderingsregler att åtminstone krigskonjunkturskatten inte ökar den förlust, som eventuellt kan visa sig bliva följden av att man gör investeringar i t. ex. byggnader och annat för ny produktion; att man alltså försöker sörja för att icke för ett företag, om det har extra ordinär vinst under 1940 och får extra ordinär förlust under 1941, när slutbalansen göres upp, krigskonjunkturbeskattningen skall visa sig vara ett rent tillägg till denna förut existerande totalförlust. Denna principiella ståndpunkt har konsekvenser för avskrivnings- och värderingsreglerna, konsekvenser som det förefaller mig att utskottet nog är benäget att vilja taga, men icke har tagit med en sådan klarhet att näringslivets män, när de nu överväga frågans läge, kunna våga lita på att denna generösa och befogade tolkning av rätt svårtydda bestämmelser är den riktiga.

För att klargöra detta måste jag, herr talman, gå in en smula i detalj på anvisningarna till 4 §, punkten 4. b). Det kan givetvis vara av ett visst praktiskt värde, om det blir fastslaget, att en viss tolkning av dessa anvisningar och av förslaget 13 § är den, som utskottet har avsett. Där står i anvisningarna på sid. 34 i utskottets utlåtande 12 rader nedifrån, att »avdrag för värdeminskning överstigande den normala» får medgivas »i den mån denna värdeminskning visas hava uppkommit» etc. Jag vill först påpeka, att det ofta icke alls är möjligt att visa, att denna värdeminskning *har uppkommit*. Om jag t. ex. i år anlägger en tråkolsugn eller något sådant, kan jag icke den sista december visa, att det uppkommit någon värdeminskning för denna anläggning, och ingen vet, hur länge kriget kan komma att vara. Man får därför gå till den följande meningen i utskottets utlåtande, som lyder: »I räkenskaperna gjort avdrag å tillgång som nu sagts för överpris eller merkostnad av sådant slag, som angives i femte stycket nämnda anvisningspunkt, skall likaledes få åtnjutas, dock, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, högst med så stort belopp att det vid ifrågavarande beskattning återstående oavskrivna värdet å tillgången nedbringas till en och en tredjedel gånger det pris den kan anses hava betingat vid utgången av augusti 1939.» När det alltså inte är några alldeles särskilda

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
omständigheter, får enligt den meningen i anvisningarna inte värdet å tillgången nedbringas till lägre än nyssnämnda en och en tredjedel. Detta är såvitt jag förstår en inskränkning i den frihet till nedskrivning, som eljest skulle tillkommit näringsidkare enligt anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen.

Men sedan kommer den följande meningen, som ur synpunkt i viss mån räddar situationen, nämligen den meningen i anvisningarna, där det säges »att provisorisk skattepåföring kan ske av den krigskonjunkturskatt, som belöper på återstoden av det i räkenskaperna gjorda avdraget, framgår av 13 §». En näringsidkare får lov att skriva ned till lägre än en och en tredjedel gånger förkrigspriset, visserligen icke med omedelbar verkan, men så att han får provisoriskt skattepåföring.

Om alltså 13 § kan tolkas tillräckligt vidsträckt, klarar den den uppgift, som jag här diskuterar.

Det står i 13 §, att »därest i räkenskaperna för beskattningsåret beträffande tillgång för stadigvarande bruk i rörelse avskrivning skett för överpris eller merkostnad», får en sådan provisorisk påföring ske under viss förutsättning. I femte stycket i punkten 3. c) av kommentaren till 29 § kommunalskattelagen står det på följande sätt: »Har ett särskilt högt pris eller eljest en särskilt hög kostnad för tillgång betingats därav» etc. Alltså, i 13 § av det föreliggande förslaget talar man om »överpris eller merkostnad», och i femte stycket, 3. c) i kommunalskattelagens 29 § talar man om »ett särskilt högt pris eller eljest en särskilt hög kostnad». Vad betyda dessa uttryck?

Nu menar jag, som icke är jurist, att utan någon förklaring därom kommer detta med »överpris» eller »särskilt högt pris» att betyda, att om en anläggning under normala förhållanden skulle kosta 100,000 kronor och jag nu betalar 125,000 kronor för den, få de 25,000 kronorna vara »överpris» och »särskilt högt pris». De få då av taxeringsmyndigheterna behandlas på det generösare sättet. Men här misstar jag mig såsom lekman, ty skattejuristerna säga, att med »överpris eller särskilt högt pris» menas icke dessa 25,000 kronor utan, om det visar sig efteråt, att denna anläggning, för vilken jag betalat 125,000 kronor och som normalt kostat 100,000 kronor, när kriget är slut bara är värd 5,000 kronor, så blir detta »överpris och särskilt högt pris» 120,000 kronor. Jag tror inte att någon med användande av — skall vi säga så — vanligt sunt förnuft kan gissa sig till att det förhåller sig så. Men man har givetvis här endast att böja sig för skattejuristernas ståndpunkt, när de säga, att »överpris» och »särskilt högt pris» skall tolkas så vidsträckt, att det är hela skillnaden mellan vad jag betalat och vad jag kan visa att anläggningen blir värd sedan krigskonjunkturen är slut. Under förutsättning alltså att jag i år gör tillräckligt stor nedskrivning i mitt bokslut, från 125,000 till 5,000 kronor, får jag behandla hela skillnaden, 120,000 kronor, såsom överpris och kan få en provisorisk påföring av krigskonjunkturskatt, vilken jag kan få tillbaka, om det visar sig vara riktigt, att anläggningen inte blir värd mera.

Hela denna fråga hänger således på tolkningen av ordet »överpris» i anvisningarna till föreliggande förslag och på tolkningen av »särskilt högt pris eller eljest en särskilt hög kostnad» i punkt 5 under 3. c) i kommentarerna till 29 § kommunalskattelagen.

Man kan nu av vissa uttalanden från utskottets sida draga den slutsatsen, att även utskottet har denna mening. Utskottet säger på sid. 8, sjätte raden från slutet, att »det torde vara klart, att tillgången i fråga bör under krigskonjunkturen kunna nedskrivnas till sitt verkliga värde efter kriget». Man syftar visserligen här på anordningar för luftskydd eller luftvärn, men det gäller givetvis analogivis för andra saker. I detta uttalande deklarerar utskottet en principiell ställning, som till sin innebörd sammanfaller med den tolkning av

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
begreppen »överpris eller merkostnad» och »särskilt högt pris», som jag här har angivit.

Under sådana omständigheter förefaller det mig, icke minst med hänsyn till de föreställningar, som kunna komma att råda inom näringslivet och påverka den nya företagsamheten, utan även kanske i någon mån med hänsyn till det förtydligande av anvisningarna, som kan komma i fråga, vara, herr talman, av en viss betydelse, om det kunde bli fastslaget, att utskottet för sin del har använt en tolkning av denna art.

Herr talman! Till sist vill jag understryka, att jag inte tror att denna sak är obetydlig. Det allmänna kommer nämligen att under den närmaste tiden vara i hög grad beroende av det enskilda initiativets insatser till lindrande av de olägenheter som uppkommit på grund av avspärrningen. Jag vill också framhålla, att det enligt min mening är ett önskemål, att regeringen, när den nu ser sig om efter skattekällor och anser sig böra gå fram mycket hårt, också tar upp frågan om en *beskattning av merinkomster i allmänhet* och inte bara av sådana mervinster som bero på en viss krigskonjunktur. Det är klart, att det finns en särskild skattekraft hos dem som fått *större* inkomster, jämfört med dem som ha oförändrade eller minskade sådana, även om dessa ökade inkomster skulle bero på att man ansträngt sig mer eller haft tur på något sätt som inte sammanhänger med krigskonjunkturen. Jag ser med en viss skepsis på möjligheterna att visa, vilka merinkomster som bero på krigskonjunkturen och vilka som icke göra det. Även detta är för mig ett skäl för beskattning inte bara av det som anges vara vinst på grund av krigskonjunkturen utan också av mervinster i allmänhet något hårdare än andra inkomster. Jag tror med andra ord, att det naturliga är en kombination av allmän merinkomstbeskattning och krigskonjunkturbeskattning. Jag vill alltså uttala den förhoppningen, att finansministern i sitt sökande efter skattekällor också kommer att taga upp frågan om en allmän merinkomstbeskattning till komplettering av den beskattning som här nu föreligger till behandling.

Herr Nordenson: Herr talman! Utskottets högt värderade ordförande har här framhållit, att reservanterna inte själva kunnat besluta sig för vilken skattesats de ansågo vara den rätta. Jag vill då stryka under vad jag framhöll från början: att jag för min del anser att mycket starka skäl tala för den lägre skattesats, som jag i min motion föreslagit, men att jag ansett mig böra frångå den och gå på något högre skattesats med tanke just på det stora behov av medel, som här har framhållits såsom en dominerande faktor vid bestämmandet av skattesatserna. Jag har likväl ansett, att man borde sätta skatten lägre än Kungl. Maj:t föreslagit på grund av det psykologiska skälet, att det skulle vara av värde att från statsmakternas håll stryka under, att man här vill gå fram åtminstone med någon försiktighet.

Utskottets ordförande framhöll också att det var mycket liten skillnad mellan reservationen och utskottets ställning i avräkningsfrågan. Jag kan inte dela den uppfattningen, ty i reservationen framhålla vi såsom önskemål, att riksdagen skulle göra ett bestämt uttalande om det principiellt riktiga i ett avräkningsförfarande, medan utskottet vill lämna den frågan helt öppen. Har man den ståndpunkt, som ordföranden har, att det är så liten skillnad, beklagar jag att han inte biträtt vårt förslag så att vi kanske på det sättet rent av fått ett i den punkten enhälligt utskottsbetänkande.

Här har talats mycket om den psykologiska verkan av skattesatsernas höjd. Herr Wohlin strök under, att det ur folkpsykologisk synpunkt var så angeläget, att skalorna sattes högt, att han var betänkt på om man inte borde höja dem ännu mer. Jag vill erinra om att skall det vara någon mening

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
med höjningen får den ej vara för obetydlig, och man får då räkna med att man i vissa fall i mycket skattetyngda kommuner kan komma upp i skattesatser, som överstiga 100 procent. Det förefaller mig, att de som nu vilja av psykologiska skäl ha skattesatsen så hög synas ledas av den uppfattningen, att det är angelägnare, att de som icke betala skatten finna den tillräckligt hård, medan jag har gjort mig till tolk för den psykologiska uppfattningen, att det är angeläget att de som betala skatten finna den skälig och uthärdlig. Därvid ledes jag inte, herr talman, av den synpunkten, att pengarna ovillkorligen skola stanna i vissa personers fickor, utan därav att det här gäller näringslivet, som man vill skydda, och att man anser att skyddandet av rörelser från allt för hård beskattning är ett allmänt intresse i nuvarande läge. Det är därför vi ha velat gå litet skonsammare fram.

Herr Bårg, Johan: Jag skulle, herr talman, inte ha besvärat kammaren, om inte herr Ohlin riktat en direkt fråga till utskottet eller dess talesman angående innebörden av de ändringar som utskottet gjort i 1 §. Jag tillåter mig påpeka, att herr Ohlin har varit ledamot av utskottet och där haft mycket rikliga tillfällen att taga del av de resonemang som förts rörande den punkten, så att det hade nog kunnat undvikas, att jag nu besvärar kammaren med mitt anförande.

Vad utskottet menar, synes mig framgå rätt tydligt av vad som säges på sid. 7 rörande förslaget i propositionen. »Om sålunda den faktiska innebörden av 1 §», säger utskottet, »är mera inskränkt än avfattningen av paragrafen måhända närmast ger vid handen, har utskottet likväl funnit de i motionerna uttalade farhågorna såtillvida berättigade att uttrycket 'av krig eller krigsfara föranledda förhållanden' är alltför vidsträckt. Krig har pågått på skilda ställen i världen praktiskt taget oavbrutet sedan lång tid tillbaka, och åt stadgandet kan tvevelsutän — *uppenbarligen emot vad som avsetts* — givas den vidsträckta tolkning att 'krigsfara' innefattar den allmänna risk för krig med vilken man sedan länge haft att räkna.»

När just detta spørsmål behandlades bland de sakkunniga — då herr Ohlin intresserat deltog — var det väl knappast någon som tänkte på eller i varje fall avsåg något annat krig än det krig som man sökt markera genom paragrafens lydelse, då man talar om inkomstökning efter utgången av augusti 1939. Man kan ju dock teoretiskt säga, att en inkomstökning efter augusti 1939 skulle kunna uppstå till följd av krig som förekommit för åtskilliga år sedan. När man inom utskottet påpekade, att paragrafen kunde vantolkas så, även om detta vore meningslöst, så frågade man, varför man inte kunde säga ut, att det var det pågående kriget som avsågs. För min del hade jag inte alls något att invända emot att detta sades ut, därför att man väl näppeligen har att räkna med någon krigskonjunktur, som i detta beskattningsavseende har rönt någon större påverkan av något annat än det pågående kriget och vad som före detsamma förekommit. Om jag inte har missförstått herr Ohlins uppfattning av vad vi inom de sakkunniga menade med detta uttryck »krig eller krigsfara», så ha vi, skulle jag vilja säga, inom utskottet endast sökt ge ett bättre uttryck för precis samma uppfattning, som herr Ohlin förfäktade bland de sakkunniga. Det är möjligt, att även utskottets uttryck »dessförinnan rådande krigskonjunktur» skulle kunna misstolkas, men det har förefallit mig att detta skulle vara en rätt meningslös teoretisk invändning, då ju uttrycket anslutes till ett stadgande om merinkomster som uppstått under en viss begränsad tid.

Jag kan få lov att säga ett ord åt herr Nordenson också. Om jag hade haft tillfälle att närmare se och överväga det uttryck som användes i reser-

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
vationen, skulle jag ha funderat på om inte jag skulle ha kunnat gå med på det. Ingen, såvitt jag vet, har sagt, att en avräkning kan *ur principiell synpunkt* avvisas. Det har inte heller utskottet sagt, och reservanterna ha heller icke sagt mer än att avräkningen icke kan »ur principiell» synpunkt avvisas. Jag vill, herr talman, om det roar herr Nordenson, säga till protokollet, att inte kan jag påstå att ett sådant avräkningsförfarande som föreslagits rimligen kan *ur principiell* synpunkt avvisas. Men det kan finnas andra skäl.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Till detta utlåtande har avgivits ett flertal reservationer. Det är en av dem, den som betecknas med nr 1, som det ännu icke har yrkats bifall till, och jag vill nu framställa ett sådant yrkande.

Här ha framförts synnerligen starka skäl, som tala för att man borde vara varsam med denna beskattning, i synnerhet för de fyra månader som det här är fråga om. Efter vad jag kunde förstå av finansministerns och utskottsordförandens yttranden förneka inte heller de, att det föreligger svårigheter, bland annat av teknisk art, och särskilt herrar Nisser, Linnér och Ohlin ha framfört mycket starka skäl, som erkänns av de flesta människor. Men huvudvikten i finansministerns anförande tycktes ligga på att det här var en fråga på det moraliska planet, att det måste anses oriktigt och osympatiskt, när man kanske senare behöver lägga mycket betungande indirekta skatter på de breda lagren av befolkningen, om man trodde att här kunde göras stora krigsvinster, som inte blevo beskattade.

Nu är det emellertid så, som det framhålles i den av herr Lundell avgivna motionen, att förhållandena icke äro sådana som under förra kriget, då dels krigskonjunkturskatten aldrig gick upp till mera än 40 procent och detta endast i de allra högsta inkomstskikten, dels även den övriga beskattningen, såväl den statliga som den kommunala, var oerhört mycket lägre än nu. Som beskattningen blivit utformad under de senaste åren och särskilt det senaste året, drabbar den med ofantlig tyngd och är av den skärpan, att den redan har verkat avskräckande på det för hela landet ytterst värdefulla befolkningsskikt, som sätter i gång företagen och håller dem i gång. Man har inom dessa skikt, tror jag, redan mer och mer ledsnat på att ligga i hårt för att kunna få i gång nya företag, och detta medför inte bara, såsom herr Ohlin framhöll, risken för att sådan produktion, som är nödvändig för folkhushållet, inte kommer i gång, utan också den stora fara, som vi ju alla ana, nämligen en allt mer ökad arbetslöshet. Ett av de förnämsta medlen att komma till rätta med arbetslösheten är att försöka hindra att den utbryter eller minska riskerna för detta, och det finns väl då inget bättre medel än att människorna ha intresse av att hålla sina företag i gång eller att sätta i gång med nya företag. Det skulle ju kunna utveckla sig så olyckligt, att de efter vad jag förstår ganska få miljoner, som skulle kunna komma in i krigskonjunkturskatt för dessa fyra månader, bli en mycket obetydlig summa i förhållande till vad det kan komma att kosta att lindra den arbetslöshet och taga hand om de arbetslösa, som man får på grund av att människor bli avskräckta från att hålla företag i gång, och utvecklar det sig så, då har ju staten gjort en nettoförlust. När man således anför som ett skäl, att det är nödvändigt att få in så mycket pengar som möjligt, menar jag, att då skall man inte räkna bruttot, utan man skall räkna nettot. Det kommer naturligtvis aldrig att bli möjligt att konstatera, hur mycket arbetslöshet som beror på att man drivit krigskonjunkturskatten allt för mycket i höjden, men man har ju rättighet att gissa och förutspå, att i varje fall en icke oväsentlig del måste bero på att människorna rent ut sagt uppmontras till att hellre försjunka i dådlös ro, den

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
största fara som vi kunna råka ut för. Jag tycker att dessa synpunkter äro väl utformade i herr Lundells motion, som jag tycker borde studeras av så många människor som möjligt här i landet, för att man inte skall på ett orättvist sätt bedöma dem som vilja förorda att man icke nu skall godtaga detta skatteförslag.

Då debatten har varit lång och väl de flesta synpunkter äro framförda, skall jag inte förlänga densamma. Jag vill, herr talman, att även herr Lundells reservation, som innebär avslag på detta skatteförslag, skall komma under proposition. Jag betonar att det endast är fråga om fyra månader av år 1939. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till herr Lundells reservation, vilket innebär avslag på propositionen.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag skulle tro, att praktiskt taget alla ledamöter av riksdagen äro ense om att i händelse man kunde konfiskera all fullkomligt oförtjänt merinkomst, som är en följd av kriget, skulle ingenting vara att invända. De invändningar som resas mot detta förslag äro naturligtvis av väsentligen två olika slag: dels att det finns mycken merinkomst som ingalunda är oförtjänt, fastän detta kan vara svårt att visa — till den typen hör ju den anmärkning som framställts av den siste ärade talaren — dels anmärkningar mot förslaget tekniska utformning, och i detta avseende skall jag villigt erkänna, att man kan rikta mycket vägande anmärkningar mot åtskilliga saker.

Först och främst är jag inte riktigt säker på att t. ex. själva skatteskalorna äro i allo väl avvägda. Bland annat förefaller det mig som en brist, att man icke har kunnat ta hänsyn till den i hög grad ojämna kommunala beskattning, som finnes i detta land. Det tror jag är en synpunkt, som herr Wohlin bort tänka på en liten smula, innan han så där oreserverat godkände skatteskalorna. Det kan hända att den kommunala beskattningen gör att man får en mycket stark beskattning av den merinkomst som finns.

Man kan vidare göra en väsentlig anmärkning på den punkten, att det är utomordentligt svårt att fastställa både hur stor merinkomsten är och sedan i vad mån den beror av krigskonjunkturen. Till grund för beräkningen av en merinkomst ligger ju att man har ett jämförelseår, en inkomst att gå ut ifrån, och det kan ha varit abnorma förhållanden för det individuella företaget, som göra det svårt att få ett något så när rättvisande värde.

Men herr talman, jag har trots allt med mycket gott samvete kan rösta för detta förslag väsentligen av det skälet, att beskattningen endast skall avse sådan merinkomst som är att hänföra till verklig krigskonjunkturvinst och som har fallit under en tredjedel av året. Det förhåller sig ju nämligen så, att det föregående året var ett mycket gott år, då sålunda även de två första tredjedelarna av året gävo mycket goda inkomster och vinster åt våra näringsidkare och i allmänhet åt vårt folk. De vinsterna voro naturligtvis i ingalunda obetydlig grad betingade om inte av krigskonjunkturen i den mening man tar uttrycket här, så i alla fall av en rustningskonjunktur. Det stora flertalet människor räknade ju med redan för flera år sedan, att ett sådant krig som vi nu ha i Europa med nödvändighet måste komma till följd av kapprustningarna, och de försökte genom beredskapsåtgärder av olika slag att göra verkningarna av kriget så lätt överkomliga som det överhuvud taget var möjligt. Just därför att den beskattning, det här är fråga om, i stort sett endast drabbar sådan vinst, som fallit under den sista tredjedelen av ett i allo gott år, tror jag inte den spelar så förfärligt stor roll eller blir så betungande för någon näringsidkare, som den skulle blivit, om det gällt hela året 1939. Jag tror bördan blir ganska obetydlig, och därför spelar det efter min mening inte

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

så stor praktisk roll, att det kan vara svårt att göra bokslut per den sista augusti o. s. v., vilket det obestriddigen är, eller att skatteskalorna kunna verka olika allt efter den organisationsform, en företagare valt för sitt företag.

Det finns emellertid ett par saker i detta förslag, som enligt min mening göra det synnerligen intressant och väl värt att bringa i tillämpning så fort som möjligt. Det ena är att man får praktisk erfarenhet om hur man skall gå tillväga för att genom taxering komma till ett något så när rättvisande resultat, ifall — såsom jag antagit och även flertalet av de sakkunniga antagit — man måste utnyttja denna skatt ytterligare. Det andra skälet är att man infört en anordning, som enligt min mening bör verka synnerligen gynnsamt. Krigskonjunkturskatten kommer nämligen att i vissa fall påföras endast provisoriskt. Visar det sig att genom förändring av förhållandena på det ekonomiska livets område den beskattade konjunkturvinsten krymper ihop, så restitueras skatten. Detta bör till en början, såvitt jag kan förstå, rimligtvis få till verkan, att företagen konsolidera sig och inte utdela fiktiva vinster. Det var, mina herrar, inte bara så att staten beskattade fiktiva vinster under förra kriget, utan det delades också tyvärr ut många fiktiva vinster, och det ena är för näringslivets bestånd och utveckling inte mycket lyckligare än det andra. De som fingo dessa fiktiva vinster som utdelning frestades att deltaga i aktiejobberi och dylikt till egen skada och ingens gagn.

Och härmed kommer jag in på det som intresserar mig mest: det är denna beskattnings värde för utvecklingen av vår inhemska valuta. Jag skulle tro att det ur denna synpunkt vore mycket värdefullt, om man verkligen lyckades finna en skatteform, som praktiskt taget konfiskerade all krigskonjunkturvinster i ordets egentliga mening, således verkligt oförtjänt vinst, inte sådan som härleder sig från rationalisering eller från den sortens företagsamhet som är obetingat samhällsgagnelig. — Jag tyckte mig finna, att herr Manner-skantz menade att all företagsamhet är samhällsgagnelig, men det kan jag inte instämma i. — Genom en sådan skatt skulle man efter min mening få en ganska god hjälp att bromsa prisstegringen, en broms sålunda på de krafter som under en period som denna verka i riktning att åstadkomma en försämring av vår kronas köpkraft. Att hålla den inrikes valutans värde såvitt möjligt konstant, är såvitt jag förstår en av de viktigaste grunderna för en lugn samhällsutveckling. Från den synpunkten skulle jag önska, att den fortsättning av behandlingen av denna skattefråga, som självfallet kommer, skulle taga sikte på att vidga området för beskattningen, så att man finge, såsom finansministern förklarade sig anse naturligt, en krigskonjunkturbeskattning av all merinkomst, i den mån den är betingad av krigskonjunkturen, och jag skulle vilja tillägga en sak, som jag betraktar som minst lika viktig: också en värdestegringsbeskattning. Om på grund av diverse omständigheter allt realkapital, framför allt fast egendom, kommer att stiga i värde på grund av krigskonjunkturen och därmed sammanhängande fenomen på prisbildningens område, skulle det enligt min mening vara synnerligen lyckligt, om man på den vägen tillgodosåge två goda ändamål på en gång: dels att tillföra staten de säkerligen så väl behövligen skattemedlen och dels att även på det hållet skapa en broms emot inflationen.

Med dessa ord, herr talman, vill jag förklara, att jag känner mig mycket väl kunna rösta för utskottets förslag, trots att jag är medveten om att det har teoretiska brister i sin uppbyggnad och kommer att vålla mycket stora svårigheter, då det gäller att söka åstadkomma en rättvis taxering.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)
föredragna paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle avslås;
och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervä-
gande ja besvarad.

2—7 §§ jämte därtill hörande anvisningar.

Godkändes.

8 §.

Herr **Nordenson**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Landeryd m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Velander**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig vid denna paragraf avgivna reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande paragrafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o) att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. därom avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna paragrafen med den avfattning, som föreslagits i herr Velanders vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nordenson* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontra-proposition därvid antagits paragrafens godkännande med den lydelse, som förordats i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. därom avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 8 § av första särskilda utskottets i utlåtande nr 1 framställda förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. därom avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Återstående delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Förordningsförslag om krigskonjunkturskatt för år 1940 m. m. (Forts.)

Utskottets förslag till förordning om rätt att på grund av påförd krigskonjunkturskatt för år 1940 erhålla nedsättning i den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten m. m. för samma år.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten I.

Bifölls i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens beslut med avseende å förordningsförslagen.

Punkten II.

Herr Nordenson: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Bernhard Nilsson m. fl. avgivna reservationen beträffande viss del av motiveringen.

Herr Bärq, Johan: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring beträffande motiveringen, som förordats i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. därom anförda reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Anmälde första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 2, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 1 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde och bordlades

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att använda försvarsobligation såsom betalningsmedel vid erläggande av arvsskatt, m. m.; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om viss skattefrihet beträffande svenska statens sparobligationer;

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, angående fortsatt giltighet av gällande förskottsstat för försvarsväsendet m. m.;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser vissa anslag till hov- och slottsstaterna;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till vissa befästningsanläggningar;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser sjätte huvudtiteln;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser sjunde huvudtiteln;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvesteringar i statens affärsverksfonder m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Ume älv m. m.; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av skyddsrum vid vissa skyddshem; samt

tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om viss tillämpning i fråga om älgkött av lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.06 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 16, med förslag till förordning om värnpliktslån; och nr 17, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 av anslagsmedel för vissa byggnadsarbeten m. m. vid försvarsväsendet.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att tredje särskilda utskottet skall behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 16, med förslag till förordning om värnpliktslån, samt andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 17, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 av anslagsmedel för vissa byggnadsarbeten m. m. vid försvarsväsendet. Vartdera utskottet torde få behandla jämväl de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i respektive ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Två protokollsutdrag, innefattande berörda båda inbjudningar, justerades och avsändes till andra kammaren.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första särskilda utskottets utlåtanden nr 2 och 3, andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1—8 samt tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 16 och 17 blevo desamma på begäran bordlagda.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
